

ÁHÆTTUSKÝRSLA 2011

UPPLÝSINGAGJÖF SAMKVÆMT 3. STÖÐ BASEL II-REGLNA

Ábyrgðarmaður: Sverrir Örn Þorvaldsson, framkvæmdastjóri áhættustýringar og lánaeftirlits

Ritstjóri: Thor Magnus Berg, áhættustýringu og lánaeftirliti

Hönnun og umbrot: Ennemm

Prentun: Prentmet

Útgáfudagur: Mars 2012

www.islandsbanki.is/ahaettuskysrsla

Íslandsbanki er alhliða banki

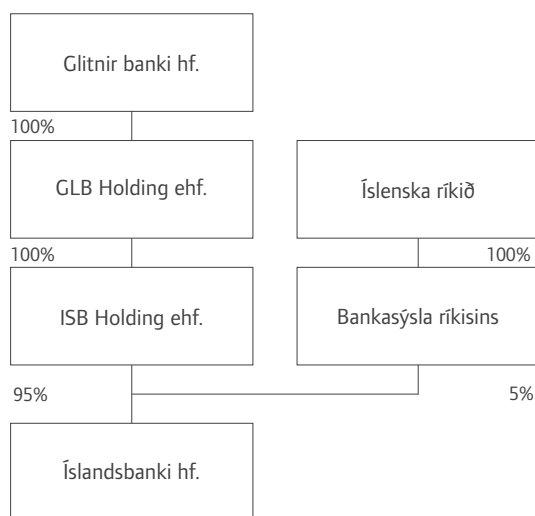
Íslandsbanki, sem á rætur að rekja allt aftur til ársins 1875, veitir alhliða bankaþjónustu til íslenskra heimila og lítilla fyrirtækja sem og alhliða fjármálaþjónustu fyrir stærri fyrirtæki. Íslandsbanki er eitt stærsta fyrirtæki Íslands í fjármálaþjónustu með u.þ.b. eitt þúsund starfsmenn og eignir sem nema yfir 800 milljörðum króna. Bankinn hefur 25-35% markaðshlutdeild á öllum sviðum markaðarins innanlands og starfrækir eitt hagkvæmasta útibúanet á Íslandi.

Íslandsbanki byggir á langri hefð lánveitinga til iðnaðar á Íslandi og hefur þróað sérþekkingu í tveimur atvinnugreinum, sjávarútvegi og jarðvarmavinnslu. Saman myndar þessi sérþekking grunninn að stefnu bankans á alþjóðavettvangi. Með áherslu sinni veitir Íslandsbanki framúrskarandi þjónustu til fjárfesta og fagaðila í þessum tveimur atvinnugreinum.

Eigendur Íslandsbanka eru tveir. Annar eigandinn er Glitnir sem fyrir hönd kröfuhafa á 95% hlut sem er stýrt af dótturfélaginu ISB Holding en stjórn þess er skipuð af slitastjórn Glitnis. Þau 5% sem eftir standa eru í eigu íslenska ríkisins og eru undir stjórn Bankasýslu ríkisins.

Samhliða útgáfu starfsleyfis bankans árið 2009 setti Fjármálaeftirlitið (FME) fram skilyrði sem m.a. sneru að úrbótum á áhættustýringu og stjórnarháttum bankans. Í desember 2011 lauk ráðgjafarfirmið Oliver Wyman umfangsmikilli úttekt á þessum þáttum í starfsemi bankans. Í janúar 2012 staðfesti FME að öll skilyrði tengd starfsleyfi bankans væru uppfyllt.

Frekari upplýsingar um bankann, starfsemi hans og stefnu er hægt að finna í ársskýrslu bankans fyrir árið 2011.

Mynd 1: Eignarhald Íslandsbanka

Efnisyfirlit

1	Inngangur	5
2	Áhættustýring og lánaeftirlit í Íslandsbanka	8
3	Eiginfjárstýring	14
4	Útlánaáhætta	18
5	Markaðsáhætta	34
6	Lausafjáraáhætta	42
7	Rekstraráhætta	48
8	Starfskjör	51
9	Breytingar á lögum og reglugerðum	52
10	Fjárhagsleg endurskipulagning	55
	Orðskýringar	66

1 INNGANGUR

Markmið áhættuskýrslu Íslandsbanka er að uppfylla lögbundnar kröfur um upplýsingagjöf og veita markaðsaðilum upplýsingar sem auka skilning á áhættutöku í bankanum og eiginfjárstöðu hans. Áhættustýring er kjarninn í starfsemi bankans og leitast bankinn stöðugt við að bæta skipan áhættu- og eiginfjárstýringar.

Áhættuskýrslan veitir lykilupplýsingar um uppbyggingu eigin fjár bankans og eiginfjárstöðu, verulegar áhættur og áhættumatsferli. Að auki veitir skýrslan heildstæðar upplýsingar um endurskipulagningu og endurútreikning á lánasafni bankans, sem hefur verið eitt helsta verkefni bankans frá stofnun hans 2008. Fjallað er um væntanlega innleiðingu nýs ramma um eigið fé og laust fé skv. Basel III, nýlegar breytingar á þeim lagaramma sem í gildi er um starfsemi fjármálafyrirtækja og starfskjarastefnu Íslandsbanka.

Áhættuvilji bankans kemur fram í stefnuskjölum sem samþykkt eru af stjórn og taka ákvarðanir um áhættutöku mið af þeim. Í árslok var áhættutaka bankans í samræmi við samþykktan áhættuvilja og öll skilyrði laga og reglna voru uppfyllt. Eiginfjárlutfall bankans nam 22,6% þar af nam eiginfjárþáttur A19,1%.

1.1 LAGAUMHVERFIÐ

Lögbundnum kröfum um upplýsingagjöf er lýst í tilskipunum Evrópusambandsins um eiginfjárkröfur (tilskipanir 2006/48&49/EB). Tilskipun Evrópusambandsins setur reglur um eiginfjárkröfur til banka og annarra fjármálastofnana. Tilskipunin byggir á Basel II-reglunum¹ um eigið fé og felur í sér alþjóðlegar leiðbeiningar um eiginfjárkröfur til banka. Basel II byggir á þremur stöðum:

- 1. stoð sem er ramma um útreikning á lágmarkseiginfjárkröfum fyrir útlána-, markaðs- og rekstraráhættu;
- 2. stoð sem býr til umgjörð fyrir könnunar- og matsferli (e. SREP) og setur reglur um innra mat banka á eiginfjárþörf (e. ICAAP);
- 3. stoð sem snýr að markaðsupplýsingum og setur fram kröfur um upplýsingagjöf sem gerir markaðsaðilum kleift að meta lykilupplýsingar um eigið fé, áhættur, áhættumat og eiginfjárstöðu fjármálafyrirtækisins.

Tilskipunin um eiginfjárkröfur hefur verið innleidd í Evrópusambandinu og er innleidd í íslenska löggjöf í gegnum EES-samninginn.

Fjármálaeftirlitið hefur ekki sett séríslenskar reglur um íslenska banka og fjármálastofnanir í tengslum við upplýsingagjöf samkvæmt 3. stoð.

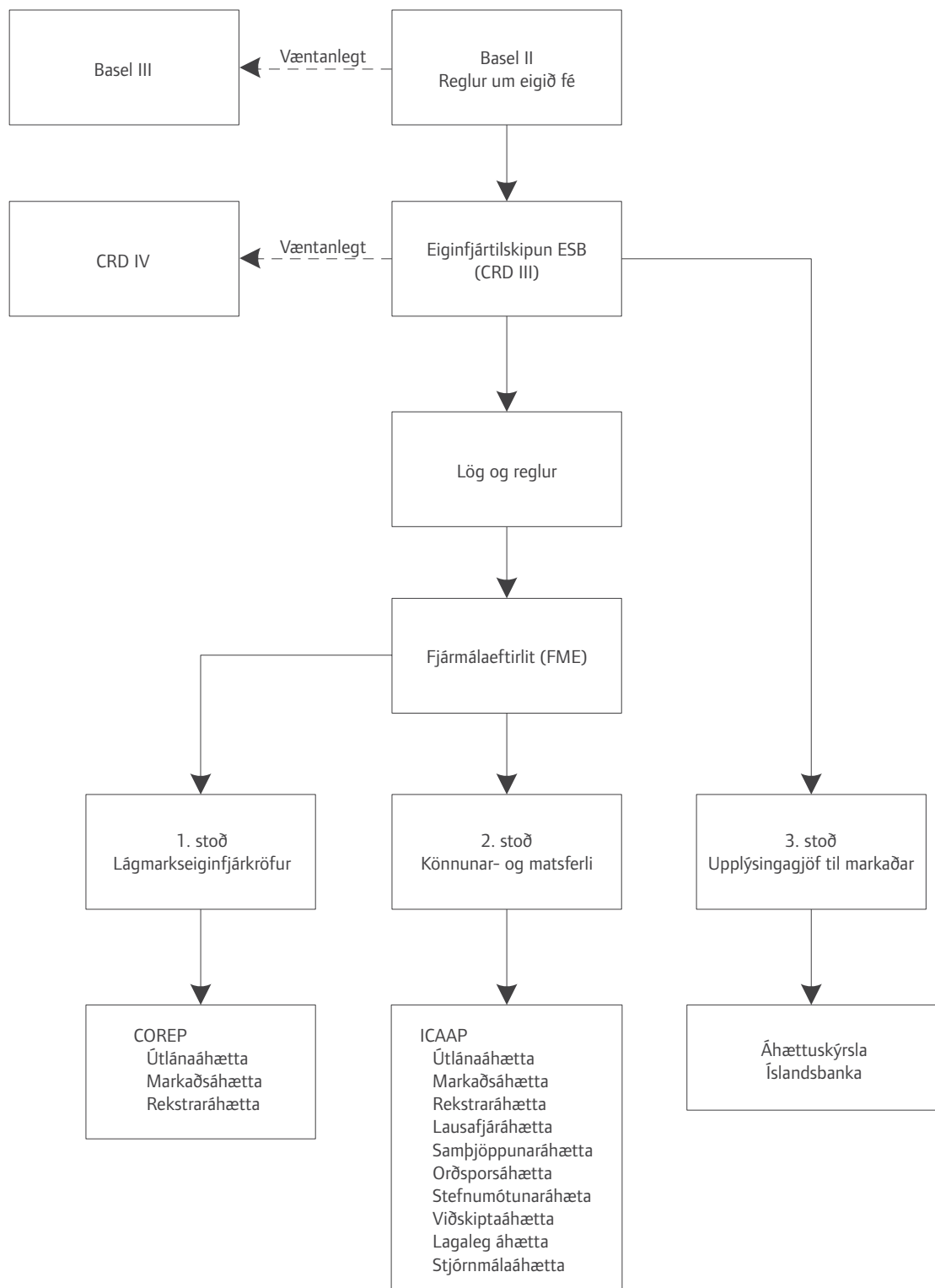
Íslandsbanki starfar samkvæmt reglum Basel II um eigið fé. Við túlkun á kröfum um upplýsingagjöf samkvæmt 3. stoð miðar bankinn við tilskipun Evrópusambandsins þar sem ekki gilda sérstakar reglur fyrir íslenska banka og fjármálastofnanir.

Bankar geta valið á milli mismunandi aðferða til þess að reikna út lágmarkseiginfjárkröfur samkvæmt 1. stoð að fengnu samþykki eftirlitsaðila. Íslandsbanki notar staðalaðferð fyrir útlánaáhættu og markaðsáhættu og grundvallaraðferð fyrir rekstraráhættu.

Samkvæmt 2. stoð framkvæmir bankinn árlega innra mat á eiginfjárþörf (e. ICAAP) sem er grundvallarþáttur í eiginfjár- og áhættustýringu bankans.

Fjármálaeftirlitið hefur yfirfarið síðustu ICAAP-skýrslu bankans sem hluti af könnunar- og matsferli (e. SREP) og niðurstöður þeirrar skoðunar voru kynntar bankanum árið 2011. Bæði innra mat bankans á eiginfjárþörf (ICAAP) og niðurstöður mats Fjármálaeftirlitsins sýna að eiginfjárstaða bankans er sterk. Núverandi eiginfjárlutföll eru vel yfir bæði innri og ytri kröfum. Bankinn leggur fram næstu ICAAP-skýrslu til Fjármálaeftirlitsins í apríl 2012.

¹ Basel-nefndin um bankaeftirlit – International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A revised Framework – Comprehensive Version www.bis.org/publ/bcbs128.pdf. Enhancements to the Basel II framework July 2009. www.bis.org/publ/bcbs157.pdf.

Mynd 1.1: Yfirlit yfir regluverk.

1.2 STEFNA BANKANS Í UPPLÝSINGAGJÖF

Samkvæmt 3. stoð verða bankar að hafa formlega stefnu um upplýsingagjöf, samþykkt af stjórn bankans, sem skýrir frá því hvaða upplýsingar eru veittar og hvernig innra eftirliti varðandi upplýsingagjöf er háttað. Að auki skal bankinn innleiða ferli til þess að meta upplýsingagjöf, þar með talið staðfestingu á þeim upplýsingum sem veittar eru og hversu oft upplýsingar eru veittar.

Í samræmi við þessar kröfur hefur bankinn markað sér stefnu um upplýsingagjöf og samskipti sem samþykkt hefur verið af stjórn bankans. Stefnan útlístar meginreglur og ramma um opinbera upplýsingagjöf og samskipti.

Markmiðið með upplýsingagjöf um áhættu- og eiginfjárstýringu er að gefa glögga mynd af uppbyggingu eiginfjár og eiginfjárbörf, megináhættuþáttum í starfsemi bankans og áhættumatsferli. Íslandsbanki kann að undanskilja upplýsingar sem hann telur að séu ekki mikilvægar.

Bankinn getur einnig ákveðið að undanskilja upplýsingar séu þær taldar vera trúnaðarupplýsingar. Íslandsbanki skilgreinir trúnaðarupplýsingar í samræmi við lög og reglur og eru upplýsingar taldar vera trúnaðarupplýsingar ef bankanum er óheimilt að veita þær samkvæmt lögum og reglum.

Ekki skal litið á neitt í þessari skýrslu sem ráðgjöf um kaup eða sölu verðbréfa. Skýrslan geymir skoðanir höfunda hennar á þeim tíma sem hún er skrifuð en þær kunna að taka breytingum án fyrirvara. Íslandsbanka ber ekki skylda til þess að uppfæra, breyta eða lagfæra skýrsluna þótt breytingar hafi orðið á þeim þáttum sem fjallað er um í skýrslunni sem leiða til þess að skýrslan hafi ekki lengur að geyma réttar upplýsingar. Í skýrslunni eru veittar upplýsingar um úrræði sem bankinn hefur boðið og ætlað var að koma til móts við þarfir ýmissa hópa viðskiptamanna. Ekki skal túlka þá umfjöllun sem tilboð til viðskiptamanna um slík úrræði eða sem staðfestingu á því að viðskiptavinur hafi átt tilkall til úrræða sem þar er lýst.

Hluti af upplýsingunum um áhættustýringu og eiginfjárstýringu er birtur í ársfjórðungslegum reikningum bankans samkvæmt alþjóðlega reikningsskilastaðlinum (IFRS).

Upplýsingagjöf varðandi áhættu- og eiginfjárstýringu er að finna á heimasíðu bankans:

www.islandsbanki.is/ahaettuskysrsla og www.islandsbanki.is/fjarfestatengsl.

1.3 SAMSTÆÐAN OG STAÐFESTING

Áhættuskýrslan fjallar um samstæðu Íslandsbanka sem hér eftir verður nefnd Íslandsbanki eða bankinn. Skilgreining á samstæðugrunni bankans er sú hin sama og er í ársskýrslu 2011. Nöfn og meginstarfsemi stærstu dótturfélaga í árslok 2011 eru talin upp í töflu 1.1.

Þann 29. nóvember 2011 sameinaðist Byr Íslandsbanka. Með sameiningunni jukust eignir um u.þ.b. 120 milljarða króna. Tölulegar upplýsingar fyrir móðurfélagið og samstæðuna fela í sér fjárhagsupplýsingar Byrs fyrir reikningsskiladag 31. desember 2011. Í sumum tilvikum þegar sameinuð mynd er ekki tiltæk verða gefnar upplýsingar fyrir Byr sérstaklega. Áhættuskýrslan hefur ekki verið endurskoðuð af óháðum endurskoðendum. Hins vegar hefur skýrslan verið staðfest með viðeigandi hætti af bankanum og felur í sér upplýsingar úr endurskoðuðum samstæðureikningi fyrir árið 2011. Þegar vísað er til endurskoðaðra upplýsinga verður það merkt sérstaklega.

Áhættuskýrslan hefur verið gerð í samræmi við Basel II-reglur um eigið fé og tilskipun Evrópusambandsins um eiginfjárkröfur í stað alþjóðlegra reikningsskilastaðla. Þetta kann að leiða til misræmis milli fjárhagsupplýsinga í samstæðureikningi fyrir árið 2011 og upplýsinga í áhættuskýrslunni fyrir árið 2011. Fjárhæðir eru í milljónum íslenskra króna nema annað sé tekið fram.

NAFN	STARFSEMI	EIGNARHALD	STAÐSETNING
Kreditkort hf.	Útgefandi kreditkorta	100%	Ísland
Borgun hf.	Færsluhirðir	61,3%	Ísland
Íslandssjóðir hf.	Sjóðastýring	100%	Ísland
Miðengi ehf.	Eignastýring	100%	Ísland
Jarðboranir ehf.	Jarðboranir	100%	Ísland
Höfðatorg ehf.	Fasteignafélag	72,5%	Ísland
Hringur Eignarhaldsf. ehf.	Eignarhaldsfélag	100%	Ísland
Allianz Ísland hf.	Tryggingamiðlun	100%	Ísland
Bréfabær ehf.	Fasteignafélag	100%	Ísland
Fjárvari ehf.	Fasteignafélag	100%	Ísland
Island Fund S.A. (áður Glitnir Asset Management)	Eigna- og sjóðastýring	99,9%	Lúxemborg
Glacier Geothermal & Seafood Corporation	Eignarhaldsfélag	100%	Bandaríkin

Tafla 1.1: Nöfn og meginstarfsemi helstu dótturfélaga við árslok 2011.

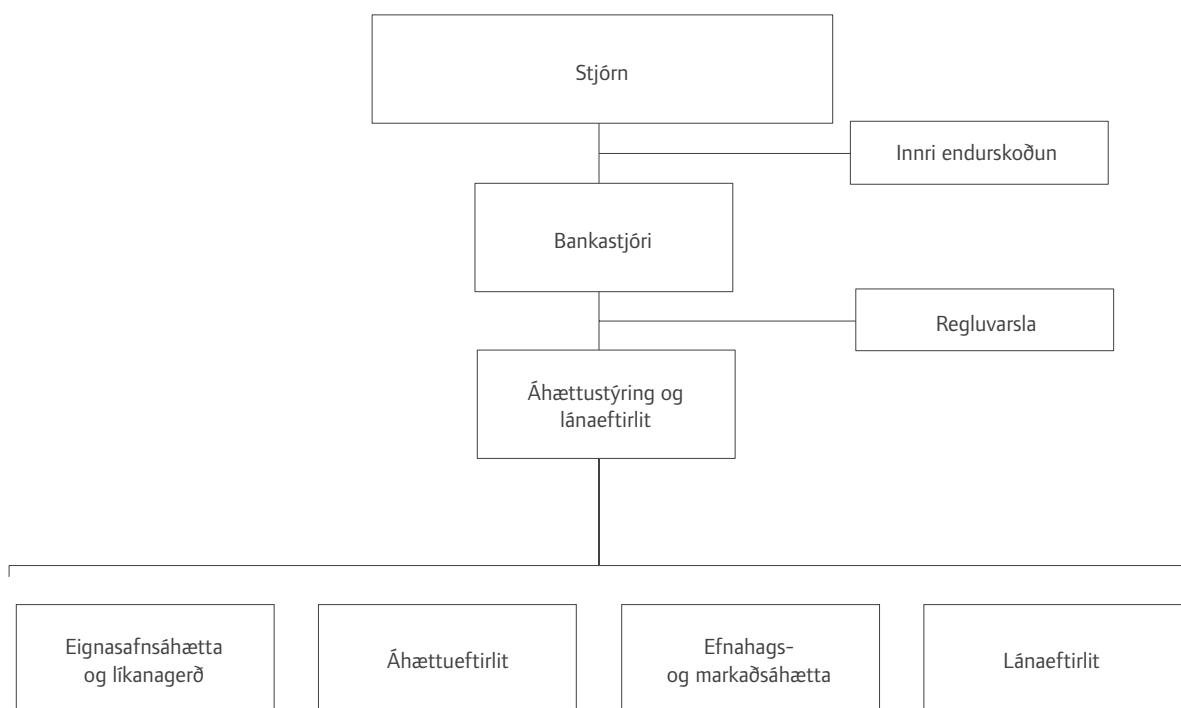
2 ÁHÆTTUSTÝRING OG LÁNAEFTIRLIT Í ÍSLANDBANKA

Forsjált mat á áhættu og skynsamleg verðlagning hennar eru lykilþættir í starfsemi bankans. Stefna bankans í áhættu- og eiginfjárstýringu byggir á skilvirku skipulagi áhættumats. Fjármálakreppan og sá óstöðugleiki á mörkuðum sem fylgdi í kjölfarið hafa dregið athyglina að mikilvægi áhættustýringar.

2.1 SKIPURIT ÁHÆTTUSTÝRINGAR OG LÁNAEFTIRLITS

Í áhættustýringu og lánaeftirliti hjá Íslandsbanka starfa 42 vel menntaðir starfsmenn sem vinna stöðugt að því að bæta skipan áhættustýringar innan bankans.

Skipulag áhættustýringar og lánaeftirlits bankans er sýnt á mynd 2.1.

Mynd 2.1: Skipurit áhættustýringar og innra eftirlits.

Stjórn bankans ber ábyrgð á því að innviðir áhættustýringar í bankanum séu fullnægjandi til að greina, meta og stýra áhættu. Stjórn bankans skilgreinir áhættuvilja bankans sem er miðlað í stefnuskjölum um áhættustýringu.

Bankastjóri ber ábyrgð á því að þróa og viðhalda fullnægjandi og skilvirkri áhættustýringu og innra eftirliti innan Íslandsbanka. Að auki skipar bankastjóri framkvæmdastjóra áhættustýringar, framkvæmdastjórn, áhættunefnd, fjárfestingaráð og efnahagsnefnd.

Innri endurskoðun framkvæmir sjálfstætt mat og staðfestir að innra eftirlit og áhættustýring séu fullnægjandi, skilvirk og í samræmi við reglur bankans. Forstöðumaður innri endurskoðunar er skipaður af stjórn bankans og hefur, samkvæmt því, sjálfstæða stöðu innan skipurits bankans. Forstöðumaður innri endurskoðunar ber ábyrgð á innri endurskoðun bankans.

Regluvarsla bankans ber ábyrgð á því að ferli og viðskipti sem eiga sér stað í bankanum séu í samræmi við lög og reglur, innanhússtilkipanir og fyrirmæli.

Framkvæmdastjóri áhættustýringar og lánaeftirlits situr í framkvæmdastjórn og ber ábyrgð á skipan áhættustýringar innan Íslandsbanka. Framkvæmdastjóri er í forsvari fyrir svið áhættustýringar og lánaeftirlits og ber ábyrgð á því að skilgreina dagleg verkefni deildarinnar og að meta hvort fagkunnátta sé fullnægjandi innan hennar. Að auki er framkvæmdastjóri áhættustýringar og lánaeftirlits ábyrgur fyrir því að skipuleggja áhættustýringu innan Íslandsbanka til þess að tryggja að Íslandsbanki hafi yfir að búa viðeigandi ráðum og skipulagi til þess að stýra áhættu. Þetta felur í sér áhættustýringu í útibúum og dótturfélögum.

Svið áhættustýringar og lánaeftirlits er óháð öðrum starfseiningum bankans. Tilvist sérstaks sviðs áhættustýringar og lánaeftirlits leysir stjórnendur bankans ekki undan þeirri ábyrgð að stýra áhættu sem tengist starfseiningum þeirra.

Ákvörðunartaka sem felur í sér áhættu byggir á nefndafyrirkomulagi sem útskýrt er hér að neðan. Til viðbótar við þá yfirsýn sem nefndirnar hafa fylgjast áhættustýring og lánaeftirlit með áhættu innan allra starfseininga bankans.

Áhættustýring og lánaeftirlit sjá um skýrslugjöf um áhættu og stöðu áhættumarka til innri og ytri hagsmunaaðila og tryggja viðeigandi viðbrögð við brotum á reglum um áhættumörk. Deildin veitir leiðbeiningar um áhættu og áhættumat, þróar, viðheldur og prófar áhættulíkön og veitir annars konar stuðning í samræmi við sína sérþekkingu. Áhættustýring og lánaeftirlit sjá einnig um innra mat á eiginfjárbörf (e. ICAAP) fyrir bankann.

Áhættustýring og lánaeftirlit bera ábyrgð á því að þróa og viðhalda innri reglum í tengslum við áhættustýringu. Deildin ber einnig ábyrgð á því að setja hæfnisstaðla, að fræða starfsfólk um stefnuskjöl og reglur bankans, að aðstoða yfirmenn starfseininga í málum tengdum áhættustýringu sem og að svara fyrirspurnum.

Ábyrgðarsviði áhættustýringar og lánaeftirlits er skipt enn frekar niður í fjórar deildir.

2.1.1 EIGNASAFNSÁHÆTTA OG LÍKANAGERÐ

Deildin eignasafnsáhætta og líkanagerð ber ábyrgð á því að mæla, hafa eftirlit með og gefa skýrslu um útlánaáhættu allra fjáreigna. Hún sér um að þróa, viðhalda og betrumbæta áhættustýringarlíkön sem notuð eru í tengslum við útlánaáhættu. Einingin fylgist með þeim útlánamörkum sem sett eru fram í stefnuskjali um útlánaáhættu og sér um skýrslugjöf til innri og ytri hagsmunaaðila um útlánaáhættu. Allar opinberar eða formlegar upplýsingar sem bankinn veitir um útlánaáhættu eru yfirfarnar af einingunni. Eignasafnsáhætta og líkanagerð tekur ekki þátt í einstökum útlánaákvörðunum.

2.1.2 ÁHÆTTUEFTIRLIT

Deildin áhættueftirlit ber ábyrgð á þróun öflugsskipulags um stýringu rekstraráhættu og skilvirkum tækjum og aðferðum til þess að mæla og hafa eftirlit með rekstraráhættu í bankanum. Áhættueftirlit safnar saman upplýsingum um rekstrartöp og greiðir fyrir sjálfsmati hvernar starfseiningar á áhættu og eftirliti. Áhættueftirlit hefur eftirlit með lykiláhættustærðum (e. KRI's) til þess að meta breytingar á rekstraráhættulýsingu bankans. Framkvæmd skipulags um stýringu órofins reksturs er samhæfð af áhættueftirliti.

Áhættueftirlitið gerir kannanir á útlánaferlum og starfsháttum innan bankans. Samræmdar og fyrirframskilgreindar kannanir á framkvæmd allra útlánaferla í einstökum útibúum eða starfseiningum eru gerðar reglulega auk sérstakra rannsókna á framkvæmd tiltekinna ferla í öllum bankanum.

Áhættueftirlit hefur eftirlit með framkvæmd markaðsviðskipta með tilliti til þess að reglum um áhættumörk eigin viðskipta bankans sé fylgt, að reglum um útlánamörk mótaðila sé fylgt og að kröfum um tryggingar fyrir viðskiptavini og bankann séu uppfylltar. Þá eru veðköll framkvæmd af áhættueftirliti.

2.1.3 EFNAHAGS- OG MARKAÐSÁHÆTTA

Deildin efnahags- og markaðsáhætta ber ábyrgð á að mæla og hafa eftirlit með markaðsáhættu, lausafjáraáhættu og fjármögnun bankans. Þetta felur m.a. í sér skýrslugjöf til innri og ytri hagsmunaaðila um viðeigandi áhættustöður.

Efnahags- og markaðsáhætta sjá um innra mat á eiginfjárbörf fyrir bankann og viðhalda verðlagningarlíkani fyrir útlán.

Einingin veitir mikilvægan stuðning við starfsemi markaðsviðskipta bankans sem og annarra starfseininga varðandi markaðsáhættu, lausafjáraáhættu eða fjármunanotkun.

2.1.4 LÁNAEFTIRLIT

Lánaeftirlitið ber ábyrgð á að framkvæmd útlánaferla sé í samræmi við stefnu bankans um útlánaáhættu og lánareglur. Þetta felur í sér rekstur lánanefnda og þátttöku í einstökum útlánaákvörðunum í nefndum til að tryggja að allar útlánaákvörðanir séu í samræmi við stefnu bankans um útlánaáhættu og lánareglur. Lánaeftirlit er óháð starfseiningum og veitir hlutlægt mótvægi og hefur yfir að búa reynslu í útlánamálum sem nýtist við ákarðanatöku í útlánaferlinu.

Lánaeftirlit veitir stuðning og leiðbeiningar til starfseininga varðandi útlán og útlánaferli auk þess að eiga í dagsdaglegum samskiptum við þær um álitaeftirni er varða útlán. Lánaeftirlit ber ábyrgð á úrlausnarferli vanskilamála, eftirliti með vanefndum, athugunarlista útlána, mati á sérgreindri virðisrýrnun og endanlegum afskriftum.

2.2 VERULEGAR ÁHÆTTUR OG STEFNUSKJÖL

Á hverju ári skilgreinir stjórnin megináhættuþætti innan Íslandsbanka og ákveður áhættuvilja stjórnarinnar með hliðsjón af þeim.

Svið áhættustýringar og lánaeftirlits ber ábyrgð á því að koma auga á þær áhættur sem eru innbyggðar í starfsemi bankans. Þessi greining er fyrst gerð í hverri starfseiningu fyrir sig og síðan tekin saman fyrir bankann í heild. Niðurstöðurnar eru bornar saman við áhættustefnu bankans og áhættuvilja. Fyrir lykiláhættur eru skrifuð sérstök stefnuskjöl sem samþykkt eru af stjórn bankans ef áhættan telst vera hlutfallslega mikil í starfsemi bankans og viðskiptaáætlun hans.

Sem sakir standa hafa eftirfarandi fjórar áhættur verið skilgreindar sem lykiláhættur í starfsemi bankans og viðskiptastefnu og eru mat á þeim, stýring og áhættumörk skilgreind í sérstökum stefnuskjölum:

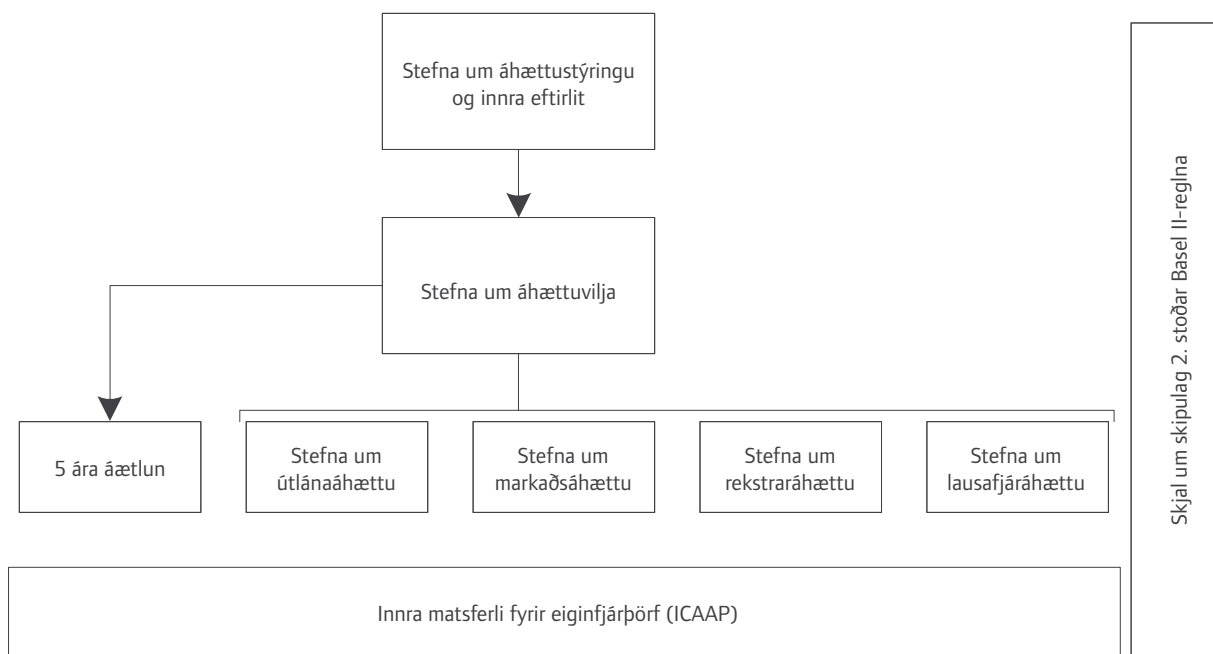
- útlánaáhætta (kaflí 4),
- markaðsáhætta (kaflí 5),
- lausafjáraáhætta (kaflí 6),
- rekstraráhætta (kaflí 7).

Samþjöppunaráhætta er talin vera veruleg en henni er sinnt í þeim stefnuskjölum sem varða uppruna hennar. Samþjöppunaráhætta er í stefnuskjölum um útlánaáhættu, markaðsáhættu og lausafjáraáhættu.

Bankinn hefur einnig skilgreint viðskiptaáhættu, stefnumótunaráhættu og stjórn málaáhættu sem verulegar áhættur. Þessar tegundir áhættu hafa ekki sín eigin stefnuskjöl en það er samt sem áður fylgst vandlega með þeim og um þær fjallað í innra mati á eiginfjárbörf. Nánari lýsingar á þessum áhættum er að finna í kafla 7.

Meginreglum við áhættustjórnun og innra eftirlit innan Íslandsbanka er lýst í stefnu bankans um áhættustýringu og innra eftirlit.

Mynd 2.2 gefur yfirlit yfir skjöl um áhættustýringu sem háð eru samþykki stjórnar bankans.

Mynd 2.2: Skjöl áhættustýringar sem eru háð samþykki stjórnar.

Stefna Íslandsbanka um áhættuvilja er almenn yfirlýsing um áhættuþol og fjárhagsleg markmið sem ætlað er að styðja við viðskiptaáætlun bankans með því að skilgreina mörk og markmið fyrir helstu áhættuþætti.

Yfirlýsingin um áhættuvilja er lýst enn frekar í stefnuskjölum sem stjórnin samþykkir og veitir frekari upplýsingar um einstakar áhættur. Að lokum er áhættuviljinn brotinn niður í sérstök áhættumörk sem eru samþykkt af viðeigandi nefndum.

Markmið stjórnenda eru skilgreind í viðskiptaáætlun bankans sem er samþykkt af stjórninni. Viðskiptaáætlunin gefur fimm ára grunnsýn á þróun starfsemi bankans og veitir grunn að álagsprófum og þeim hluta eiginfjármats sem snýr að skipan eigin fjár.

Með innra matsferli á eiginfjárþörf (e. ICAAP) er stefnt að því að skilgreina og meta áhættur sem eru innbyggðar í starfsemi bankans og að samþætta annars vegar viðskiptastefnu og viðskiptaáætlun bankans og hins vegar áhættuvilja til þess að tryggja að bankinn eigi á hverjum tíma nægjanlegt eigið fé til þess að styðja við áhættuvilja sinn og viðskiptaáætlun.

Skjalið um skipulag annarrar stoðar lýsir verkefnum bankans samkvæmt annarri stoð Basel II. Markmið skjalsins er að veita yfirsýn yfir það hvernig tekið er á hverjum efnisþætti í 2. stoð innan bankans við skipan áhættustýringar og stjórnarháttá.

2.3 VERULEGAR ÁHÆTTUR EFTIR STARFSEININGUM

Íslandsbanki veitir alhliða fjármálaþjónustu til einstaklinga, heimila, fyrirtækja og fagfjárfesta á Íslandi. Áhættan sem fylgin er í hverri starfseiningu er mismunandi eftir því hvaða þjónusta og vörur eru í boði. Tafla 2.1 sýnir lykiláhættuþætti sem skilgreindir hafa verið í hverri starfseiningu.

Svið	Útlánaáhætta	Markaðsáhætta	Rekstraráhætta	Lausafjárahætta
Viðskiptabankasvið	x		x	
Fyrirtækjasvið	x	x	x	
Markaðir	x	x	x	
Eignastýring	x		x	
Fjárstýring	x	x	x	x

Tafla 2.1: Verulegar áhættur sem skilgreindar hafa verið innan hversrar starfseiningar.

2.3.1 VIÐSKIPTABANKASVIÐ

Viðskiptabankasvið veitir bankaþjónustu til einstaklinga, heimila og til litilla og meðalstórra fyrirtækja. Undir sviðið heyrir útibúanet Íslandsbanka, fjármögnunarþjónusta Íslandsbanka (Ergo) og tvö sjálfstæð dótturfélög: Kreditkort, sem er útgefandi greiðslukorta, og Borgun sem er færsluhirðir.

Helsta starfsemi viðskiptabankasviðs er lánastarfsemi og útlánaáhætta er helsti áhættuþátturinn. Rekstraráhætta er órjúfanlegur þáttur í starfseminni en er þó ekki talin mikil hlutfallslega séð. Samþjöppunaráhætta myndast bæði í gegnum lánastarfsemi viðskiptabankasviðs og við móttöku innlána.

Markaðsáhætta vegna misræmis milli eigna og skulda á viðskiptabankasviði er flutt til fjárstýringar sem stýrir áhættunni með innri verðlagningu og útlánamörkum þar sem það á við.

2.3.2 FYRIRTÆKJASVIÐ

Fyrirtækjasvið býður viðtæka lánþjónustu og ráðgjafarþjónustu til miðlungsstórra og stórra fyrirtækja og fjárfesta. Helstu áhættuþættir á fyrirtækjasviði eru útlánaáhætta og samþjöppunaráhætta en einnig er nokkur markaðsáhætta innbyggð í starfseminni í tengslum við skuldabréf eða hlutabréf í fjárfestingarþótt. Eins og á viðskiptabankasviði er markaðsáhætta vegna misræmis milli eigna og skulda á fyrirtækjasviði flutt til fjárstýringar sem stýrir áhættunni með innri verðlagningu og útlánamörkum eftir því sem við á.

2.3.3 MARKAÐIR

Markaðir veita viðskiptavinum bankans fjármálaráðgjöf og lausnir á sviði markaðsviðskipta og sjá um framkvæmd á markaði og aðgengi að vörum á fjármálamarkaði. Rekstraráhætta er verulegur áhættuþáttur þar sem umfang og magn viðskiptanna er mikið. Meginuppruni útlána- og markaðsáhættu er í eigin viðskiptum og millibankaviðskiptum, þar með talið vegna stýringar á lausafjárþáttum sem er háð ströngum takmörkunum. Fylgst er með stöðu trygginga, og hún metin innan dags, og veðköll eru framkvæmd þegar nauðsynlegt er samkvæmt ströngum reglum sem samþykktar hafa verið af áhættunefnd.

2.3.4 EIGNASTÝRING

Eignastýring veitir alhliða lausnir í eignastýringu og einkabankaþjónustu fyrir almenna fjárfesta og fagfjárfesta. Að auki veitir eignastýring ráðgjöf, fjárfestinga- og lífeyrisþjónustu fyrir viðskiptavinum viðskiptabankasviðs og stýrir einnig eignasöfnum fyrir efnameiri fjárfesta. Rekstraráhætta er verulegur áhættuþáttur í eignastýringu en útlánaáhætta er líka til staðar vegna yfirtekna lánasafnsins sem verið er að vinna ofan af.

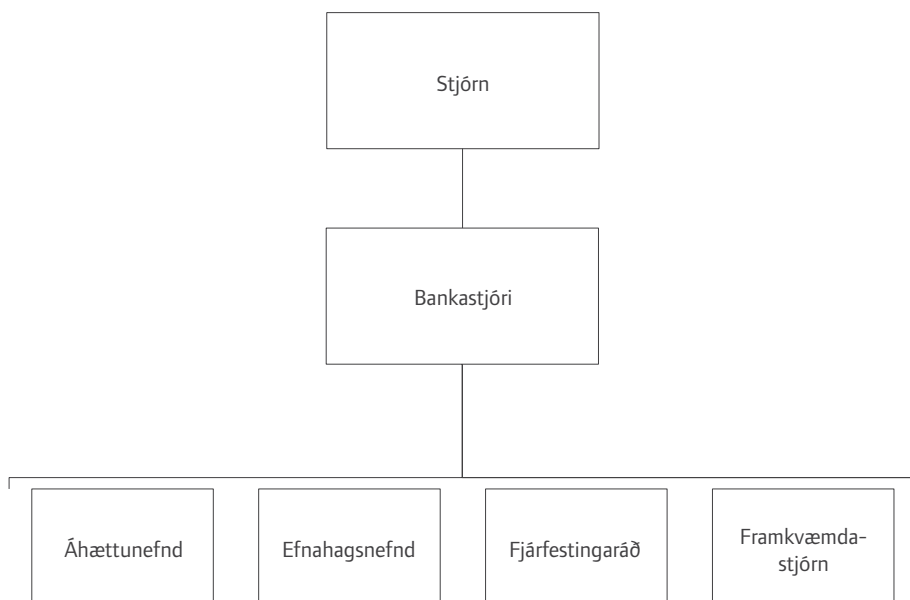
2.3.5 FJÁRMÖGNUN OG FJÁRSTÝRING

Fjárstýring ber ábyrgð á skilvirkri nýtingu á efnahagsreikningi bankans í samræmi við áhættumörk sem samþykkt hafa verið af stjórn bankans. Eitt af helstu hlutverkum sviðsins felst í því að stýra fjármögnunar- og lausafjárahættu bankans. Markaðsáhætta er einnig mikilvægur hluti af starfsemi fjárstýringar þar sem öllu misræmi milli eigna og skulda bankans er stýrt af fjárstýringu. Rekstraráhætta er verulegur áhættuþáttur en er þó ekki talin mikil hlutfallslega séð. Samþjöppunaráhætta er verulegur áhættuþáttur, sérstaklega á skuldahliðinni í tengslum við einstaka stóra innstæðueigendur eða flokka innstæðueigenda.

2.4 UPPBYGGING NEFNDA Í ÁHÆTTUSTÝRINGU

Skipurit nefnda sem stýra áhættum bankans er sýnt á mynd 2.3.

Áhættunefnd, efnahagsnefnd, fjárfestingaráð og framkvæmdastjórn bera ábyrgð á framkvæmd áhættustýringar og innra eftirlits í umboði stjórnar. Í krafti þess umboðs gefa nefndirnar út ítarlegar leiðbeiningar um áhættumat og einstök áhættumörk í samræmi við skilgreindan áhættuvilja bankans. Meðlimir nefnda eru skipaðir af bankastjóra.

Mynd 2.3: Uppbygging nefnda í áhættustýringu.

2.4.1 ÁHÆTTUNEFND

Áhættunefnd fer með stjórn og eftirlit útlánamála og annarrar mótaðilaáhættu í samræmi við lánastefnu og útlánareglur bankans. Nefndin ber einnig ábyrgð á samþjöppunaráhættu á samstæðugrundvelli. Áhættunefnd getur veitt undirnefndum valdheimildir og ákveðið útlánaheimildir til einstakra starfsmanna. Áhættunefnd ber einnig ábyrgð á að samþykkja vörur og þjónustu samkvæmt formllegu samþykktarferli innan bankans. Áhættunefndin og sérhver undirnefnd hennar taka afstöðu til einstakra lánamála er varða útlán eða mótaðilaáhættu í samræmi við heimildir sínar. Ákvörðunum varðandi áhættuskuldbindingar, sem eru umfram þær heimildir sem nefndin hefur, skal vísað til nefndar sem er ofar í skipuritinu. Lánveitingar sem eru umfram heimildir áhættunefndar eru bornar undir stjórn.

2.4.2 EFNAHAGSNEFND

Efnahagsnefndin hefur umsjón með öðrum fjárhagslegum áhættum eins og markaðsáhættu, lausafjárahættu og vaxtaáhættu í fjárfestingarbók. Efnahagsnefnd ákveður og setur viðmið fyrir þessar áhættur og stýrir stefnu bankans í markaðsáhættu og lausafjárahættu. Nefndin hefur einnig eftirlit með ramma um ráðstöfun eigin fjár og milliverðlagningu.

2.4.3 FJÁRFESTINGARÁÐ

Fjárfestingaráð tekur ákvarðanir varðandi kaup eða sölu hluta í fyrirtækjum sem og varðandi aðrar tegundir fjárfestinga, eins og í fjárfestingarsjóðum og fasteignum, í samræmi við sérstakar heimildir stjórnar og starfsreglur fjárfestingaráðs sem samþykktar hafa verið af bankastjóra.

2.4.4 FRAMKVÆMDASTJÓRN

Framkvæmdastjórn bankans stýrir stefnu bankans varðandi rekstraráhættu á samstæðugrundvelli. Stefna um rekstraráhættu fjallar um hvernig rekstraráhætta er skilgreind, metin, mæld, hvernig eftirliti er hátað og hvernig slíki áhættu er haldið í skefjum. Þar að auki hefur framkvæmdastjórnin eftirlit með orðsporsáhættu, viðskiptaáhættu og stefnumótunaráhættu.

2.5 SKÝRSLUGJÖF

Íslandsbanki stefnir að því að skýrslugjöf sé vel skilgreind og skilvirk til þess að tryggja eftirfylgni með áhættumörkum og markmiðum. Skýrslugjöf um verulegar áhættur er mikilvægur þáttur í kerfi áhættustýringar og innra eftirlits og vinnur bankinn að tæknilegum umbótum til að styðja enn betur við áhættustýringu. Frá stofnun bankans hefur verið gripið til ýmissa ráðstafana til þess að styrkja stjórnarhætti áhættustýringar með því að koma á fót kerfum og starfsreglum sem nauðsynleg eru til þess að stýra og lágmarka áhættu.

Í hverjum mánuði fær stjórnin áhættumælaborð sem dregur saman helstu áhættustöður í samanburði við bæði innri og lögbundin viðmið.

Áhættustýring og lánaeftirlit gera margar aðrar innri og ytri skýrslur. Helstu viðtakendur innri skýrslna eru stjórn bankans, áhættunefnd, efnahagsnefnd, fjárfestingaráð, framkvæmdastjórn og þegar það á við, innri endurskoðandi. Skýrslugjafir eru mistíðar, daglega eða innan dags, á stöðum sem breytast ört eða eru sérstakt áhyggjuefni, en vikulega, mánaðarlega og ársfjórðungslega á stöðum og söfnum sem eru stöðugri í eðli sínu. Regluvarsla hefur aðgang að öllum skýrslum til eftirlitsaðila.

Helstu opinberu upplýsingarnar sem bankinn birtir eru ársskýrsla, árs- og árshlutareikningar, áhættuskýrsla og kynningar fyrir fjárfesta. Allar þessar upplýsingar er hægt að nálgast á heimasíðu bankans www.islandsbanki.is/fjarfestatengsl.

Árs- og árshlutareikningar bankans eru gerðir í samræmi við alþjóðlega reikningsskilastaðla sem samþykktir hafa verið af Evrópusambandinu. Lögbundnar skýrslur byggja á Basel II-kröfum og öðrum reglum sem ákvarðaðar eru af Seðlabanka Íslands og Fjármálaeftirlitinu.

Að auki starfar bankinn í samræmi við leiðbeinandi tilmæli Nasdaq OMX Iceland fyrir skráð fyrirtæki þar sem Íslandsbanki er útgefandi sérvarinna skuldabréfa sem tekin eru til viðskipta á skipulegum verðbréfamarkaði.

3 EIGINFJÁRSTÝRING

Eiginfjárlutföll Íslandsbanka hækkuðu fram eftir árinu 2011 en lækkuðu í árslok í tengslum við sameininguna við Byr. Þann 31. desember 2011 var eiginfjárlutfall bankans 22,6%. Eiginfjárþáttur A nam 120,5 milljörðum króna eða 19,1% af áhættugrunni. Til samanburðar var eiginfjárlutfall bankans í árslok 2010 26,6% og eiginfjárþáttur A 121 milljarður eða 22,6% af áhættugrunni.

Fjármálaeftirlitið hefur lagt mat á eiginfjárstöðu bankans samkvæmt sérstöku innra eftirlits- og matsferli (SREP) í samræmi við kröfur annarrar stoðar Basel II-reglnanna. Bæði innra mat bankans á eiginfjárþörf (ICAAP) og niðurstöður mats Fjármálaeftirlitsins sýna að eiginfjárstaða bankans er sterk. Núverandi eiginfjárlutföll eru vel yfir bæði innri og ytri kröfum.

3.1 UMGJÖRÐ EIGINFJÁRSTÝRINGAR

Eiginfjárstýring bankans hefur það að markmiði að tryggja að eiginfjárstaða bankans sé í samræmi við undirliggjandi áhættu í rekstrinum og styðji við viðskiptaáætlun hans. Umgjörð eiginfjárstýringar byggir á kröfum eftirlitsaðila og bestu framkvæmd samkvæmt alþjóðlegum stöðlum og myndar innra matsferli á eiginfjárþörf samkvæmt annarri stoð Basel II-reglnanna (ICAAP) rammann um stýringu eiginfjár hjá Íslandsbanka.

3.2 EIGINFJÁRGRUNNUR

Eiginfjárgrunnur bankans er samsettur úr tveimur þáttum:

1. eiginfjárþætti A: Innborgað hlutafé, yfirverðsreikningur hlutafjár, aðrir varasjóðir, uppsafnaður hagnaður og hlutdeild minnihluta. Óefnislegar eignir og reiknuð skatta eign eru dregnar frá eiginfjárþætti A;
2. eiginfjárþætti B: Samanstendur af 10 ára víkjandi láni í evrum. Lánið er á gjalddaga árið 2020 en framlag þess til eiginfjárþáttar B lækkar um 20% á ári þegar fimm ár eru til gjalddaga.

Samkvæmt lögum má eiginfjárþáttur B hæst nema þriðjungu af eiginfjárgrunni.

Í töflu 3.1 má sjá sundurliðun á eiginfjárgrunni bankans.

Eiginfjárþáttur A	31.12.2011	31.12.2010
Innborgað hlutafé	10.000	10.000
Yfirverðsreikningur	55.000	55.000
Varasjóður	2.661	2.498
Uppsafnaður hagnaður	55.133	53.174
Hlutdeild minnihluta	909	791
Skatteign	(2.629)	(283)
Óefnislegar eignir	(544)	(187)
Eiginfjárþáttur A alls	120.530	120.993
Eiginfjárþáttur B		
Víkjandi lán	21.937	21.241
Eiginfjárgrunnur	142.467	142.234

Tafla 3.1: Eiginfjárgrunnur (m.kr.). Samstæða, endurskoðuð.

3.3 EIGINFJÁRKRÖFUR OG EIGINFJÁRHLUTFÖLL

Íslenskar eiginfjárreglur byggja á Evrópustöðlum um eigið fé alþjóðlegra fjármálafyrirtækja (CRD). Reglurnar kveða á um að eigið fé fjármálafyrirtækja sé að lágmarki 8% af áhættugrunni eins og hann er reiknaður samkvæmt fyrstu stoð Basel-staðalsins (Pillar 1). Viðbótareiginfjárkröfur vegna vanmats á áhættu undir fyrstu stoðinni eða vegna áhættuþátta sem ekki er tekið á undir fyrstu stoðinni eru ákvarðaðar undir annarri stoð (Pillar 2).

Í dag starfar Íslandsbanki samkvæmt tímabundnum viðbótareiginfjárkröfum sem Fjármálaeftirlitið hefur sett. Þessar kröfur kveða á um að eiginfjárlutfall bankans skuli að lágmarki nema 16% af áhættugrunni og að þar af skuli eiginfjárþáttur A nema að lágmarki 12%. Tafla 3.2 sýnir eiginfjárlutföll Íslandsbanka í lok árs 2010 og 2011 og niðurbrot á eiginfjárgrunni bankans.

Eiginfjárlutföll Íslandsbanka	31.12.2011	31.12.2010
Áhættugrunnur	629.419	534.431
Eigið fé	142.467	142.234
Eiginfjárbáttur A	120.530	120.993
Eiginfjárlutfall	22,6%	26,6%
Hlutfall eiginfjárbáttar A	19,1%	22,6%

Tafla 3.2: Eigið fé og eiginfjárlutföll (m.kr.). Samstæða, endurskoðuð.

Íslandsbanki notar staðalaðferð við útreikning á lágmarkseiginfjárbörf vegna útlánaáhættu og markaðsáhættu undir fyrstu stoð Basel II-reglnanna og grundvallaraðferð við útreikning á lágmarkseiginfjárbörf vegna rekstraráhættu.

3.3.1 ÚTLÁNAÁHÆTTA

Eiginfjárkröfur eins og þær eru reiknaðar undir fyrstu stoð Basel II-reglnanna mynda grunninn að útreikningi á eiginfjárlutföllum bankans. Lágmarkseiginfjárkröfur vegna útlánaáhættu eru reiknaðar sem 8% af áhættugrunni vegna útlánaáhættu. Áhættugrunnurinn er fenginn með því að eignir bankans eru vegnar með áhættustuðli á bilinu 0%-150% en hann er byggður á mati á greiðsluhæfi mótaðila, undirliggjandi tryggingum og tegund og tímalengd samninga.

3.3.2 MARKAÐSÁHÆTTA

Áhættugrunnur vegna skuldabréfa og hlutabréfa er reiknaður með því að margfalda eiginfjárkröfur vegna bréfanna með 12,5 (sem endurspeglar að eiginfjárkröfurnar eru 8% af áhættugrunni). Áhættugrunnur vegna gjaldmiðlaáhættu er fenginn með því að taka það sem stærra er af heildargnóttstöðu og heildarskortstöðu bankans í erlendum myntum. Lágmarkseiginfjárkröfur vegna gjaldmiðlaáhættu eru síðan reiknaðar sem 8% af áhættugrunninum.

3.3.3 REKSTRARÁHÆTTA

Samkvæmt grundvallaraðferð er áhættugrunnur vegna rekstraráhættu fenginn með því að margfalda lágmarkseiginfjárkröfuna með 12,5 líkt og gert er fyrir skuldabréf og hlutabréf við útreikning á áhættugrunni vegna markaðsáhættu.

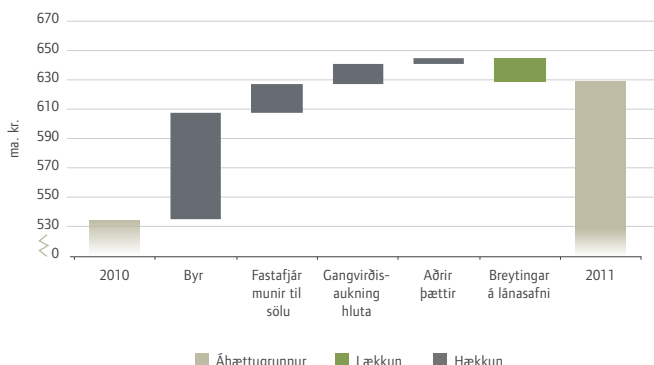
Samkvæmt grundvallaraðferð er eiginfjárfraða rekstraráhættu jöfn 15% af viðeigandi mælikvarða. Viðeigandi mælikvarði er meðaltal samtölu hreinna vaxtatekna og hreinna tekna, sem ekki bera vexti, á þremur árum.

Í töflu 3.3 má sjá niðurbrot á lágmarkseiginfjárkröfum og áhættugrunni samkvæmt fyrstu stoð.

Eiginfjárbörf og áhættugrunnur	31.12.2011		31.12.2010	
	Eiginfjárbörf undir 1. stoð	Áhættugrunnur	Eiginfjárbörf undir 1. stoð	Áhættugrunnur
ÚTLÁNAÁHÆTTA	42.584	532.301	35.247	440.586
Ríki eða Seðlabankar	105	1.314	123	1.535
Sveitarfélög	91	1.143	83	1.031
Opinberar stofnanir og félög ekki í samkeppnisrekstri	194	2.423	126	1.569
Fjármálastofnanir	687	8.589	512	6.398
Fyrirtæki	17.401	217.513	17.163	214.543
Einstaklingar	9.614	120.177	7.092	88.649
Tryggt með veði í fasteign	2.249	28.117	1.973	24.664
Vanskil	6.330	79.123	5.064	63.296
Fasteignir, búnaður og fastafjármunir til sölu ásamt öðrum eignum	4.387	54.840	2.756	34.452
Hlutir á gangvirði, hlutir í hluteldarfélögum og eignahlutir í sölumeðferð	1.525	19.061	356	4.448
MARKAÐSÁHÆTTA	1.336	16.695	1.181	14.766
Skuldabréf	61	757	274	3.429
Hlutabréf	91	1.138	92	1.154
Gjaldmiðlar	1.184	14.800	815	10.183
REKSTRARÁHÆTTA	6.434	80.423	6.326	79.079
Samtals	50.354	629.419	42.755	534.431

Tafla 3.3: Niðurbrot á lágmarkseiginfjárkröfum og áhættugrunni samkvæmt fyrstu stoð (ma. kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Mynd 3.1 sýnir helstu breytingar í áhættugrunni bankans á árinu 2011. Það eru einkum þrír þættir sem leiða til hækkunar á áhættugrunninum: 1) Aukning eigna vegna samruna við Byr, 2) aukning eigna vegna yfirtöku dótturfélaga og endurskipulagningar lánasafns og 3) virðisbreytingar á hlutabréfum. Alls nam hækkun áhættugrunns vegna þessara þátta 109 milljörðum króna. Á móti kemur að endurskipulagning á útlánum viðskiptavina og endurgreiðslur lána leiddu til lækkunar áhættugrunns sem nam 17 milljörðum króna.

Mynd 3.1: Breytingar á áhættugrunni frá árslokum 2010 til ársloka 2011 (ma. kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

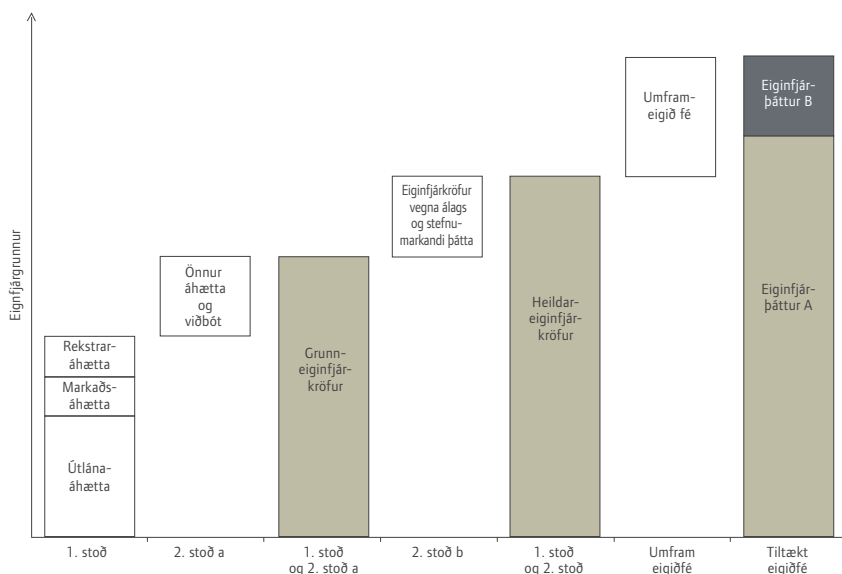
3.4 ÚTDEILING EIGIN FJÁR

Útdeiling eigin fjár, til viðskiptaeininga og niður á einstakar stöður, er lykilþáttur í eiginfjárstýringu bankans, verðlagningu og afkomumælingum. Útdeiling eigin fjár tekur til eiginfjárþátta A og miðast við þá lágmarkskröfu sem bankinn starfar samkvæmt í dag. Hvert útibú eða viðskiptaeining bindur þannig eigið fé sem nemur 12% af áhættugrunni sem útlán og aðrir fjármálagjörningar viðkomandi einingar fela í sér. Arðsemi hversrar einingar er reiknuð sem hagnaður á úthlutað eigið fé og myndar þannig áhættuveginn afkomumælikvarða.

3.5 INNRA MAT Á EIGINFJÁRÞÖRF (ICAAP)

Undir annarri stoð Basel II-reglnanna er kveðið á um að innan bankans sé vel skilgreint ferli til að meta eiginfjárþörf bankans m.ö.o. innra mat á eiginfjárþörf (ICAAP). Í gegnum innramatsferlið er lagt mat á eiginfjárþörf vegna þeirra áhættuþátta sem annaðhvort eru vanmetnir eða ekki tekið tillit til undir fyrstu stoðinni. Á hverju ári eru niðurstöður innramatsferlisins lagðar fyrir stjórn bankans til samþykktar og í framhaldinu eru niðurstöðurnar sendar til Fjármálaeftirlitsins. Fjármálaeftirlitið metur í framhaldinu hvort innra matsferli bankans og niðurstöður séu fullnægjandi og í samræmi við lög og reglur. Í ágúst 2011 skilaði Fjármálaeftirlitið niðurstöðum vegna ICAAP-skýrslu Íslandsbanka fyrir 2010. Niðurstöður eftirlitsins staðfesta að eigið fé bankans er fullnægjandi og vel yfir bæði innri og ytri kröfum.

Mynd 3.2 sýnir helstu skref í innra mati Íslandsbanka á eiginfjárþörf.

Mynd 3.2: Innra mat á eiginfjárþörf, helstu skref.

Lágmarkseiginfjárkröfur undir 1. stoð

Fyrsta skrefið í að meta eiginfjárbörf bankans byggir á útreikningum samkvæmt 1. stoð í samræmi við það sem lýst er í kafla 3.1.

Eiginfjárkröfur undir 2. stoð

Eiginfjárbörf undir annarri stoð er ákvörðuð með eftirfarandi hætti:

- a) Tekið er tillit til þeirra áhættuþátta sem eru vanmetnir eða ekki tekið tillit til undir fyrstu stoðinni. Til viðbótar við lágmarkseiginfjárbörf eins og hún er reiknuð undir 1. stoð er reiknuð eiginfjárbörf undir 2. stoð vegna áhættuþátta sem eru vanmetnir eða ekki tekið tillit til undir fyrstu stoðinni. Útreiknuð eiginfjárbörf undir 1. stoð og 2. stoð a myndar lágmarkseiginfjárbörf samkvæmt innra mati bankans.
- b) Reiknuð er lækkun á eigið fé vegna álagsprófa eða aukin eiginfjárbörf til að styðja við viðskiptaáætlun bankans.

Lágmarkseiginfjárbörf bankans byggir á rekstri í hefðbundnu rekstrarumhverfi. Bankinn þarf hins vegar að tryggja að eiginfjárstaðan sé nægjanlega sterk til að styðja við reksturinn í erfiðu rekstrarumhverfi (e. stressed market conditions) og til að styðja við breytingar í starfsemi á næstu árum. Bankinn gæti því þurft að halda eigið fé umfram útreiknað lágmark til að geta mætt erfiðum rekstraraðstæðum og til að styðja við áætlaðan vöxt. Til að meta þörf bankans fyrir viðbótareigið fé beitir bankinn álagsprófum þar sem áhrif mismunandi álagsþátta á afkomu bankans og viðskiptaáætlun eru metin.

3.5.1 ÁLAGSPRÓF

Viðskiptaáætlun Íslandsbanka byggir á stefnumótunarvinnu með aðkomu allra eininga bankans. Greiningardeild bankans leggur fram grunnspá um þróun helstu hagstærða sem notuð er til grundvallar fyrir áætlun og markmiðssetningu einstakra viðskiptaeininga. Áætlanir og markmið einstakra deilda mynda síðan viðskiptaáætlun fyrir bankann í heild. Viðskiptaáætlunin er samþykkt af stjórn og er grunnurinn fyrir álagspróf bankans.

Álagspróf bankans fela í sér mat á frávikum í þróun einstakra áhættuþátta og hvernig slík frávik hafa áhrif á rekstur bankans og afkomu. Álagsprófin byggja bæði á tölfræðilegum niðurstöðum áhættumatslíkana bankans sem og mati sérfræðinga. Niðurstöðurnar eru síðan notaðar sem grunnur fyrir áætlun um þróun eigin fjár og mögulegar arðgreiðslur. Ef niðurstöður álagsprófanna eru ekki í samræmi við áhættuvilja eins og hann hefur verið samþykktur af stjórn er gripið til viðeigandi aðgerða.

4 ÚTLÁNAÁHÆTTA

Í lok árs 2011 námu áhættuskuldbindingar vegna útlána 608 milljörðum króna samanborið við 546 milljarða í lok árs 2010 sem er aukning um 11,4%.

Helsta ástæðan fyrir þessari aukningu er sameining Íslandsbanka og Byrs í desember 2011. Lánasafnið frá Byr samanstendur aðallega af lánnum til einstaklinga og lítilla til meðalstórra fyrirtækja og þar af leiðandi styrkti sameiningin viðskiptabankaþjónustu bankans og stuðlaði að fjölbreyttara lánasafni. Fyrir sameininguna hafði lánasafnið dregist saman þar sem endurgreiðslur útistandandi lána voru hærri en nýjar lánveitingar.

Endurskipulagning lánasafnsins var eitt af lykilverkefnum bankans á árinu 2011. Skuldir heimila voru lækkaðar töluvert með endurútreikningi á erlendum lánnum og höfuðstólslækkun í 110% leiðinni. Þessi endurskipulagning hafði aftur á móti ekki teljandi áhrif á bókfært virði lánanna vegna þess að lánasafnið var tekið yfir með miklum afslætti. Skuldir fyrirtækja voru einnig lækkaðar í með skuldaaðlögun og endurútreikningi erlendra lána.

Gæði lánasafnsins hafa aukist á árinu 2011, bæði þegar miðað er við svokallaðan LPA-mælikvarða og hvað varðar hlutfall lána í vanefndum. Enn er þó nokkur vinna eftir, sérstaklega hvað varðar lánin sem voru yfirtekin frá Byr en bankinn telur að hægt sé að ljúka endurskipulagningu lánasafnsins án frekari virðisrýrnunar.

Bankinn tekur útlánaáhættu þegar hann veitir lán, ábyrgðir og aðrar lánaafurðir í daglegum rekstri sínum. Útlánaáhætta er helsti áhættuþátturinn í starfsemi bankans og hluti af kjarnastarfsemi hans.

Bankinn hefur markað sér stefnu og mótað verklagsreglur til stýringar á útlánaáhættu. Markmiðið með stýringunni er að ná ásættanlegu jafnvægi milli áhættu og arðsemi og lágmarka möguleg neikvæð áhrif útlánaáhættu á fjárhagslega afkomu bankans.

Lánasöfnin sem voru tekin yfir af Glitni banka árið 2008 og Byr 2011 mynda stærsta hlutann í útlánaáhættu bankans. Þar sem lánasöfnin voru tekin yfir með miklum afslætti og eru enn í endurskipulagningu kann að vera að hefðbundnir mælikvarðar á útlánaáhættu séu ekki nægilega lýsandi.

Þessi kafli útskýrir hvar útlánaáhætta bankans liggur og hvernig útlánaáhætta er mæld, hvernig eftirliti með útlánaáhættu er háttað og hvernig hún er lágmarkuð.

4.1 SKILGREINING Á ÚTLÁNAÁHÆTTU

Útlánaáhætta er skilgreind sem áhættan á tapi fyrir bankann ef viðskiptavinur eða mótaðili í fjármálagerningi stendur ekki við samningsbundnar skuldbindingar sínar. Í þessu felst meðal annars hættan á að viðskiptavinur komist í greiðsluþrot eða að endurheimtur verði minni en vænst var.

Samþjöppunaráhætta skapast þegar sameiginlegir áhættuþættir einkenna marga viðskiptavini bankans, svo sem atvinnugrein, efnahagsumhverfi, landfræðileg staðsetning, gerð fjármálagerninga eða innbyrðis tengsl mótaðila. Stórar áhættuskuldbindingar til einstakra aðila eða til hóps tengdra viðskiptamanna þar sem greiðsluþrot eins eykur verulega líkur á greiðsluþroti annarra aðila í hópnnum eru meðhöndlaðar sem samþjöppunaráhætta.

4.2 STEFNA, SKIPULAG OG ÁBYRGÐ

Stefna Íslandsbanka er að vera með hóflega útlánaáhættu. Markmið bankans er að yfir lengri tíma séu árleg útlánatöp að jafnaði innan við 0,9% af lánasafninu. Áhættuviljinn endurspeglast í samsetningu áhættumarkna og er stýrt með notkun líkana sem meta útlánaáhættu.

Bankinn stýrir útlánaáhættu með því að setja mörk sem miðast við einstaka lántakendur, hópa lántakenda, lönd og atvinnugreinar.

Lánaferli bankans byggir á nefndafyrirkomulagi. Áhættunefnd er ábyrg fyrir því að stýra og hafa eftirlit með útlána- og mótaðilaáhættu. Hún setur lánareglur og stýrir verklagi við lánaferli bankans. Áhættunefndin tilnefnir meðlimi lánanefnda og úthlutar útlánaheimildum til undirnefnda sinna og til einstakra starfsmanna. Áhættunefnd afgreiðir lánamál í samræmi við útlánaheimildir sem settar eru af stjórn og er ábyrg fyrir varúðarfærslum, virðisrýrnun og endanlegum afskriftum. Áhættunefndin samþykkir áhættumatslíkón bankans og samþykkir formlega allar vörur og þjónustu sem bankinn býður uppá.

Viðskiptaeiningarnar leggja fram útlánatillögur til lánanefnda þegar heildaráhættuskuldbinding viðskiptavinar að viðbættum þeim útlánnum sem sótt er um er hærri en útlánaheimild einingar. Tveir starfsmenn með útlánaheimild skulu koma að afgreiðslu og staðfestingu hvorrar lánveitingar og þarf hið minnsta annar þeirra að hafa útlánaheimild er

rúmar fjárhæð heildarlánveitingar til viðkomandi aðila. Allar ákvarðanir um útlán eru skjalfestar og skráðar. Hverjum viðskiptavini eru sett viðskiptamörk sem eru endurskoðuð að minnsta kosti árlega.

Lánaeftirlit ber ábyrgð á framkvæmd útlánaferla í samræmi við stefnu bankans um útlánaáhhættu og útlánareglur. Áhættueftirlit framkvæmir úttektir á útlánaferlum og starfsháttum innan bankans. Eignasafnsáhætta og líkanagerð ber ábyrgð á því að mæla, hafa eftirlit með og gefa skýrslur um útlánaáhhættu.

4.3 LÁNAFERLI

Í útlánareglum bankans eru settar fram almennar meginreglur um útlán, ábyrgðir og aðrar vörur sem bankinn ber áhættu af. Allar ákvarðanir um útlán eru byggðar á mati á greiðslugetu viðskiptavina. Traust og trúnaður milli bankans og viðskiptamanns eru forsenda lánveitingar. Góðar tryggingar einar og sér réttlæta ekki lánveitingu til viðskiptavina með ófullnægjandi greiðslugetu.

Til að draga úr áhættu krefst bankinn trygginga sem eru viðeigandi hverju sinni, en það getur verið misjafnt eftir tegundum lántaka og lánsforma. Mat á tryggingum miðar við áætlað upplausnarvirði við greiðsluþrot þar sem venjulega er ekki gripið til trygginga fyrr en lántaki er í verulegum vandræðum með að endurgreiða lánið. Áhættunefnd skipar tryggingaráð sem leggur fram leiðbeiningar um mat á tryggingum og veðsettum eignum og skipar einnig kvótaráð til þess að meta tryggingar sem eiga að veða á móti útlánaáhhættu í sjávarútvegi, þar með talið verðmæti aflaheimilda. Markmiðið er að mat á tryggingum sé samræmt innan bankans.

Helstu tegundir trygginga sem bankinn samþykkir eru atvinnu- og íbúðarhúsnæði, fiskiskip með aflaheimildum, verðbréf og ábyrgðir.

4.4 MÆLING OG EFTIRLIT

Bankinn styðst við eigin matslíkön til þess að meta líkur á vanefndum fyrirtækja og einstaklinga. Áhættumat á stærri fyrirtækjum byggir á nýjustu ársreikningum ásamt eiginlegu mati á stjórnendum, markaðsstöðu og atvinnugreininni sem fyrirtækið starfar í. Fyrirtækjalíkanið flokkar lánþega í einn af tíu áhættuflokkum. Níu áhættuflokkar eru fyrir lánþega sem eru í skilum og einn áhættuflokkur er vegna vanefnda.

Fyrir einstaklinga og lítil til meðalstór fyrirtæki, þar sem heildaráhætta gagnvart bankanum er minni en 150 milljónir króna, notar bankinn tvenns konar tölfræðileg matslíkön til að meta líkur á vanefndum. Líkönin eru atferlislíkön sem byggja á sögulegum upplýsingum um greiðsluhegðun viðskiptavina. Atferlislíkönin flokka viðskiptavini eftir greiðslugetu þeirra og tengja meðalvanefndalíkur til lengri tíma við hvern flokk.

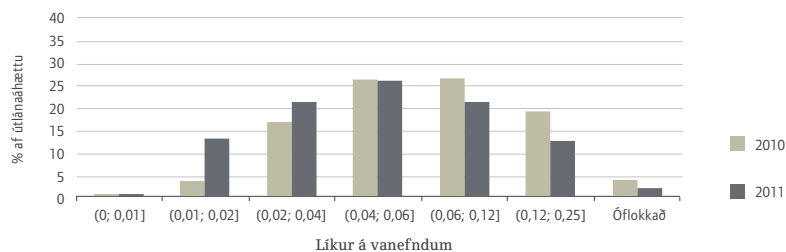
Tafla 4.1 sýnir vörpun milli áhættuflokks og vanefndalíkinda fyrir áhættulíkönin þrjú. Líkur á vanefndum samsvara meðalvanefndahlutfalli til lengri tíma þar sem vanefndir eru skilgreindar sem vanskil í meira en 90 daga eða sérstök virðisrýrnun.

Áhættuflokkur	Fyrirtæki	Lítill til meðalstór fyrirtæki	Einstaklingar
1	0,25%	—	0,15%
2	0,43%	—	0,37%
3	0,75%	—	0,73%
4	1,3%	0,48%	2,15%
5	2,3%	1,0%	3,85%
6	4,1%	2,9%	5,0%
7	7,1%	8,0%	7,9%
8	12,5%	16%	14,6%
9	21,8%	35%	34%

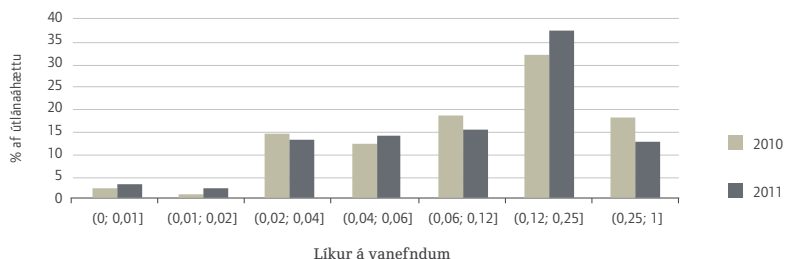
Tafla 4.1: Vanefndir fyrir hvern áhættuflokk fyrir mismunandi matslíkön.

Vanskilauplýsingar fyrir tímabilið frá 30. júní 2002 til 30. júní 2008 voru notaðar til að kvarða áhættumatslíkanið fyrir stærri fyrirtæki en gögn frá 30. júní 2004 til 30. júní 2011 voru notuð við kvörðun líkana fyrir einstaklinga og lítilla til meðalstórra fyrirtækja.

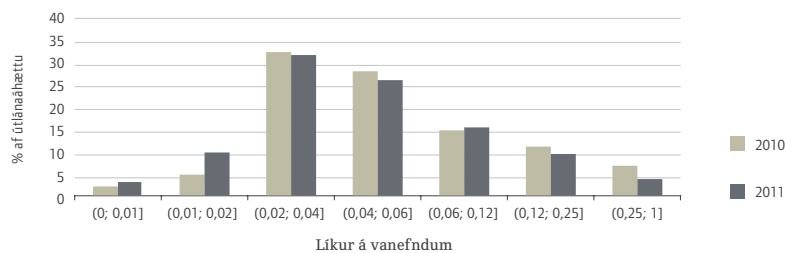
Myndir 4.1 til 4.3 sýna hvernig lánasöfnin skiptast á vanefndalíkindabil fyrir líkönin þrjú. Til að gera myndirnar samanburðarhæfar eru líkindabil vanefnda notuð í stað áhættuflokka. Lánasafn Byrs og lán í vanefndum eru undanskilin í þessari greiningu. Dreifingin fyrir lítill til meðalstór fyrirtæki annars vegar og einstaklinga hins vegar er mjög svipuð á milli ára. Dreifingin á fyrirtækjalíkaninu sýnir á hinn bóginn breytingu í átt að lægri vanefndalíkum vegna árangurs við fjárhagslega endurskipulagningu fyrirtækja.

Mynd 4.1: Dreifing útlánaáættu eftir líkum á vaneindum fyrir stærri fyrirtæki. Móðurfélag, óendurskoðað.

Mynd 4.2: Dreifing útlánaáættu eftir líkum á vaneindum lítilla og meðalstórra fyrirtækja. Móðurfélag, óendurskoðað.

Mynd 4.3: Dreifing útlánaáættu eftir líkum á vaneindum einstaklinga. Móðurfélag, óendurskoðað.

4.4.1 BÓKFÆRT VIRÐI LÁNA

Lán telst hafa verið tekið yfir með miklum afslætti (e. deep discount) þegar gangvirði á kaupdegi er talsvert lægra en eftirstöðvar lánsins samkvæmt skilmálum lánasamnings. Stór hluti eigna bankans var tekinn yfir með miklum afslætti. Afslættinum var ætlað að mæta því útlánatapi sem hafði átt sér stað á yfirtökudegi og mögulegu framtíðartapi næstu þrjú til fimm ár. Þar sem framtíðartap var tekið með í reikninginn þá ætti að meðaltali ekki að verða neitt útlánatap á hinu yfirtekna lánasafni fyrstu þrjú til fimm árin.

Vegna munar á milli eftirstöðva lána og bókfærðs virðis þeirra er bankinn þeirrar skoðunar að lánasafnið geti að jafnaði verið endurskipulagt án þess að bókfært virði safnsins lækki frekar. Í sumum tilvikum mun afslátturinn þó ekki duga til að mæta afskriftum en í öðrum tilvikum mun niðurstaða fjárhagslegrar endurskipulagningar leiða til þess að heimtur verði betri en áætlað er nú.

Lán eru talin virðisryrð ef bankinn hefur fært framlag vegna virðisryrnunar sem nemur ákveðinni fjárhæð til viðbótar við afsláttinn sem fékkst við yfirtöku lánsins.

Virðisryrnunarframlagi má skipta í þrjú hluta, sérgreinda virðisryrnun, virðisryrnun vegna gengisbreytinga og almenna virðisryrnun. Lán teljast virðisryrð ef bankinn væntir þess að endurgreiðslur láns verði ekki í samræmi við skilmála lánsins og ef líklegt er talið að fjárhagsleg endurskipulagning lánþega leiði til þess að hluti af útláninu tapist. Virðisryrnun vegna gengisbreytinga er færð á lán í erlendri mynt þar sem áætluð greiðslugeta lántaka er takmörkuð í íslenskum krónum. Þessi lán eru virðisryrð vegna gengisbreytinga ef gengi krónunnar lækkar þannig að bókfært virði þeirra haldist fast í krónum. Almenn virðisryrnun endurspeglar útlánatöp sem ekki er hægt að færa á tiltekin lán strax.

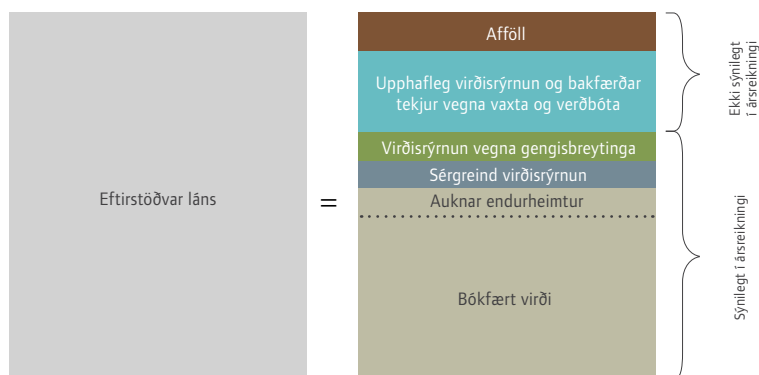
4.4.2 MISMUNUR EFTIRSTÖÐVA LÁNA OG BÓKFÆRÐS VIRÐIS

Mismuninum milli eftirstöðva lána og bókfærðs virðis var á kaupdegi skipt í tvo hluta, annars vegar upphaflega virðisryrnun, sem ætlað var að ná yfir útlánatöp og hins vegar afföll sem ætlað er að ná yfir mismuninn milli

samningsvaxta og þeirrar arðsemi sem nauðsynleg er með hliðsjón af fjármögnunarkostnaði bankans og áhættuálagi. Upphaflega virðisrýrnunin og afslátturinn eru ekki sett beint fram í reikningum bankans en kom fram í samstæðureikningi bankans fyrir árið 2008.

Yfirtekin lán eru færð á afskrifuðu kostnaðarverði með aðferð virkra vaxta. Þetta þýðir að afslátturinn er afskrifaður yfir tiltekið tímabil og þannig lagður við bókfært virði.

Aðrar breytingar á bókfærðu virði eru sérgreind virðisrýrnun, virðisrýrnun vegna gengisbreytinga og auknar endurheimtur. Þessar breytingar eru, ólíkt upphaflegri virðisrýrnun og þeim afslætti sem eftir stendur, sýnilegar í reikningum bankans.

Mynd 4.4: Munurinn milli eftirstöðva lána og bókfærðs virðis.

Mynd 4.4 sýnir hvernig eftirstöðvar lána skiptast í sex mismunandi hluta. Sérgreind virðisrýrnun og auknar endurheimtur eru notaðar þegar áætlaðar endurheimtur láns eru aðrar en upphaflega var gert ráð fyrir. Ef áætlaðar endurheimtur lækka þá bætist við sérgreinda virðisrýrnun og ef áætlaðar endurheimtur hækka bætist við auknar endurheimtur.

4.4.3 VIRÐISRÝRÐ LÁN

Tafla 4.2 sýnir virðisrýrð lán og lán í vanskilum og er áþekkt skýringum nr. 32, 34 og 66 í ársreikningi.

31. desember 2011

Virðisrýrð eða í vanskilum	Lán sem eru hvorki í vanskilum né virðisrýrð	Lán í vanskilum en ekki sérstaklega virðisrýrð	Lán með sérgreinda virðisrýrnun	Virðisrýrð lán vegna gengisbreytinga	Samtals
Útlán til lánastofnana					
Brúttó	43.655	–	555	–	44.210
Virðisrýrnunarframlag	–	–	555	–	555
Nettó	43.655	–	0	–	43.655
Lán til einstaklinga					
Brúttó	177.724	40.138	8.318	8.909	235.089
Virðisrýrnunarframlag	–	–	3.349	3.551	6.900
Nettó	177.724	40.138	4.969	5.358	228.189
Lán til fyrirtækja					
Brúttó	230.738	30.825	92.017	17.329	370.909
Virðisrýrnunarframlag	–	–	28.831	5.872	34.703
Nettó	230.738	30.825	63.186	11.457	336.206
Þar af almenn virðisrýrnun					915
Bókfært virði samtals	452.116	70.963	68.155	16.815	608.050

31. desember 2010

Virðisrýrð eða í vanskilum	Lán sem eru hvorki í vanskilum né virðisrýrð	Lán í vanskilum en ekki sérstaklega virðisrýrð	Lán með sérgreinda virðisrýrnun	Virðisrýrð lán vegna gengisbreytinga	Samtals
Útlán til lánastofnana					
Brúttó	30.842	8	606	–	31.456
Virðisrýrnunarframlag	–	–	586	–	586
Nettó	30.842	8	20	–	30.870
Lán til einstaklinga					
Brúttó	123.086	21.194	726	36.560	181.566
Virðisrýrnunarframlag	–	–	110	8.742	8.853
Nettó	123.086	21.194	616	27.817	172.713
Lán til fyrirtækja					
Brúttó	199.007	18.363	136.910	41.031	395.310
Virðisrýrnunarframlag	–	–	44.927	7.936	52.863
Nettó	199.007	18.363	91.983	33.095	342.447
Þar af almenn virðisrýrnun					991
Bókfært virði samtals	352.935	39.565	92.619	60.912	546.031

Tafla 4.2: Virðisrýrð lán og lán í vanskilum (m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Lán með sérgreinda virðisrýrnun hafa verið metin hvert fyrir sig og eru talin vera virðisrýrð umfram afslátt sem fékkst á kaupdegi. Viðbótarvirðisrýrnunin er færð sem tap fyrir bankann. Ef sérstakt mat gefur til kynna að áætlaðar endurheimtur lánsins verði meiri en upphaflega var gert ráð fyrir er munurinn tekjufærður.

Gengishreyfingar á erlendum lánnum með íslenskt greiðslustreymi eru innleystar að fullu en þar sem bankinn gerir ekki ráð fyrir gengishagnaði í tengslum við þessi lán er virðisrýrnun vegna gengisbreytinga gjaldfærð á lánið. Ekki ætti að líta á þessa virðisrýrnun sem tap af yfirtökuverðinu þar sem eignirnar voru skilgreindar sem íslenskar eignir þegar þær voru yfirteknar.

Almenn virðisrýrnun er færð til viðbótar við sérstaka virðisrýrnun. Grunnurinn að almennu virðisrýrnuninni eru þau lán sem ekki hafa hlotið sérstaka virðisrýrnun og voru ekki tekin yfir með miklum afslætti. Lánasafnið sem var yfirtekið frá Byr er fært á gangvirði m.v. 30. nóvember 2011 og hefur ekki almenna virðisrýrnun. Almenna virðisrýrnunin er metin út frá áhættuflokkum og sögulegri reynslu á útlánatöpum.

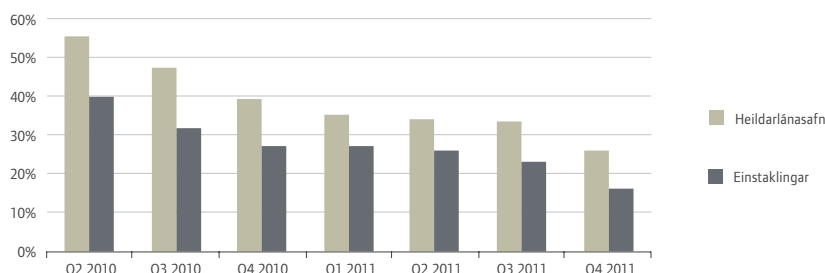
Lán í vanskilum en ekki sérstaklega virðisýrð eru lán þar sem samningsbundnar vaxta- eða höfuðstólsgreiðslur eru gjaldfallnar en bankinn telur að ekki sé tilefni til sérstakrar virðisýrnunar. Gert er ráð fyrir að þau lán verði endurskipulögð án taps fyrir bankann vegna afsláttar, fullnægjandi trygginga eða vegna þess að líklegt er talið að samningsbundnar greiðslur verði inntar af hendi. Aldursgreiningu lána í vanskilum má finna í skýringu nr. 67 í reikningum bankans.

Lánasafnið sem tekið var yfir frá Byr var metið á gangvirði á kaupdegi og hefur þar af leiðandi ekki verið virðisýrt sérstaklega af bankanum eftir yfirtökuna. Hins vegar er stór hluti safnsins í vanskilum og því hefur fjárhæð lána í vanskilum án virðisýrnunar hækkað á milli reikningstímabíla.

4.4.4 ERFIÐLEIKALÁN

Vegna afsláttar á lánasafninu gefa virðisýrð lán í ársreikningi ekki heildarmyndina af lánum þeirra viðskiptavina sem eru í greiðsluvanda. Til þess að gefa betri yfirsýn er hægt að bæta við mengið þeim lánnum sem eru í meira en 90 daga vanskilum en hafa þó ekki verið virðisýrð sérstaklega. Þetta er skilgreining okkar á erfiðleikalánum.

Hlutfall erfiðleikalána á móti heildarlánnum hefur lækkað jafnt og þétt síðan í júní 2010 eins og sést á mynd 4.5. Fjárhagsleg endurskipulagning viðskiptavina er helsta ástæða lækkunarinnar og hafa lausnir fyrir viðskiptavinum með erlend lán haft mikil áhrif. Hlutfall lána til einstaklinga í vanefndum er almennt lægra en í heildarlánasafninu.

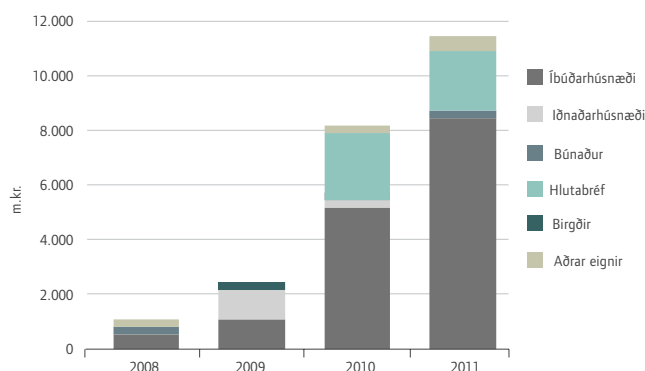
Mynd 4.5: Hlutfall lána í vanskilum af heildarlánasafni og lánasafni einstaklinga. Samstæða, óendurskoðuð.

4.4.5 ENDANLEGAR AFSKRIFTIR ÚTLÁNA

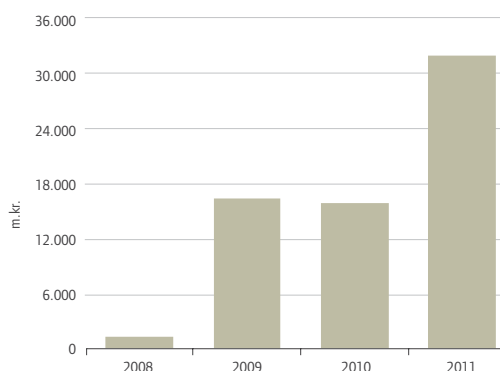
Almennt eru útlán endanlega afskrifuð þegar samningur hefur náðst við lántaka um uppgjör eftirstöðva lána, þegar ákvörðun hefur verið tekin af dómstólum sem takmarkar endurheimtur bankans eða þegar lögfræðinnheimta hefur verið reynd til fulls. Endanlegar afskriftir eru líka gerðar samhliða endurskipulagningarúrræðum þar sem hluti lánanna er gefinn eftir til að lækka skuldsetningu lántaka. Þessi úrræði eru til dæmis 110% leiðin, höfuðstólslækkun og fleira. Í ársreikningi eiga afskrifaðar fjárhæðir aðeins við um þann hluta eftirstöðva sem er sýnilegur í reikningnum. Ef upphaflegur afsláttur eða afföll eru nýtt á móti afskriftum þá kemur ekkert fram um það í reikningnum.

4.4.6 FASTAFJÁRMUNIR TIL SÖLU OG AFLÖGÐ STARFSEMI

Fullnusta eigna á sér einungis stað eftir að allra annarra ráða til að bæta fjárhagslega stöðu viðskiptavina hefur verið leitað. Fullnustueignum er skipt í tvo flokka. Í fyrri flokknum er eru fullnustueignir og í seinni flokknum eru eignir fyrirtækja sem bankinn á meira en 50% eignarhlut í án þess þó að fyrirtækin teljist sem dótturfyrirtæki í samstæðu. Þessi fyrirtæki flokkast sem aflögð starfsemi til sölu. Í lok árs 2011 nam virði fullnustueigna bankans 43 milljörðum króna. Bankinn yfirtók þessar eignir með vörslusviptingum í kjölfar greiðslufalls, endurskipulagningar skulda eða gjaldþrota viðskiptavina hans. Aukning fullnustueigna í lok árs 2011 skýrist að mestu vegna sameiningar við Byr og yfirtöku á eignarhlutum í fasteignafélaginu Höfðatorgi ehf.

Mynd 4.6: Fastafjármunir til sölu (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Mynd 4.7: Eignasamtæður í sölu meðferð (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

4.4.7 STÓRAR ÁHÆTTUR

Bankinn leitast við að takmarka stórar áhættur. Stór áhættuskuldbinding er skilgreind sem áhætta hóps tengdra viðskiptamanna sem nemur meira en 10% af eiginfjárgrunni bankans. Áhættuskuldbindingar eru metnar að frádregnum þeim þáttum sem veða á móti áhættunni og sem heimilt er að taka mið af samkvæmt reglum Fjármálaeftirlitsins nr. 216/2007.

Bankinn notar eigin aðferð til að skilgreina tengsl milli viðskiptavina. Aðferðin endurspeglar túlkun bankans á a-lið 1. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki þar sem hópar tengdra viðskiptavina eru skilgreindir.

Þann 31. desember 2011 var bankinn með eina stóra áhættuskuldbindingu sem nam 15% af eiginfjárgrunni. Engin stór áhætta er umfram 25% af eiginfjárgrunni, sem er hámarkið sem kveðið er á um í lögum. Bankinn leitast við að lágmarka samþjöppunaráhættu meðal lántaka og hefur innri áhættumörk vegna samanlagðra áhættuskuldbindinga til 20 stærstu hópa tengdra viðskiptavina sem fylgst er með mánaðarlega.

4.4.8 SAMÞJÖPPUN ATVINNUGREINA

Bankinn flokkar mótaðila eftir starfsemi, undirliggjandi áhættu og hegðunareinkennum. Gagnsæisreglu (e. see-through principle) er beitt á fjárfestingarfélag sem eiga hluti í öðrum fyrirtækjum en hvorki framleiða sjálf vörur né veita þjónustu. Félagið er þá flokkað í sömu atvinnugrein og fjárfestingar þess en ekki sem fjárfestingarfélag.

Bankinn setur áhættumörk á einstakar atvinnugreinar auk samanlagðrar áhættu vegna þriggja stærstu atvinnugreinanna sem hlutfall af heildarútlánaáhættu bankans. Unnin er skýrsla um þessi áhættumörk sem er kynnt mánaðarlega fyrir áhættunefnd.

4.4.9 LANDFRÆÐILEG SAMÞJÖPPUN

Landaáhætta felur í sér stjórnmalalega áhættu, gengisáhættu, efnahagslega áhættu og áhættu vegna fjármagnsflutninga þ.e. þá efnahagslegu þætti sem gætu haft umtalsverð áhrif á viðskiptaumhverfið í viðkomandi landi.

Áhættumörk eru sett til að stýra landaáhættu og eiga þau mörk við það land sem uppruni áhættuskuldbindingarinnar er. Heimamarkaðir eru ekki háðir landfræðilegum áhættumörkum en Ísland telst vera heimamarkaður.

4.4.10 UPPGJÖRSÁHÆTTA

Uppgjörsáhætta er hættan á því að aðili muni ekki standa við skuldbindingar samkvæmt ákvæðum samnings á uppgjörstíma. Uppgjörstap getur átt sér stað vegna vanefnda við uppgjör og vegna mismunandi tímasetningar uppgjörs milli tveggja aðila.

Til að draga úr uppgjörsáhættu vegna einstakra mótaðila notar bankinn uppgjörþjónustu og beitir einnig hinni almennu reglu að afhenda ekki fjármálagerninga fyrir en greiðsla hefur borist fyrir þá. Ef slíki reglu er ekki beitt vegna eðlis viðskiptasambandsins eru sett uppgjörsmörk gagnvart mótaðila til að lágmarka áhættuna. Eiginfjárkröfur vegna uppgjörsáhættu eru hluti af eiginfjárkröfum vegna rekstraráhættu.

4.5 NIÐURBROT ÁHÆTTUSKULDBINDINGA

Áhættuskuldbindingar fela bæði í sér liði á efnahagsreikningi og utan efnahagsreiknings. Útlánaáhætta vegna eigna á

efnahagsreikningi er bókfært virði eignanna eins og það kemur fram í ársreikningi. Áhættuskuldbindingar vegna liða utan efnahagsreiknings eru sú hámarksfjárhæð sem bankinn er skuldbundinn til að lána eða greiða út vegna ábyrgða að frátöldum varúðarfærslum. Við mat á eiginfjárkröfu er breytistuðlum beitt á ábyrgðir og óádragar lánalínur. Útlánaáhætta vegna afleiðusamninga er mæld með því að bæta væntri framtíðaráhættu við markaðsvirði samnings.

Bankinn ber enga útlánaáhættu vegna verðbréfunnar.

Uppruni útlánaáhættu	31.12.2011	31.12.2010
Lán til viðskiptavina	564.394	515.161
Lán til lánastofnana og seðlabanka	101.647	61.669
Skuldabréf og skuldagerningar	58.662	68.024
Ábyrgðir og óádragar lánalínur	63.136	56.959
Afleiðusamningar	1.481	211
Samtals	789.320	702.024

Tafla 4.3: Uppruni útlánaáhættu (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, endurskoðuð.

4.5.1 LÁN TIL VIÐSKIPTAVINA

Lán til viðskiptavina eru stærsti hluti útlánaáhættu bankans. Við árslok 2011 nam lánasafnið 564.394 milljónum króna. Yfirtakan á Byr jók fjölbreytni lánasafns bankans þar sem yfirteknu lánin voru að mestu til einstaklinga og smærri fyrirtækja.

Lán til einstaklinga

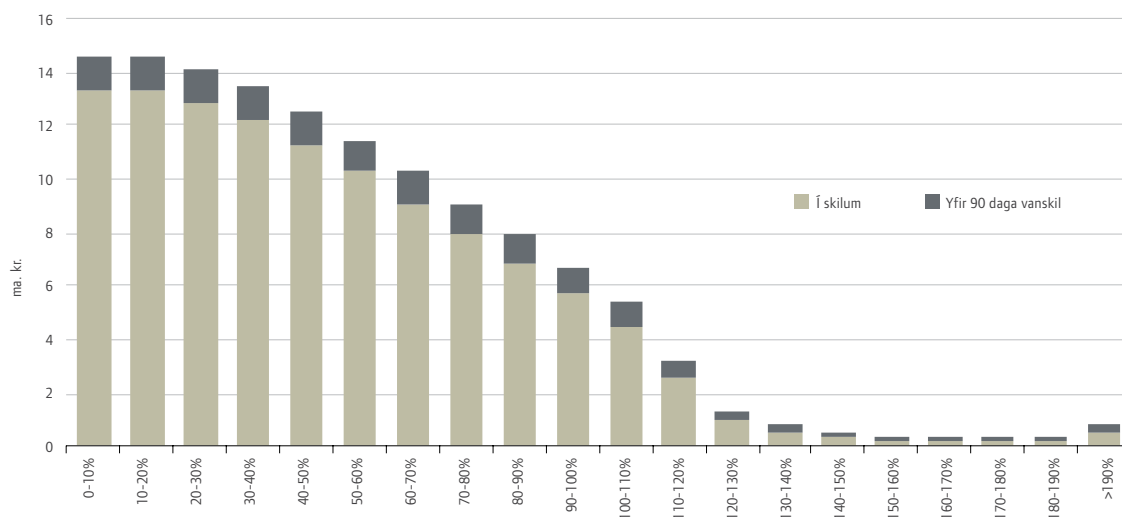
Lán til einstaklinga og heimila eru mikilvægur hluti af útlánaupbyggingu bankans. Lánin skiptast í vörulínur eins og meðfylgjandi tafla sýnir.

Vöruflokkur	31.12.2011	31.12.2010
Húsnæðislán	140.517	105.637
Skuldabréfalán	46.220	33.148
Kaupleiga	11.177	11.678
Yfirdráttarlán	14.506	7.943
Greiðslukort	15.769	14.307
Samtals	228.189	172.713

Tafla 4.4: Skipting lána til einstaklinga eftir vörulínum (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, endurskoðuð.

Húsnæðislán

Stærsti hluti lána til einstaklinga eru húsnæðislán. Veðhlutfall er mikilvægur þáttur í mati á áhættu húsnæðislánasafns. Veðhlutfallið er reiknað sem bókfært virði láns deilt með virði fasteignarinnar. Þegar um er að ræða húsnæðislán á öðrum veðrétti er samanlagt veðhlutfall reiknað sem bókfært virði lánsins auk eftirstöðva allra lána sem eru framar í veðröð deilt með virði fasteignarinnar.

Mynd 4.8: Skipting húsnæðislánasafnsins eftir veðhlutföllum í lok árs 2011 (bókfært virði, ma. kr.). Móðurfélag, öendurskoðað.

Mynd 4.8 sýnir hvernig húsnæðislanasafnið skiptist eftir veðhlutföllum. Í sundurliðuninni er hver króna sem lánuð hefur verið flokkuð eftir því á hvaða veðhlutfallsbili hún lendir. Fyrsti dálkurinn sýnir þann hluta lánasafnsins sem er með 0-10% veðhlutfall og svo framvegis.

Tökum sem dæmi lán með 6 milljónir króna bókfært virði á fyrsta veðrétti á eign sem metin er á 20 milljónir króna, þá fara 2 milljónir á hvert bil 0-10%, 10-20% og 20-30%, eða samanlagt 6 milljónir króna. Ef sama lán hefði hins vegar verið á öðrum veðrétti og lán á fyrsta veðrétti hefði verið 10 milljónir króna þá hefðu 2 milljónir verið settar á bilin 50-60%, 60-70% og 70-80%.

Við mat á eiginfjárþörf er húsnæðislanum skipt í tvo hluta, annars vegar þann hluta sem nær upp að 80% veðhlutfalli og hins vegar þann hluta sem er yfir 80% veðhlutfalli. Húsnæðislán sem eru í skilum bera 35% áhættuvog upp að 80% veðhlutfalli en 75% áhættuvog þar fyrir ofan. Verðmæti fasteigna er samkvæmt Fasteignamati ríkisins sem er uppfært einu sinni á ári. Húsnæðislán sem eru tryggð með allsherjarveði hafa ekki vel skilgreint veðhlutfall.

Húsnæðislán einstaklinga sem komu frá Byr í desember voru ekki nýtt til lækkunar á eiginfjárkröfu í lok árs 2011 þar sem bankinn var ekki kominn með nægilega góða yfirsýn yfir veðin á bak við lánin. Áframhaldandi skráning veðupplýsinga frá Byr mun gefa betri heildarmynd af tryggingum og auka þann hluta húsnæðislána sem bera 35% áhættuvog.

Húsnæðislán í m.kr.	Í skilum		Yfir 90 daga vanskil		Samtals
	Staða	Áhættuvog	Staða	Áhættuvog	
Veðhlutfall undir 80%	80.352	35%	8.142	50%	88.493
Veðhlutfall yfir 80%	13.700	75%	2.194	100%	15.893
Óskilgreint veðhlutfall	9.715	75%	863	100%	10.578
Nýlega yfirtekin húsnæðislán Byrs	19.750	75%	5.803	100%	25.552
Samtals	123.516		17.001		140.517

Tafla 4.5: Skipting húsnæðislána eftir veðhlutföllum og áhættuvog í lok árs 2011 (bókfært virði, m.kr.). Móðurfélag, endurskoðað.

Skuldabréfalán

Skuldabréfalán einstaklinga eru oft tryggð með veði í íbúðarhúsnæði án þess þó að uppfylla öll skilyrði sem gerð eru til húsnæðislána. Þetta geta til dæmis verið lán á öðrum veðrétti eða lán þar sem tilgangur lántöku var ekki að eignast hina veðsettu eign.

Kaupleiga

Kaupleigusamningar við einstaklinga eru mest notaðir í bílaviðskiptum. Bankinn flokkar slíka samninga með útlánum þó að lagalegt form þeirra sé kaupleiga. Undirliggjandi eign kaupleigusamningsins er trygging bankans.

Yfirdrættir og greiðslukort

Yfirdrættir og greiðslukort einstaklinga eru venjulega neyslulán til skamms tíma án trygginga. Aukning yfirdráttarlána milli ára er að mestu leyti rakin til viðskiptavina frá Byr.

Lán til fyrirtækja

Lán til fyrirtækja fela í sér lán til stærri fyrirtækja, litilla og meðalstórra fyrirtækja, sveitarfélaga og opinberra stofnana og lántakenda með ríkisábyrgð. Þessi lán eru stór hluti af efnahagsreikningi og rekstri bankans.

Lán til fyrirtækja eftir atvinnugreinaflokkun	31.12.2011		31.12.2010	
Verslun og þjónusta	63.956	19%	50.887	15%
Byggingariðnaður	14.699	4%	17.088	5%
Orkuíðnaður	3.505	1%	2.122	1%
Fjármálastarfsemi	1.400	0%	4.248	1%
Útlán með ríkisábyrgð	38.798	12%	52.182	15%
Iðnaður	33.969	10%	20.956	6%
Fjárfestingafélög	24.392	7%	42.124	13%
Opinberir aðilar og félagasamtök	9.538	3%	10.383	3%
Fasteignafélög	75.329	22%	74.524	22%
Sjávarútvegur	70.620	21%	67.934	20%
Samtals	336.206	100%	342.448	100%

Tafla 4.6: Lán til fyrirtækja eftir atvinnugreinaflokkun (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, endurskoðuð.

Sundurliðun í töflu 4.6 sýnir útlánaáættu bankans eftir atvinnugreinum. Bankinn notar innri atvinnugreinaflokkun sem er byggð á ISAT 2008-atvinnugreinaflokkuninni en hún er aftur byggð á atvinnugreinaflokkun Evrópusambandsins. Munurinn á ISAT og ofangreindri flokkun er helst sá að bæði fiskveiðar og vinnsla sjávarafurða flokkast sem sjávarútvegur, litið er á einstaklinga sem eina heild burtséð frá athafnasemi þeirra og fjárfestingarfelög eru flokkuð sem sérstök atvinnugrein í stað þess að vera hluti af þjónustu. Eitt tiltekið lán með ríkisábyrgð er aðgreint sérstaklega þar sem það myndi annars skekkja myndina af atvinnugreinaflokkuninni.

Myntsamsetning og verðtrygging lána til viðskiptavina

Bankinn hefur það sem grundvallarreglu að myntsamsetning lána til viðskiptavina sé í samræmi við starfsemi þeirra. Þetta þýðir sér í lagi að lán til viðskiptavina sem eru að mestu leyti með tekjur í íslenskum krónum ættu að vera í íslenskum krónum. Bankinn vinnur markvisst að því að leiðrétta gjaldeyrisskekkju viðskiptavina, til dæmis með endurútreikningi og höfuðstólslækkunum á lánum í erlendum myntum. Bankinn hefur einnig aukið framboð sitt á óverðtrygðum langtímalánunum eins og til dæmis húsnæðislánunum og því hefur verið vel tekið. Eftirfarandi tafla sýnir hvernig lánasafnið skiptist í fjóra flokka mynta og verðtrygginga.

Myntsamsetning og verðtrygging 2011	Erlend mynt	Erlend mynt með fjárstreymi í krónum		Óverðtryggt	Verðtryggt	Samtals
Einstaklingar	51	8.037	92.362	127.738	228.189	
Verslun og þjónusta	1.472	7.370	44.375	10.740	63.956	
Byggingaiðnaður	–	3.135	8.118	3.446	14.699	
Orkuíðnaður	560	550	267	2.128	3.505	
Fjármálastarfsemi	142	–	1.181	77	1.400	
Útlán með ríkisábyrgð	–	–	38.798	–	38.798	
Iðnaður	7.041	2.831	18.429	5.669	33.969	
Fjárfestingafélög	1.723	10.928	9.077	2.664	24.392	
Opinberir aðilar og félagasamtök	–	471	4.682	4.386	9.538	
Fasteignafélög	7.023	14.801	19.548	33.957	75.329	
Sjávarútvegur	67.126	905	1.701	887	70.620	
Samtals	85.138	49.028	238.538	191.692	564.395	

Myntsamsetning og verðtrygging 2010	Erlend mynt	Erlend mynt með fjárstreymi í krónum		Óverðtryggt	Verðtryggt	Samtals
Einstaklingar	–	27.028	51.690	93.995	172.713	
Verslun og þjónusta	3.511	16.732	21.859	8.784	50.886	
Byggingaiðnaður	–	5.147	9.789	2.152	17.088	
Orkuíðnaður	322	1.234	410	155	2.122	
Fjármálastarfsemi	24	15	4.205	4	4.248	
Útlán með ríkisábyrgð	–	–	52.182	–	52.182	
Iðnaður	921	7.473	6.612	5.948	20.955	
Fjárfestingafélög	8.182	11.309	20.743	1.890	42.124	
Opinberir aðilar og félagasamtök	–	2.541	3.298	4.544	10.383	
Fasteignafélög	439	33.102	13.596	27.387	74.525	
Sjávarútvegur	61.369	860	3.482	2.223	67.935	
Samtals	74.770	105.442	187.866	147.083	515.161	

Tafla 4.7: Myntsamsetning og verðtrygging (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

4.5.2 TRYGGINGAR

Kröfur um veð og aðrar útlánavarnir eru mismunandi eftir tegundum lántaka og lánsforma. Útlán til lánastofnana eru venjulega ótryggð. Helsta trygging fyrir lánveitingum til einstaklinga er veð í íbúðarhúsnæði. Þegar um fyrirtæki er að ræða tekur bankinn veð í fasteignum, fiskiskipum, lausafé og verðbréfum sem og öðrum eignum þar á meðal viðskiptakröfum, birgðum, farartækjum og tækjum. Útlán til ríkisstofnana og sveitarfélaga eru oftast en ekki ótryggð, sömuleiðis útlán vegna fasteignaverkefna á þeirra vegum.

Í sumum tilfellum notar bankinn ábyrgðir til að draga úr útlánaáhættu en þar sem ábyrgðir lækka ekki hámarksútlánaáhættu heldur flytja hana frá einum mótaðila til annars, eru þær ekki taldar hafa fjárhagsleg áhrif hér. Kvaðir í lánasamningum eru einnig mikilvægar en lækka ekki hámarksútlánaáhættu.

Mat á tryggingum byggir á markaðsverði, opinberu mati Fasteignamats ríkisins eða áliti sérfræðinga bankans, eftir því hvað er tiltækt hverju sinni. Þegar um er að ræða fiskiskip eru aflaheimildir þess hluti af matinu á fjárhagslegum áhrifum trygginga. Tryggingum er úthlutað samkvæmt eftirstöðvum lána, ekki bókfærðu virði, og er metið án áhrifa yfirveðsetningar. Þetta þýðir að ef virði trygginga tiltekinna lána er hærra en eftirstöðvar lána er mismunurinn undanskilinn til að endurspeglar raunverulega útlánaáhættu.

Fjárhagsleg áhrif trygginga á útlánaáhættu eru nú birt í fyrsta sinn vegna breytinga á reikningssskilastöðlum. Bankinn vinnur enn að því að skrá nauðsynlegar upplýsingar um tryggingar, sérstaklega vegna lána sem nýlega voru yfirtekin frá Byr. Heildarvirði trygginga bankans er því mögulega meira en taflan gefur til kynna.

Tryggingar	Tryggingar				Útlánaáhætta	Ótryggð útlánaáhætta	Ótryggður hluti (%)
	Fasteignir	Fiskiskip	Reiðufé og verðbréf	Aðrar tryggingar			
Innstæður hjá seðlabanka	—	—	—	—	57.992	57.992	100%
Útlán til lánastofnana	—	—	—	—	43.655	43.655	100%
Útlán til viðskiptavina	268.923	62.382	51.531	19.021	564.395	162.538	29%
Einstaklingar	170.491	71	1.148	3	228.189	56.476	25%
Verslun og þjónusta	15.728	—	725	10.504	63.956	36.999	58%
Byggingariðnaður	7.757	—	457	1.270	14.699	5.215	35%
Orkuviðnaður	2.517	—	83	149	3.505	756	22%
Fjármálastarfsemi	44	—	47	—	1.400	1.309	94%
Útlán með ríkisábyrgð	—	—	38.799	—	38.798	0	0%
Iðnaður	7.362	—	294	5.703	33.969	20.611	61%
Fjárfestingarfélag	2.933	—	8.901	389	24.392	12.169	50%
Opinberir aðilar og félagasamtök	3.455	—	9	200	9.538	5.874	62%
Fasteigafélag	54.679	154	675	—	75.329	19.821	26%
Sjávarútvegur	3.959	62.157	392	803	70.620	3.308	5%
Skuldabréf og skuldagerningar	—	—	—	—	58.662	58.662	100%
Afleiðusamningar	—	—	600	—	1.481	881	59%
Samtals	268.923	62.382	52.131	19.021	726.184	323.728	45%

Tafla 4.8: Tryggingar í árslok 2011 (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

4.5.3 INNSTÆÐUR HJÁ SEÐLABANKA OG ÚTLÁN TIL LÁNASTOFNANA

Handbært fé og innstæður hjá Seðlabankanum námu 58 milljörðum í lok árs 2011 samanborið við 37 milljarða í lok árs 2010. Þar á meðal eru innlánskírteini, lögbundinn varasjóður og aðrar innstæður hjá Seðlabankanum. Hækkun milli ára er vegna lausafjárstyringar og sameiningar við Byr.

Íslenskar lánastofnanir eru skilgreindar samkvæmt lögum nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki. Bankinn hefur einnig stöður í erlendum lánastofnunum sem eru að mestu leyti vegna peningamarkaðsinnlána. Útlán til lánastofnana námu 44 milljörðum króna í lok árs 2011, þar af voru lán til erlendra lánastofnana 35 milljarðar. Stöður í erlendum lánastofnunum eru flokkaðar enn frekar í kaflanum um landaáhættu.

Lán til seðlabanka og lánastofnana	31.12.2011	31.12.2010
Seðlabanki	57.992	30.799
Innlendar lánastofnanir	8.332	7.126
Erlendar lánastofnanir	35.324	23.744
Samtals	101.647	61.669

Tafla 4.9: Lán til seðlabanka og lánastofnana (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Innstæður í erlendum lánastofnunum eru aðallega vegna stýringar á erlendu lausafé bankans. Erlendar innstæður eru einungis heimilar eftir að áhættunefnd hefur úthlutað áhættumörkum á viðkomandi stofnun. Þegar sótt er um mörk er gerð ítarleg greining á helstu lykildreytum og er þá meðal annars litið til lánshæfismats frá matsfyrirtækjum.

Lánshæfismat erlendra lánastofnana	31.12.2011	31.12.2010
AA	8.667	4.898
A	26.614	21.927
Án lánshæfismats	42	193
Samtals	35.324	27.018

Tafla 4.10: Lánshæfismat erlendra lánastofnana (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

4.5.4 SKULDABRÉF OG SKULDAGERNINGAR

Bankinn ber útlánaáhættu vegna viðskipta og fjárfestinga í skuldabréfum og skuldagerningum til dæmis vegna lausafjárstýringar bankans en einnig vegna fjárhagslegrar endurskipulagningar fyrirtækja. Tafla 4.11 sýnir stöðu bankans í skuldabréfum. Lánshæfismatið sem hér er sýnt er byggt á mati Standard and Poor's eða sambærilegra matsfyrirtækja. Skuldabréf án lánshæfismats eru að mestu leyti tilkomin vegna fjárhagslegrar endurskipulagningar og skuldabréfa sem eru útgefin af íslenskum fjármálastofnunum og sveitarfélögum.

Skuldabréf og skuldagerningar	31.12.2011	31.12.2010
Íslenska ríkið og ríkistryggð skuldabréf	38.563	34.658
Erlendir ríkisvixlar með AAA lánshæfismat	10.799	30.724
Erlendir ríkisvixlar með AA+ lánshæfismat	5.522	—
Skuldabréf án lánshæfismats	3.779	2.642
Samtals	58.662	68.024

Tafla 4.11: Skuldabréf og skuldagerningar eftir lánshæfismati (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

4.5.5 ÓUPPGERÐ VIÐSKIPTI

Þann 31. desember 2011 námu óuppgerð viðskipti samtals 2.199 milljónum króna. Þetta er í samræmi við stöður í tengslum við hefðbundna starfsemi.

4.5.6 ÁBYRGÐIR OG ÓÁDREGNAR LÁNALÍNUR

Útlánaáhætta bankans vegna ábyrgða og óádraginna lánalína nam samtals 63.136 milljónum króna við lok árs 2011.

Útlánaáhætta 31.12.2011	Ábyrgðir	Ónýttar yfirdráttarheimildir	Óáðregnar lánalínur	Ónýttar greiðslukorta heimildir	Samtals
Einstaklingar	1.058	9.797	–	19.392	30.247
Verslun og þjónusta	1.444	4.343	2.018	1.522	9.326
Byggingariðnaður	1.577	1.084	–	272	2.933
Orkuiðnaður	4	203	5.345	5	5.557
Fjármálastarfsemi	1.012	1.363	5.000	48	7.422
Útlán með ríkisábyrgð	–	–	–	10	10
Iðnaður	1.055	1.993	225	352	3.625
Fjárfestingarfélög	12	72	–	81	165
Opinberir aðilar og félagasamtök	73	1.096	–	380	1.548
Fasteignafélög	339	513	–	68	920
Sjávarútvegur	320	986	5	73	1.384
Samtals	6.893	21.449	12.592	22.202	63.136

Útlánaáhætta 31.12.2010	Ábyrgðir	Ónýttar yfirdráttarheimildir	Óáðregnar lánalínur	Ónýttar greiðslukorta heimildir	Samtals
Einstaklingar	920	7.945	–	15.829	24.694
Verslun og þjónusta	1.308	3.339	1.072	1.052	6.771
Byggingariðnaður	2.499	643	–	197	3.340
Orkuiðnaður	–	201	5.045	1	5.247
Fjármálastarfsemi	–	1.239	5.000	50	6.289
Útlán með ríkisábyrgð	–	–	–	10	10
Iðnaður	2.265	1.458	1.827	316	5.867
Fjárfestingarfélög	82	529	–	49	660
Opinberir aðilar og félagasamtök	22	944	–	304	1.270
Fasteignafélög	700	434	510	49	1.694
Sjávarútvegur	606	452	–	60	1.118
Samtals	8.404	17.186	13.453	17.916	56.959

Tafla 4.12: Ábyrgðir og óáðregnar lánalínur (m.kr.). Samstæða, endurskoðuð.

4.5.7 AFLEIÐUSAMNINGAR

Bankinn notar afleiðusamninga til þess að verja gjaldeyris-, vaxta- og verðtryggingaráhættu. Bankinn ber tiltölulega litla óbeina áhættu vegna skuldsettra viðskipta viðskiptavina þar sem bankinn hefur tekið tryggingar vegna hugsanlegs taps. Aðrir afleiðusamningar sem bankinn hefur gert nema óverulegum fjárhæðum.

Afleiðusamningar eru almennt gerðir samkvæmt ISDA-rammasamningi með CSA-viðauka eða samsvarandi skilmálum með handveði í reiðufé eða ríkisskuldabréfum.

4.5.8 ÓBEIN ÁHÆTTA

Óbein áhætta vegna mótaðila er áhætta sem er ekki bein en verður bein ef til koma vanefndir hjá öðrum aðila. Tafla 4.13 sýnir stærstu óbeinu áhætturnar.

Tegund verðbréfa	31.12.2011
Íbúðalánasjóður	2.808
Ríkisbréf	2.734
Hlutabéf í Kauphöll Íslands	556
Önnur verðbréf	85
Samtals	6.184

Tafla 4.13: Óbein áhætta í árslok 2011 (m.kr.). Möðurfélag, óendurskoðuð.

4.5.9 LANDAÁHÆTTA

Áhættuskuldbindingar vegna annarra landa en Íslands námu 63 milljörðum króna í árslok 2011. Eftirfarandi tafla sýnir sundurliðun útlánaáhættu eftir löndum. Áhættuskuldbindingar fjármálastofnana og stjórnvalda eru aðgreindar sérstaklega. Aðrar áhættuskuldbindingar utan Íslands eru að mestu til Íslendinga með skráða búsetu erlendis.

Land	Fjármálastofnanir	Ríkisstofnanir	Aðrir	Samtals
Noregur	6.709	2.119	2.495	11.324
Danmörk	5.884	3.205	1.848	10.937
Bandaríkin	3.347	5.522	621	9.489
Bretland	6.363	—	2.673	9.036
Belgía	5.677	—	17	5.695
Holland	—	3.179	190	3.369
Lúxembúrg	2.981	—	236	3.217
Þýskaland	1.841	—	689	2.530
Svíþjóð	1.343	—	921	2.264
Frakkland	—	1.588	297	1.886
Sviss	1.063	—	131	1.194
Önnur lönd	115	794	1.356	2.265
Samtals	35.324	16.407	11.474	63.204

Tafla 4.13: Útlánaáhætta eftir löndum og mótaðilum í árslok 2011 (bókfært virði, m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

4.6 EIGINFJÁRÞÖRF

Bankinn metur eiginfjárkröfu undir 1. stoð vegna útlánaáhattu samkvæmt Basel II-staðalaðferð. Tafla 4.15 sýnir eignir, áhættuvogir og samsvarandi áhættuvegnar eignir fyrir mismunandi eignaflokka miðað við 31. desember 2011. Eins og stendur er aðeins íbúðarhúsnæði og verðbréf útgefin af hinu opinbera notuð sem tryggingar til þess að vega á móti útlánaáhattu og lækka eiginfjárkröfur.

Bankinn hefur eina umtalsverða áhættuskuldbindingu sem er tryggt af íslenska ríkinu og aðra vegna fyrirtækis sem er í eigu og á ábyrgð ríkisins. Eins og stendur eru þetta einu ábyrgðirnar sem bankinn nýtir til lækkunar á eiginfjárþörf.

	Áhættuskuldbindingar		Mildun útlánaáhattu			Áhættu- vegnar eignir
	Á efnahags- reikningi	Utan efnahags- reiknings	Ábyrgðir	Reiðufé og verðbréf	Innflæði	
Ríki eða seðlabankar	55.335	1.060	—	—	48.185	1.314
0%	55.226	1.060	—	—	42.351	—
20%	—	—	—	—	3.989	798
50%	108	—	—	—	1.845	516
Sveitarfélög	4.441	194	—	—	—	1.143
20%	4.170	194	—	—	—	873
100%	271	—	—	—	—	271
Fjármálafyrirtæki	41.656	503	—	—	—	8.589
20%	41.495	368	—	—	—	8.373
50%	161	—	—	—	—	80
100%	—	136	—	—	—	136
Opinberar stofnanir og félög ekki í samkeppnisrekstri	2.367	2.732	5.349	—	—	2.423
100%	2.367	2.732	5.349	—	—	2.423
Fyrirtæki	256.174	4.092	38.790	3.963	—	217.513
100%	256.174	4.092	38.790	3.963	—	217.513
Einstaklingar, lítil og meðalstór fyrirtæki	152.107	8.162	—	33	—	120.177
75%	152.107	8.162	—	33	—	120.177
Með fasteignaveði	80.336	—	—	—	—	28.117
35%	80.336	—	—	—	—	28.117
Vanskil	72.336	57	—	51	—	79.123
50%	8.142	—	—	—	—	4.071
100%	42.539	8	—	51	—	42.496
150%	21.655	50	—	—	—	32.556
Aðrir liðir	67.548	—	—	—	—	73.901
100%	54.840	—	—	—	—	54.840
150%	12.707	—	—	—	—	19.061
Samtals	732.298	16.801	44.139	4.046	48.185	532.301

Tafla 4.14: Áhættuskuldbindingar, áhættuvogir og áhættuvegnar eignir í lok árs 2011 (m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Eiginfjárbörf vegna annarra áhættuþátta samkvæmt 2. stoð er mæld í skýrslu um innra mat á eiginfjárbörf og í könnunar- og matsferli Fjármálaeftirlitsins (e.ICAAP/SREP). Viðbótareiginfjárbörfin felur í sér mögulegt vanmat á áhættu undir 1. stoð sem og áhættuþætti eins og samþjöppunaráhættu og stjórnmálalega og lagalega áhættu.

4.7 LÁNASAFNSSKÝRSLA

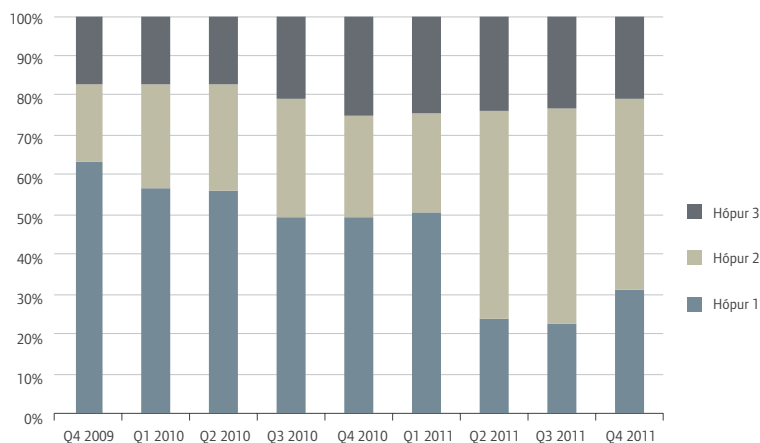
Fjármálaeftirlitið hefur eftirlit með framgangi á endurskipulagningu lánasafns bankans með staðlaðri mánaðarlegri skýrslugjöf í svokallaðri LPA-skýrslu (e. Loan Portfolio Analysis). Fjármálaeftirlitið gerði breytingar á skýrslunni í júní 2011 til þess að varpa enn skýrara ljósi á framvindu endurskipulagningar lánasafnsins. Í skýrslunni er 19 flokkum viðskiptavina raðað eftir því hvers konar endurskipulagningu þeir hafa gengið í gegnum eða eftir því hve alvarlegir fjárhagserfiðleikar þeirra eru. Þessa 19 flokka má setja saman í þrjá hópa:

Hópur 1: Viðskiptavinir sem eru í skilum og hafa ekki enn óskað eftir breytingu á upphaflegum samningi.

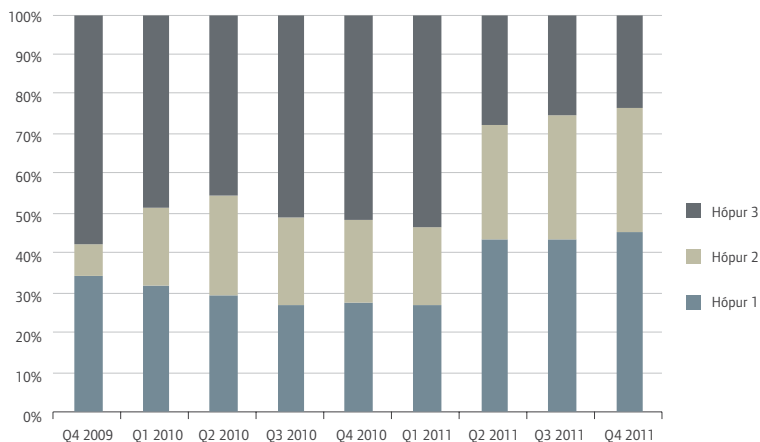
Hópur 2: Viðskiptavinir sem hafa fengið upphaflegum samningi breytt að einhverju leyti en standa í skilum í samræmi við breytta greiðsluáætlun. Breytingar geta verið vegna tilboða um höfuðstólslækkun og greiðslujöfnun en þessi almennu úrræði gera það ekki að skilyrði að viðskiptavinir séu í fjárhagslegum erfiðleikum. Þessi hópur felur einnig í sér formlega endurskipulagningu eins og 110% leiðina og hlutaafskriftir í tengslum við skuldaaðlögun.

Hópur 3: Viðskiptavinir sem hafa þörf fyrir frekari aðstoð eða endurskipulagningu. Þetta eru meðal annars viðskiptavinir sem eru í meira en 90 daga vanskilum, viðskiptavinir sem eru í eða eru að bíða eftir formlegri endurskipulagningu og þeir sem eru í innheimtuferli.

Myndir 4.9 og 4.10 sýna hvernig lánasafnið skiptist í þessa þrjá hópa í lok hvers ársfjórðungs frá árinu 2009. Fyrri grafið er fyrir lán til einstaklinga og seinna grafið sýnir fyrirtæki. Áberandi stökk á öðrum ársfjórðungi 2011 er vegna breytinga á skilgreiningu skýrslunnar hjá FME.

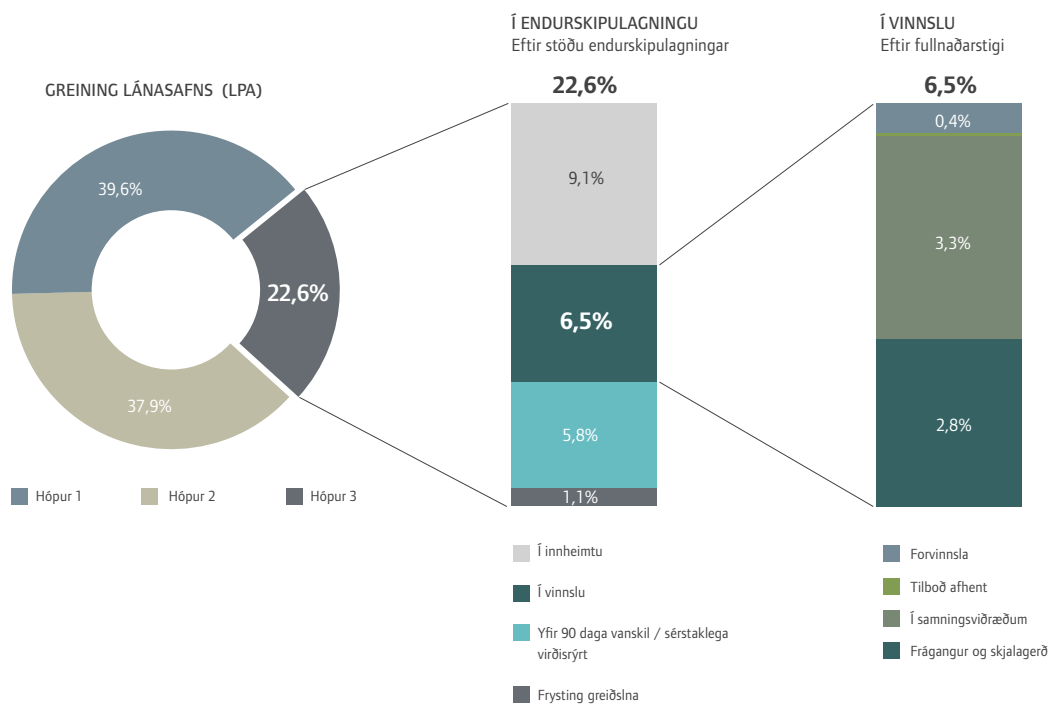

Mynd 4.9: LPA-mælikvarði fyrir lánasafn einstaklinga. Móðurfélag, óendurskoðað.

Mynd 4.10: LPA-mælikvarði fyrir lánasafn fyrirtækja. Móðurfélag, óendurskoðað.

Stjórnendur bankans fylgjast mánaðarlega með LPA-mælikvarðanum en hann er skilgreindur sem bókfært virði útlána til viðskiptavina í hópi 3 deilt með heildarútlánnum til viðskiptavina. Í lok árs 2011 var LPA-mælikvarðinn 22,6% og hafði hækkað um 3% eftir samrunann við Byr. Mynd 4.11 sýnir nánara niðurbrot á LPA-mælikvarðanum.

Mynd 4.11: Niðurbrot á LPA-mælikvarðanum í lok árs 2011. Móðurfélag, óendurskoðað.

5 MARKAÐSÁHÆTTA

Samsetning markaðsáhættu bankans hefur að einhverju marki breyst frá 2010 af tveimur ástæðum. Í fyrsta lagi lokaði bankinn stærstum hluta af gjaldeyrisjöfnuði sínum með skiptasamningi í árslok 2010. Niðurstaðan er sú að gjaldeyrisjöfnuður bankans er að meðaltali umtalsvert minni en árið áður eins og sjá má í töflu 5.2. Í öðru lagi jókst hlutafjárahætta bankans í fjárfestingarbók töluvert í kjölfar sameiningarinnar við Byr. Bankinn hyggst þó ekki eiga þessi hlutabréf til lengri tíma.

Sameiningin við Byr hafði að auki í för með sér að aukna vaxtaáhættu í fjárfestingarbók þar sem útlán og löng innlend ríkisskuldabréf bættust við eignasafn bankans.

Markaðsáhætta hefur verið skilgreind sem veigamikill áhættuþáttur í starfsemi bankans og er hluti af viðskiptaáætlun hans. Stefna bankans er þó að taka hóflega markaðsáhættu. Markaðsáhætta í fjárfestingarbók er aðallega til komin af misræmi í myntsamsetningu, vaxtaendursetningu, verðtryggingu eigna og skulda og af hlutabréfum sem bankinn hefur eignast vegna endurskipulagningar fyrirtækja. Bankinn leitast við að takmarka þessa áhættu með mörkum á stöður í samræmi við áhættuvilja stjórnar bankans.

Markaðsáhætta er einnig til komin af fjárfestingum í veltubók eða af öðrum þáttum í starfsemi markaða og fjárfstýringar. Bankinn takmarkar veltubókarstöður með mörkum, sem gilda jafnt innan hvers viðskiptadags og í dagslok, og hafa áhættustýring og lánaeftirlit eftirlit með þeim.

5.1 SKILGREINING Á MARKAÐSÁHÆTTU

Markaðsáhætta er sú áhætta að verðbreytingar á mörkuðum, svo sem breytingar á vöxtum, hlutabréfaverði og gengi gjaldmiðla, hafi óhagstæð áhrif á fjármálagerninga bankans og þar með afkomu og eigið fé hans.

Stjórn bankans hefur skilgreint markaðsáhættuvilja bankans í hlutfalli við eiginfjárþátt A þannig að miðað við gefnar breytingar á undirliggjandi áhættuþáttum verði tap bankans ekki meira en 20% af eiginfjárþætti A.

5.2 STEFNA, SKIPULAG OG ÁBYRGÐ

Stjórn bankans ber ábyrgð á stýringu markaðsáhættu bankans. Í stefnuskjali um markaðsáhættu skilgreinir stjórn bankans áhættuvilja bankans ásamt stefnu og ábyrgð í tengslum við stýringu markaðsáhættu.

Markmið markaðsáhættustýringar er að stýra og takmarka markaðsáhættu bankans þannig að hún sé innan fyrirframskilgreindra og ásættanlegra marka en um leið að hámarka arðsemi og tryggja að markaðsáhætta sé í samræmi við vilja stjórnar. Þessi stefna endurspeglar í heildarmörkum á markaðsáhættu í samstæðunni og er stjórn gefin skýrsla um stöðuna að minnsta kosti einu sinni í mánuði.

Efnahagsnefnd bankans (e. ALCO) hefur eftirlit með markaðsáhættu. Nefndin ákvarðar mörk fyrir þær einingar og þau eignasöfn sem taka markaðsáhættu fyrir hönd bankans að teknu tilliti til þeirra heildarmarkna sem stjórn bankans hefur sett. Áhættustýring og lánaeftirlit bera ábyrgð á eftirliti með markaðsáhættu bankans og skýrslugjöf til stjórnar um stöðu hennar miðað við samþykkt mörk. Þau dótturfélög sem taka markaðsáhættu bera ábyrgð á að greina, mæla og fylgjast með þeirri áhættu ásamt því að gefa skýrslu um hana.

Íslandsbanki gerir greinarmun á markaðsáhættu í veltubók annars vegar og fjárfestingarbók hins vegar. Markaðsáhætta í veltubók er aðallega til komin af flæðiviðskiptum og lausafjárstýringu bankans. Bankinn setur sérstök mörk á einstaka áhættuþætti, stærð staðna og stærð eignasafna til að stýra áhættunni í veltubók. Mörkum bankans er einnig ætlað að takmarka samþjöppunaráhættu gagnvart einstökum útgefendum eða fjármálagerningum og að stýra lausafjárahættu sem er afar mikilvæg við ríkjandi efnahagsaðstæður. Bankinn tekur einnig óbeina markaðsáhættu vegna stöðutöku viðskiptavina í afleiðusamningum en þessi stöðutaka er háð ströngum kröfum um tryggingar.

Þær stöður í fjárfestingarbók sem auka á markaðsáhættu bankans eru háðar ýmsum takmörkunum. Þessar stöður eru til komnar af vaxtaáhættu, verðbólguáhættu og gjaldeyrisáhættu í eignum og skuldum viðskiptabankasviðs. Hlutafjárahætta bankans er bæði fölginn í skráðum og óskráðum félögum og tekur stýring hennar mið af veltubók og fjárfestingarbók.

Áhættuþáttur	Lýsing
Vaxtaáhætta	Þau neikvæðu áhrif sem óhagstæðar breytingar í vöxtum geta haft á eigið fé eða afkomu bankans. Vaxtaáhættu má skipta í eftirfarandi þætti: <ul style="list-style-type: none"> • endurverðlagningaráhættu sem ert til komin af mismun á tímasetningu vaxtabreytinga og sjóðstreymis, • vaxtaferilsáhættu sem er til komin af breytingum í tímarófi vaxta (t.a.m. vegna breytinga á halla og formi vaxtaferla), • grunnáhættu sem er til komin af breytingum í sambandi vaxta til mismunandi tímalengda á vaxtaferlum, • valréttaráhættu sem er til komin af vaxtavalréttum.
Verðtryggingaráhætta	Áhættan af því að afkoma eða eigið fé verði fyrir neikvæðum áhrifum vegna óhagstæðra hreyfinga á verðbólguþingi.
Áhættuálagsáhætta	Áhættan af því að afkoma eða eigið fé verði fyrir neikvæðum áhrifum vegna óhagstæðra hreyfinga á áhættuálagi útgefenda skuldabréfum.
Gjaldeyrisáhætta	Áhættan af því að afkoma eða eigið fé verði fyrir neikvæðum áhrifum af völdum gengissveiflna vegna skuldbindinga í erlendum myntum.
Verðáhætta	Áhættan af því að afkoma eða eigið fé verði fyrir neikvæðum áhrifum vegna breytinga á verði eða verðflökti skuldagerninga eða eiginfjárgæringa.
Lausafjáraáhætta í viðskiptum	Áhættan af því að bankinn geti ekki auðveldlega selt eða vegið á móti ákveðinni stöðu án þess að verð á markaði breytist vegna ófullnægjandi dýptar á markaði eða truflunar á markaði, sem hefur neikvæð áhrif á tekjur og eigið fé.

Tafla 5.1: Helstu tegundir markaðsáhættu í starfsemi Íslandsbanka.

5.3 MÆLING OG EFTIRLIT

Bankinn notar mismunandi aðferðir til að hafa eftirlit með og takmarka áhættu. Þessar aðferðir samanstanda af hefðbundnum áhættumælingum á stærðum, eins og fjárhæðum samninga og næmi, sem falla undir mörk. Bankinn notar einnig álagspróf til að líkja eftir áhrifum óvanalegra en hugsanlegra atburða á eignasöfn sín. Þá notar bankinn áhættuvirðisáðferðir² á valin eignasöfn en þær aðferðir eru ekki háðar mörkum og eru eingöngu ætlaðar sem viðbótarupplýsingar við eftirlit á mörkum á fjárhæðum og næmi.

Uppbygging marka

Efnahagsnefnd bankans ákveður öll markaðsáhættumörk í samræmi við þá stefnu bankans um stýringu markaðsáhættu sem samþykkt hefur verið af stjórn bankans. Áhættustýring og lánaeftirlit hafa eftirlit með markaðsáhættu og tryggja að stöður og tryggingar, vegna viðskipta við viðskiptavinum, séu í samræmi við mörk. Öll markabrot eru tilkynnt til efnahagsnefndar bankans og tekur hún ákvörðun um viðeigandi aðgerðir í samræmi við alvarleika hvers brots. Helstu mörk á markaðsáhættu bankans eru eftirfarandi:

- Vaxtaáhætta: Mörk á punktvirði í lok dags og innan dags, mörk á heildargnóttstöðum og -skortstöðum í undirliggjandi verðbréfum, mörk á opnar delastöðum í undirliggjandi verðbréfum og mörk á binditíma undirliggjandi verðbréfa.
- Gjaldeyrisáhætta: Mörk á heildarstöðu vegna stundarviðskipta í hverjum gjaldmiðli og mörk á heildarupphæð undirliggjandi verðbréfa í afleiðusamningum.
- Hlutafjáraáhætta: Mörk á heildarstöðu í hlutabréfum.

5.4 MARKAÐSÁHÆTTA

Í töflu 5.2 má sjá helstu markaðsáhættuþætti bankans árin 2011 og 2010. Þar sem margar þessara stærða flökta mikið milli daga eru hér sýndar stærstu og minnstu stærðir hvers áhættuþáttar ásamt meðalstærð þeirra hvort ár fyrir sig.

²e. VaR (Value-at-Risk) methods.

Fjárhæð	2011			2010		
	Hámarks- staða	Lágmarks- staða	Meðal- staða	Hámarks- staða	Lágmarks- staða	Meðal- staða
Hlutfjáráhætta (hrein staða í veltubók)	204	2	101	275	(25)	39
Hlutfjáráhætta ((hrein staða í fjárfestingarbók)	14.530	4.995	10.896	5.076	1.484	2.467
Vaxtaáhætta (100 punkta hliðrun í veltubók)	390	1	143	712	1	288
Vaxtaáhætta (Moody's-hliðrun í fjárfestingarbók)	1.442	639	818	910	705	836
Verðbólguáhætta (hrein staða)	30.859	16.600	24.872	29.319	17.043	23.372
Gjalddeyrissáhætta (hrein staða)	13.687	(2.580)	3.070	50.023	759	42.431
Afleiður (markaðsvirði)	132	(4.474)	(1.679)	429	(134)	148

Tafla 5.2: Markaðsáhætta í árslok 2011 og 2010 (m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

5.5 HLUTAFJÁRÁHÆTTA

Hlutfjáráhætta bankans er aðallega til komin af eign bankans í fyrirtækjum sem hafa farið í gegnum endurskipulagningu en einnig af flæðiviðskiptum. Meginþorri hlutfjáreignar bankans er í íslenskum krónum. Bankinn setur mörk á heildarmarkaðsvirði eignasafna og einstakra félaga í því augnamiði að draga úr hlutfjáráhættu og samþjöppunaráhættu. Bankinn setti á stofn eignarhaldsfélagið Miðengi ehf., sem er dótturfélag bankans, til að hafa yfirumsjón með eignarhaldi og umsýslu þeirra félaga sem hann hefur eignast frá hruninu. Í töflu 5.3 má sjá yfirlit yfir hlutfjáráhættu samstæðunnar í árslok 2011 og 2010.

2011	Veltufjáreignir	Fjáreignir á gangvirði í gegnum rekstur	Óefnislegar eignir og eignir í sölumeðferð	Varnir afleiðusamninga	Heild
Skráð	202	5.216	—	112	5.529
Óskráð	191	5.394	2.182	—	7.767
Heild	393	10.610	2.182	112	13.296
2010					
Skráð	411	51	—	—	462
Óskráð	—	2.560	—	—	2.560
Heild	411	2.611	—	—	3.022

Tafla 5.3: Hlutabréfaeign í árslok 2011 og 2010 (tölur í m.kr.). Endurskoðaðar tölur á samstæðugrunni.

Næmisgreining á hlutfjáráhættu

Til að meta verðnæmi hlutabréfa gerir bankinn ráð fyrir 20% breytingu á verði eigna í veltubók og 40% breytingu á verði eigna í fjárfestingarbók. Í árslok 2011 var verðnæmi hlutabréfa 5,2 ma. kr.í samanburði við 1,1 ma. kr. í árslok 2010.

5.6 VAXTAÁHÆTTA

Bankinn beitir næmismælingum eins og punktvirði³ til þess að mæla og stýra vaxtaáhættu bankans. Punktvirði segir til um hvernig markaðsvirði undirliggjandi stöðu breytist ef vaxtaferlar hliðrast upp um 0,01 prósentustig (einn punkt).

Vaxtaáhætta í veltubók

Skuldabréf í veltubók eru til komin af þremur mismunandi ástæðum: vegna flæðiviðskipta, sem varnir gegn afleiðusamningum og vegna lausafjárstýringar bankans.

Í flæðiviðskiptasafni bankans eru stöður sem bankinn tekur vegna viðskiptavaktar með íslensk ríkisskuldabréf, íbúðabréf, skuldabréf útgefin af Lánasjóði sveitarfélaga og skuldabréf útgefin af Reykjavíkurborg. Hlutverk bankans sem viðskiptavaki er að stuðla að eðlilegri verðmyndun skuldabréfa á eftirmarkaði og anna eftirspurn frá markaðsaðilum.

Frá falli íslensku bankanna árið 2008 hefur verið lítill sem enginn markaður með innlend fyrirtækjaskuldabréf. Af þeim sökum fjárfestir bankinn aðallega í íslenskum ríkisskuldabréfum og íbúðabréfum en þessi bréf eru auðseljanleg. Ríkisskuldabréfin eru annaðhvort verðtryggð eða óverðtryggð og með allt að 10 ára binditíma. Íbúðabréfin eru hins vegar öll verðtryggð og með allt að 14 ára binditíma. Allar skuldabréfastöður eru takmarkaðar með punktvirðismörkum sem gilda jafnt innan dags og í dagslok. Að auki setur bankinn sérmörk á gnóttstöður og skortstöður í hverjum skuldabréfaflokki. Lítil verðtryggingaráhætta er í veltubók og er ekki skýrt sérstaklega frá henni. Hún reiknast þó með í

verðtryggingarjöfnuði bankans. Punktvirði verðtryggðra og óverðtryggðra bréfa í veltubók var 0,4 m.kr. í árslok 2011 í samanburði við -0,3 m.kr. í árslok 2010.

Í lausafjár safni bankans er umtalsvert magn erlendra ríkisvixla sem eru gefnir út af ríkjum með láns hæfiseinkunnina Aaa.⁴ Þessir vixlar eru auðseljanlegir. Binditími vixlanna er allt að 6 mánuðir og er punktvirði þeirra 0,3 m.kr. (31. desember 2010: 0,6 m.kr.).

Land	2011		2010	
	Markaðsvirði	Punktvirði	Markaðsvirði	Punktvirði
Danmörk	3.205	(0,08)	–	–
Finnland	794	(0,00)	–	–
Frakkland	1.588	(0,01)	5.380	(0,06)
Þýskaland	–	–	3.844	(0,04)
Holland	3.179	(0,05)	5.379	(0,10)
Noregur	2.033	(0,06)	1.953	(0,06)
Bretland	–	–	3.473	(0,02)
Bandaríkin	5.522	(0,13)	10.350	(0,34)
Samtals	16.321	(0,33)	30.379	(0,62)

Tafla 5.4: Útgefendur erlendra ríkisvixla í lausafjár safni bankans í árslok 2011 og 2010 (m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Bankinn kaupir einnig og selur skuldabréf til að verja afleiðusamninga við viðskiptavinum. Um er að ræða skuldabréfavalrétti og vaxtaskiptasamninga en bankinn takmarkar þessar stöður með punktvirðismörkum. Þá setur bankinn einnig mörk á óvarða stöðu í skuldabréfavalréttum. Heildarpunktvirði óvarinna samninga var þó lítið sem ekkert í árslok 2011.

Á árinu 2011 var stærsta staðan í veltubók, að undanskilinni vörn gegn afleiðusamningum, 26,6 ma.kr. (2010: 43,9 ma. kr.). Stærsta staðan í verðtryggðum bréfum var 2,3 ma. kr. (2010: 4,7 ma. kr.) en 26,4 ma. kr. í óverðtryggðum bréfum (2010: 43,5 ma. kr.).

Gnóttstöður	2011			2010		
	Markaðsvirði	Binditími	Punktvirði	Markaðsvirði	Binditími	Punktvirði
Verðtryggð	379	9,22	(0,35)	2.124	9,01	(1,91)
Óverðtryggð	17.231	0,32	(0,55)	34.078	0,86	(2,92)
Heild	17.610	0,51	(0,90)	36.202	1,33	(4,83)

Skortstöður	2011			2010		
	Markaðsvirði	Binditími	Punktvirði	Markaðsvirði	Binditími	Punktvirði
Verðtryggð	962	7,89	0,76	1.129	4,74	0,54
Óverðtryggð	364	8,17	0,30	7.961	1,32	1,05
Heild	1.326	7,97	1,06	9.090	1,75	1,59

Hrein eign	16.284	(0,09)	0,16	27.112	1,20	(3,24)
-------------------	---------------	----------------	-------------	---------------	-------------	----------------

Tafla 5.5: Skuldabréf og skuldageringar í veltubók í lok árs 2011 og 2010 (m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Fyrir greiningu á vaxtanæmi í veltubók metur bankinn áhrif mögulegra breytinga á vöxtum á rekstrarreikning bankans að öllu öðru óbreyttu. Niðurstöðurnar má sjá í töflu 5.6.

⁴ Skv. langtímaláns hæfismati Moody's.

Mynt	Samsíða hliðrun upp á vaxtaferli (punktar)	2011	2010
		Hagnaður/tap	Hagnaður/tap
ISK, verðtryggð	100	41	(138)
ISK, óverðtryggð	100	7	(125)
CHF	40	0	0
EUR	20	(1)	(4)
GBP	40	0	(1)
JPY	20	0	0
USD	40	(5)	(14)
Aðrar myntir	40	(6)	(3)
Heild		36	(284)

Tafla 5.6: Næmisgreining á skuldabréfum og skuldagerningum í veltubók í árslok 2011 og 2010 (m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Vaxtaáhætta í fjárfestingarbók

Vaxtaáhætta í fjárfestingarbók er afleiðing af kjarnastarfsemi bankans. Þessi áhætta er aðallega í tengslum við hættuna á tapi vegna sveiflna í framtíðargreiðsluflæði eða gangvirði fjármálagerninga vegna vaxtabreytinga. Það endurspeglar þá staðreynd að eignir og skuldbindingar bankans hafa mismunandi gjalddaga og eru verðlagðar miðað við mismunandi vaxtastig.

Vaxtaáhætta í fjárfestingarbók er aðallega til komin af húsnæðislánum á föstum vöxtum, lánum í greiðslujöfnun, bundnum innlánum og sérvörðum skuldabréfum útgefnum af bankanum.

Áhættustýring og lánaeftirlit bera ábyrgð á að mæla, hafa eftirlit með og gefa skýrslu um vaxtaáhættu bankans í fjárfestingarbók. Fjárstýring ber svo ábyrgð á að stýra þessari áhættu innan þeirra marka sem efnahagsnefnd bankans ákvarðar en þau mörk taka mið af markaðsáhættuvilja bankans. Við stýringu áhættunnar er öllum eignum og skuldum í fjárfestingarbók skipt upp í fjóra vaxtaflokka samkvæmt aðferðarfræði frá Moody's og er hverjum flokki gefið vægi í samræmi við sögulegt flókt. Þannig er gert ráð fyrir mismunandi sveiflum í vöxtum eftir vaxtaflokkum þegar heildarpunktvirði er reiknað. Eftirfarandi tafla sýnir allar vaxtaberandi eignir og skuldir bankans flokkaðar eftir tímanum til annaðhvort næsta vaxtaendurskoðunardags eða lokagjalddaga eftir því hvor dagurinn er á undan. Næmisgreiningin tekur hins vegar mið af binditíma hverrar eignar og skuldar.

Við næmisgreiningu í fjárfestingarbók gerir bankinn ráð fyrir að óverðtryggðir íslenskir vextir breytist um 100 punkta. Gert er ráð fyrir minni breytingum á erlendum vöxtum í samræmi við minna sögulegt flókt. Þá er gert ráð fyrir að verðtryggðir innlendir vextir breytist minna en óverðtryggðir innlendir vextir þar sem þeir eru miðsæknari.

Eignir	0-3 mán.	3-12 mán.	1-2 ár	2-5 ár	5-10 ár	Yfir 10 ár	Heild
Handbært fé og innstæður hjá Seðlabanka	56.016	—	—	—	—	—	56.016
Skuldabréf og skuldagerningar	32.218	1.153	1.069	370	1.398	4.458	40.666
Útlán til lánaastofnana	43.551	104	—	—	—	—	43.655
Útlán til viðskiptavina	420.171	27.158	35.739	63.895	1.914	15.517	564.394
Heildareignir	551.956	28.415	36.808	64.265	3.312	19.975	704.731
Liðir utan efnahags	59.201	—	10.007	3.115	113	—	72.436
Skuldir							
Innlán Seðlabanka Íslands	73	—	—	—	—	—	73
Innlán lánaastofnana	61.711	1.061	—	—	—	—	62.772
Innlán viðskiptavina	456.329	3.383	759	807	1.665	—	462.943
Skortstöður	—	3.567	1.815	477	—	—	5.859
Lántaka	7.221	—	—	6.679	49.133	188	63.221
Víkjandi lán	21.937	—	—	—	—	—	21.937
Heildarskuldir	547.271	8.011	2.574	7.963	50.798	188	616.805
Liðir utan efnahags	62.484	—	9.862	3.070	—	—	75.416
Hreinn vaxtajöfnuður 31.12.2011	1.402	20.404	34.379	56.347	(47.373)	19.787	84.946

Tafla 5.7: Tími til næstu vaxtaendurskoðunar hjá eignum og skuldum í fjárfestingarbók í árslok 2011 (m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Eignir	0-3 mán.	3-12 mán.	1-2 ár	2-5 ár	5-10 ár	Yfir 10 ár	Heild
Handbært fé og innstæður hjá Seðlabanka	28.966	–	–	–	–	–	28.966
Skuldabréf og skuldagerningar	31.142	659	–	–	–	22	31.823
Útlán til lánaastofnana	30.520	350	–	–	–	–	30.870
Útlán til viðskiptavina	389.088	37.855	9.481	60.557	2.572	15.607	515.161
Heildareignir	479.717	38.864	9.481	60.557	2.572	15.629	606.820
Liðir utan efnahags	47.903	–	–	–	–	–	47.903
Skuldir							
Innlán Seðlabanka Íslands	26	–	–	–	–	–	26
Innlán lánaastofnana	86.856	1.037	8.319	–	–	–	96.212
Innlán viðskiptavina	322.274	2.521	–	1.420	943	–	327.158
Skortstöður	–	–	–	–	–	–	–
Lántaka	432	–	–	808	52.639	1.546	55.425
Vikjandi lán	21.241	–	–	–	–	–	21.241
Heildarskuldir	430.829	3.558	8.319	2.228	53.582	1.546	500.062
Liðir utan efnahags	48.216	–	–	–	–	120	48.336
Hreinn vaxtjöfnuður 31.12.2010	48.575	35.306	1.162	58.329	(51.010)	13.963	106.327

Tafla 5.8: Tími til næstu vaxtaendurskoðunar hjá eignum og skuldum í fjárfestingarbók í árslok 2010 (m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Tafla 5.9 sýnir hvaða áhrif þessar vaxtabreytingar hefðu á virði eigna og skulda bankans miðað við binditímanálgun.

Mynt	Samsíða hliðrun upp á vaxtaferli (punktar)	2011	2010
		Hagnaður/tap	Hagnaður/tap
ISK, verðtryggð	40	(935)	(684)
ISK, óverðtryggð	100	(487)	62
CHF	40	5	(5)
EUR	20	3	3
GBP	40	(1)	0
JPY	20	(3)	(2)
USD	40	(8)	1
Aðrar myntir	40	1	1
Heild		(1.425)	(624)

Tafla 5.9: Næmisgreining á skuldabréfum og skuldagerningum í fjárfestingarbók í árslok 2011 og 2010 (m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

5.7 VERÐBÓLGUÁHÆTTA

Bankinn ber áhættu vegna verðbólgu þar sem virði verðtryggðra eigna er meira en virði verðtryggðra skuldbindinga. Virði þessara eigna og skuldbindinga breytist í samræmi við breytingar á vísitölu neysluverðs á hverjum tíma og allar þessar breytingar hafa áhrif á afkomu bankans. Efnahagsnefnd bankans setur mörk á verðtryggingarjöfnuð bankans og áhættustýring og lánaeftirlit sjá um að upplýsa nefndina reglulega um stöðu hans. Þann 31. desember 2011 var heildarvirði verðtryggðra eigna 22,2 mö. kr. meira en heildarvirði verðtryggðra skulda (31. desember 2010: 25,1 ma. kr.). Þannig leiðir 1% hækkun á vísitölunni til 222 m.kr. hagnaðar fyrir bankann og 1% lækkun leiðir til samsvarandi taps þegar aðrir áhættuþættir eru óbreyttir.

5.8 GJALDEYRISÁHÆTTA

Gjaldeyrisáhætta er til komin af misræmi í uppgjörsmýnt bankans og myntum fjármálagerna hans, sérstaklega af misræmi í myntsamsetningu eigna og skulda. Þegar bankinn metur gjaldeyrisjöfnuð sinn meðhöndlar hann hluta af þeim lánum, sem voru upphaflega tilgreind í erlendri mynt, sem eignir í íslenskum krónum þar sem hann gerir ráð fyrir að endurheimtur lánanna séu takmarkaðar í íslenskum krónum. Auk hefðbundinna þátta eru nokkrir óhefðbundnir þættir sem hafa áhrif á mælingar á gjaldeyrisjöfnuði, t.a.m.:

- skipting milli erlendra lána til viðskiptavina með greiðsluflæði í erlendum myntum og þeirra erlendu lána þar sem viðskiptavinurinn hefur greiðsluflæði í íslenskum krónum;
- endurútreikningur og umbreyting lánsfjárhæðar í íslenskar krónur á þeim lánnum sem eru tilgreind í erlendum myntum;
- endurmat á þeim lánnum sem eru tilgreind í erlendum myntum.

Bankinn leitast við að lágmarka gjaldeyrisáhættu sína hverju sinni og koma í veg fyrir mögulegt misræmi milli eigna og skulda í hverri mynt, óháð því hvernig misræmið er til komið.

5.9 AFLEIÐUR

Bankinn býður fjölbreytt úrval afleiðna fyrir viðskiptavinum sína hvort sem tilgangurinn er spákaupmennska eða áhættuvarnir. Þær afleiður sem viðskiptavinum stendur til boða eru vaxtaskiptasamningar, gjaldeyrisvaxtaskiptasamningar, skuldabréfavalréttir, gjaldeyrisvalréttir, framvirkir gjaldeyrisamningar, framvirkir hlutabréfasamningar, framvirkir skuldabréfasamningar og endurkaupasamningar. Bankinn setur mörk á þær afleiðustöður sem fela í sér markaðsáhættu. Bæði punktvirðismörk og gjalddagamörk eru á vaxtaskiptasamningum og gjaldeyrisvaxtaskiptasamningum en valréttir heyra undir margvísleg mörk, þ. á m. mörk á opna deltagamörk fyrir hvert undirliggjandi bréf.

Bankinn takmarkar þær stöður í afleiðum, sem fela ekki í sér markaðsáhættu (m.a. vegna afleiðuvarna), t.a.m. stöður í framvirkum samningum, með mörkum á heildarupphæð undirliggjandi samninga. Bankinn notar sjálfur afleiður til að takmarka áhættu af gjaldeyrisjöfnuði, fastvaxtajöfnuði og verðtryggingarjöfnuði bankans. Notkun bankans á afleiðum í öðrum tilgangi er óveruleg.

5.10 NOTKUN LÍKANA

Bankinn notar hefðbundna áhættumælikvarða til að meta markaðsáhættu. Bankinn notar einnig áhættuvirðisaðferðir í eftirfarandi tilgangi:

- í reglulegri skýrslugjöf um gjaldeyrisáhættu innanhúss,
- við mat á tryggingarþörf í afleiðuviðskiptum,
- við mat á eiginfjárþörf vegna mótaðilaáhættu,
- við ákvörðun á viðskiptamörkum viðskiptavina.

5.11 EIGINFJÁRÞÖRF

Bankinn reiknar eiginfjárþörf vegna markaðsáhættu fyrir 1. stoð samkvæmt staðalaðferð miðað við eiginfjártliskipun Evrópusambandsins (CRD). Í töflu 5.10 má sjá eiginfjárþörf bankans vegna markaðsáhættu í lok árs 2011 og 2010. Bankinn tekur tillit til þeirrar áhættu sem fellur ekki undir 1. stoð í innra matsferli bankans fyrir eiginfjárþörf (e. ICAAP).

Áhættuþáttur	2011		2010	
	Eiginfjárþörf	Áhættuvegnar eignir	Eiginfjárþörf	Áhættuvegnar eignir
Hlutabréfaáhætta	91	1.138	92	1.154
Gjaldeyrisáhætta	1.184	14.800	815	10.183
Vaxtaáhætta	61	757	274	3.429
Heild	1.336	16.695	1.181	14.766

Tafla 5.10: Eiginfjárþörf og áhættuvegnar eignir vegna markaðsáhættu í árslok 2011 og 2010 (m.kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Markaðsáhætta hefur verið tiltölulega lítil hluti af heildaráhættu bankans undanfarin ár en í árslok 2011 var eiginfjárþörf vegna markaðsáhættu, fyrir 1. stoð, 2,7% af heildarfjáreiginfjárþörf bankans, samanborið við 2,8% árið 2010.

5.12 ÁLAGSPRÓFUN

Sem hluti af innra matsferlinu framkvæmir bankinn álagspróf á eignum veltubókar og fjárfestingarbókar til að reyna að meta hvaða áhrif breytingar á innri og ytri þáttum, svo sem helstu rekstrar- og efnahagsstærðum, gætu haft á eigið fé og rekstrarreikning bankans. Þessi tvö eignasöfn eru meðhöndluð á mismunandi hátt vegna mismunandi eiginleika þeirra. Bankinn metur þróun eftirfarandi þátta í álagsprófinu:

- hlutabréfa (allt hlutafé í eigu bankans),
- vaxta (öll markaðsskuldabréf og vaxtaáhætta í fjárfestingarbók),
- gjaldeyris (gjalddeyrisjöfnuður bankans),
- verðbólgu (verðtryggingarjöfnuður bankans),
- beinnar markaðsáhættu vegna afleiðna (bein markaðsáhætta er til komin af skuldabréfa- og gjaldeyrisvinnunum og vaxtaskipta- og gjaldeyrisskiptasamningum),
- óbeinnar markaðsáhættu vegna afleiðna (útlánatap getur orðið til vegna mikilla breytinga á markaði og ónógra trygginga í afleiðusamningum).

Bankinn gaf út sérvarin skuldabréf árið 2011. Samkvæmt lögum nr. 11/2008 og reglugerð FME nr. 528/2008 framkvæmir bankinn vikuleg álagspróf þar sem hann ber saman núvirði útgefna skuldabréfanna annars vegar og lánanna í tryggingarsafninu hins vegar fyrir mismunandi sviðsmyndir, þ. á m. við aðstæður þar sem vextir lækka skyndilega mikið.

6 LAUSAFJÁRÁHÆTTA

Lausafjárstaða Íslandsbanka hélst góð á árinu 2011. Hlutfallið milli reiðufjár eða ígildi þess og óbundinna innlána var 22% í lok árs 2011 samanborið við 17% í lok árs 2010. Hlutfall lausafjäreigna af heildarinnlánum var 36% í lok árs 2011 samanborið við 39% í lok árs 2010. Fjármálaeftirlitið gerir kröfu um að þessi hlutföll séu að lágmarki 5% og 20%.

Lausafjærhlutföll Seðlabankans til 1 og 3 mánaða námu 143% og 142% í lok árs 2011 samanborið við 150% og 152% á sama tíma árið 2010.

Innlánahlutföll bankans hækkuðu töluvert með samrunanum við Byr. Hlutfall innlána viðskiptavina af útlánum hækkaði úr 65% í árslok 2010 í 82% í lok árs 2011. Á sama tímabili hækkaði hlutfall heildarinnlána af heildarútlánum úr 79% í 87%.

Aðgengi Íslandsbanka að fjármagni hefur einkennst af gjaldeyrishöftum, hægum bata á innlendum verðbréfamarkaði og yfirlýsingu stjórnvalda eftir hrun íslenska bankakerfisins haustið 2008 um að þau ábyrgist allar innstæður í íslenskum bönkum. Á árinu 2011 héldu fjárfestar áfram að beina fjárfestingum sínum að stærstum hluta í innlán og ríkistryggð verðbréf sem endurspeglast í háum innlánahlutföllum í fjármálakerfinu í heild.

Fyrstu útgáfu Íslandsbanka á sérvörðum skuldabréfum í desember 2011 var vel tekið af fjárfestum. Viðtökur fjárfesta auka bjartsýni á aukið vægi sérvarinna skuldabréfa í langtímafjármögnun bankans.

Lausafjærhætta er einn af helstu áhættuþáttum í rekstri Íslandsbanka. Einn meginþátturinn í starfsemi bankans er að taka við skammtímainnlánum sem ýmist eru óbundin eða bundin og að endurlána það fjármagn út til viðskiptavina í formi útlána sem almennt eru til lengri tíma. Umbreyting skammtímaskulda í langtímaútlán skapar áhættu fyrir bankann. Stefna Íslandsbanka í stýringu lausafjærhættu miðar að því að geta á hverjum tíma mætt öllum fjárhagslegum skuldbindingum sínum.

6.1 SKILGREINING Á LAUSAFJÁRÁHÆTTU

Íslandsbanki skilgreinir lausafjærhættu sem hættuna á því að geta ekki fjármagnað fjárhagslegar skuldbindingar eða fyrirhugaðan vöxt, eða að geta einungis gert það gegn kjörum sem eru umtalsvert hærri en gengur og gerist á markaði á hverjum tíma.

6.2 STEFNA, SKIPULAG OG ÁBYRGÐ

Stjórn Íslandsbanka er ábyrg fyrir stýringu á lausafjærhættu bankans. Stjórnin skilgreinir áhættuþol bankans og gefur út stefnuskjal um lausafjærhættu sem gildir á samstæðugrunni.

Efnahagsnefnd hefur yfirumsjón með og setur mörk varðandi lausafjærstýringu. Efnahagsnefnd ber ábyrgð á og samþykkir lausafjærstefnu bankans og leggur hana fyrir stjórn til samþykktar.

Áhættustýring og lánaeftirlit bera ábyrgð á að miðla upplýsingum um lausafjærstefnu bankans til viðskiptaeyninga og dótturfélaga. Áhættustýring og lánaeftirlit gera tillögu um áhættuþol, áhættumörk og umgjörð í tengslum við lausafjærstýringu til efnahagsnefndar og stjórnar bankans. Áhættustýring og lánaeftirlit eru einnig ábyrg fyrir skýrslugjöf um lausafjærstöðu bankans til stjórnenda og eftirlitsaðila og hefur eftirlit með því að áhættumörk séu virt.

Fjærstýring ber ábyrgð á að stýra lausafjærstöðu bankans innan þeirra marka sem hafa verið samþykkt af efnahagsnefnd og að veita upplýsingar um fjármögnun bankans. Fjærstýring gerir tillögu um innri verðlagningu til efnahagsnefndar og leggur til útlánakvóta ef við á. Millibanki sér um daglega umsýslu lausafjár fyrir hönd Fjærstýringar.

Íslandsbanki leggur áherslu á varfærni og hagkvæmni við stýringu á lausafjærhættu og gerir stefna bankans ráð fyrir því að laust fé bankans skuli á hverjum tíma duga til að mæta skuldbindingum næstu 12 mánaða.

Eftir hrun á alþjóðlegum fjármálamörkuðum árið 2008 hafa bankar og eftirlitsaðilar, innanlands sem utan, lagt áherslu á bættu lausafjærstýringu. Markmið Íslandsbanka er að uppfylla alþjóðlega staðla og bestu venju við stýringu lausafjærhættu. Bankinn hefur endurskoðað umgjörð lausafjærstýringar með það að markmiði að mæta núverandi og væntum kröfum eftirlitsaðila í þessum efnunum þar með talið nýjum lausafjárviðmiðum Basel-nefndarinnar.³ Helstu þættir sem marka lausafjærstefnu Íslandsbanka eru:

- Bankinn skal hafa yfir að ráða reiðufé eða öðrum auðseljanlegum eignum til að mæta skuldbindingum næstu 12 mánaða án aðgengis að nýju lánsfé, þ.e. við álagsaðstæður á markaði.

- Bankinn skal tryggja að misvægi milli gjalddaga eigna og skulda sé innan ásættanlegra marka.
- Greiðslufyrirkomulag útlána bankans skal vera með þeim hætti að endurfjármögnunaráhætta bankans og viðskiptavina hans sé ásættanleg.
- Bankinn skal hafa vel skilgreind mörk fyrir lausafjárahættu í helstu starfrækslumyntum og undir öllum kringumstæðum uppfylla ytri kröfur um lausafjárhlutföll.
- Bankinn skal skilgreina áhættustig lausafjárahættu sem og viðlagaáætlun sem tryggir skilvirk viðbrögð stjórnenda á hverju áhættustigi.

Framangreindur rammi lausafjárstýringar er í samræmi við alþjóðlega staðla til dæmis þá sem gefnir eru út af Alþjóðagreiðslubankanum (BIS) og leiðbeinandi tilmæli frá Fjármálaeftirlitinu.

6.3 MÆLIKVARÐAR LAUSAFJÁRÁHÆTTU

Íslandsbanki notar ýmis viðmið og mælikvarða við að meta og mæla lausafjárstöðu sína og þar með lausafjárahættu bankans. Þessir mælikvarðar taka ýmist á nústöðu eða væntri þróun. Helstu mælikvarðarnir byggja á því að greina misræmi í greiðsluflæði eigna og skulda við venjulegar aðstæður og undir álagi með því að meta ójafnvægi milli langtímaeigna og aðgengis að langtímafjármögnun og með því að reikna hlutfallið á milli lausafjäreigna bankans og væntra gjalddaga skuldbindinga. Forsendur innri lausafjármælikvarða eru endurskoðaðar reglulega.

6.4 SKÝRSLUGJÖF

Eitt af fyrstu markmiðum Íslandsbanka eftir stofnun bankans var að tryggja að stefnuskjöl og vinnureglur bankans tækju mið af þeim lærdómi sem draga má af fjármálakrisunni. Einn af þeim þáttum sem lögð var áhersla á í þessu samhengi var að bæta skýrslugjöf um áhættu í starfsemi bankans. Í hverjum mánuði fær stjórn bankans ítarlegt yfirlit um áhættur í rekstri bankans þar með talið lausafjárahættu. Áhættustýring og lánaeftirlit, fjárstýring og efnahagsnefnd fá daglegt yfirlit frá millibanka þar sem greint er frá helstu breytingum í lausafjárstöðu milli daga. Vikulega fá sömu aðilar ítarlegra yfirlit um lausafjárstöðuna frá áhættustýringu og lánaeftirliti.

Lausafjárskýrslur eru sendar mánaðarlega til eftirlitsaðila samkvæmt kröfum Fjármálaeftirlits og Seðlabanka Íslands.

6.5 LAUSAFJÁRSTAÐA

Lausafjárstaða Íslandsbanka var góð og nokkuð stöðug árið 2011 og lausafjárhlutföll bæði samkvæmt innri skilgreiningum og kröfum eftirlitsaðila voru vel yfir mörkum.

Stefna bankans miðar að því að eiga nægjanlegt safn reiðufjár og auðseljanlegra eigna til að uppfylla innri og ytri kröfur en á sama tíma að uppfylla kröfur um ásættanlega arðsemi eigna bankans. Tafla 6.1 sýnir samsetningu lausafjäreigna bankans í árslok 2011 og 2010.

Lausafjárstaða	31.12.2011	31.12.2010
Handbært fé og innstæður í Seðlabanka Íslands	53.162	30.799
Óveðsett verðbréf sem hæf eru sem veð í endurhverfum viðskiptum við SÍ	55.024	54.881
Erlend ríkisskuldabréf	16.323	30.378
Skammtímastöður við fjármálastofnanir	36.695	28.332
Lausafjárlína við íslenska ríkið	25.000	25.000
	186.204	169.390

Tafla 6.1: Samsetning lausafjäreigna (m.kr.). Móðurfélag, óendurskoðað.

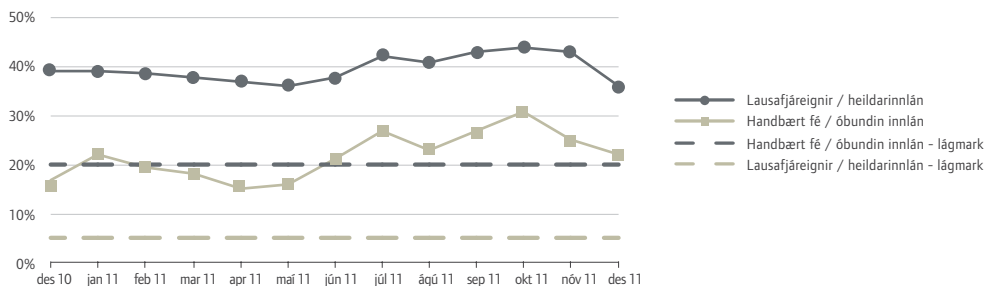
Auk innri krafna þarf bankinn að uppfylla lausafjárkröfur Fjármálaeftirlits og Seðlabankans.

6.6 LAUSAFJÁRHLOTFÖLL FJÁRMÁLAEFTIRLITS

Fjármálaeftirlitið hefur skilgreint tvo mælikvarða sem íslenskir bankar þurfa að uppfylla varðandi lausafjárstöðu. Fyrri mælikvarði gerir kröfu um að reiðufé og ígildi þess nemi að lágmarki 5% af óbundnum innlánnum og sá seinni að lausafjáreignir nemi að lágmarki 20% af heildarinnlánnum. Þessar kröfur gilda fyrir móðurfélagið. Skilgreining Fjármálaeftirlitsins á lausafjáreignum er eftirfarandi:

- Reiðufé og ígildi þess: Seðlar, innstæður hjá Seðlabanka og öðrum innlendum og erlendum fjármálafyrirtækjum.
- Lausafjáreignir: Reiðufé og ígildi þess, verðbréf sem nota má sem andlag í endurhverfum viðskiptum við Seðlabanka Íslands, erlend ríkisskuldabréf, sérvarin skuldabréf og aðrar auðseljanlegar eignir.

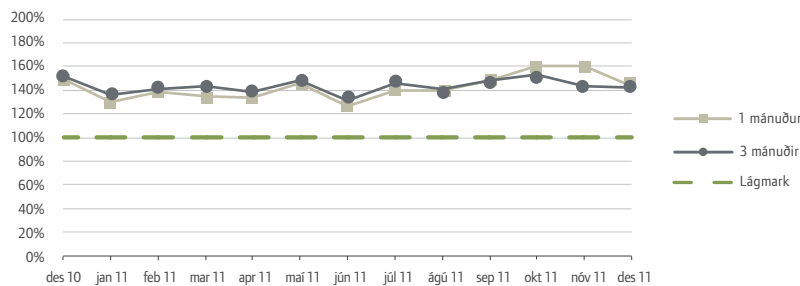
Mynd 6.1 sýnir þróun lausafjárhlutfalla Fjármálaeftirlitsins fyrir Íslandsbanka yfir árið 2011. Frá miðju ári hækkuðu hlutföllin en lækkuðu aftur í árslok einkum vegna sameiningar við Byr. Bæði hlutföllin eru þó vel yfir lágmarkskröfum.

Mynd 6.1: Lausafjárhlutföll Fjármálaeftirlits. Móðurfélag, óendurskoðað.

6.7 LAUSAFJÁRHLOTFÖLL SEÐLABANKA

Seðlabankinn gerir þá kröfu að lausafjáreignir samkvæmt skilgreiningu hans séu umfram lausafjárskuldir til 1 og 3 mánaða. Þessar reglur gilda fyrir móðurfélagið. Mynd 6.2 sýnir þróun lausafjárhlutfalla Seðlabankans fyrir Íslandsbanka árið 2011.

Mynd 6.2: Lausafjárhlutföll Seðlabanka. Móðurfélag, óendurskoðað.

Á árinu 2011 óskaði Seðlabankinn eftir því að Íslandsbanki endurskoðaði aðferð sína við flokkun innlána í útreikningi á lausafjárhlutföllum í mánaðarlegri skýrslugjöf til Seðlabanka. Fyrri aðferð byggði á skilgreiningum sem voru niðurstaða viðræðna við Seðlabankann í byrjun árs 2010 en í ágúst 2011 óskaði Seðlabankinn eftir endurskoðun á aðferðinni. Sú endurskoðun leiddi af sér verulega lækun í lausafjárhlutföllum sem eru þó vel yfir reglubundnu lágmarki. Vegna þessara breytinga eru þau hlutföll sem sýnd voru í Áhættuskýrslu Íslandsbanka fyrir árið 2010 ekki samanburðarhæf við þau sem sýnd eru hér.

6.8 LAUSAFJÁRHLOTFÖLL SAMKVÆMT BASEL III

Í desember 2010 kynnti Alþjóðagreiðslubankinn (BIS) skýrslu sem innihélt nýja staðla fyrir lausafjárstýringu: *International Framework for Liquidity Risk Measurement, Standards and Monitoring*. Þessir nýju staðlar eru hluti af Basel III-reglunum og miða að því að innleiða samræmda mælikvarða á lausafjánhættu fyrir alla banka, lausafjárþekjuhlutfall (e. Liquidity Coverage Ratio - LCR) og langtímafjármögnunarhlutfall (e. Net Stable Funding Ratio - NSFR). Núverandi áætlun gerir ráð fyrir að LCR-hlutfallið verði innleitt í árslok 2015 og NSFR-hlutfallið í árslok 2018. Hins vegar ríkir enn töluverð óvissa varðandi endanlega túlkun reglnanna og innleiðingu þeirra á Íslandi.

Íslandsbanki fylgist vel með alþjóðlegri þróun og umræðu varðandi innleiðingu Basel III-lausafjárhlutfallanna, LCR og NSFR. Hlutföllin eru reiknuð og reglulega er gefin skýrsla um þróun þeirra til innri aðila. Íslandsbanki hefur átt í góðum samskiptum við Fjármálaeftirlitið og Seðlabankann varðandi innleiðingu Basel III-lausafjárfárfanna. Í samvinnu við eftirlitsaðila var gerð áhrifakönnun sem byggði á gögnum frá Íslandsbanka og hinum íslensku bönkunum.

6.9 ÁLAGSPRÓF

Í dag er umgjörð Íslandsbanka fyrir lausafjárálagspróf einföld og skilvirk. Álagsprófunum er ætlað að meta þróun lausafjárstöðu bankans við álagsaðstæður án aðgengis að nýju lánsfé. Til viðbótar við álagsprófin hefur bankinn vel skilgreinda viðlagaáætlun vegna lausafjárstýringar.

6.10 VIÐLAGAÁÆTLUN

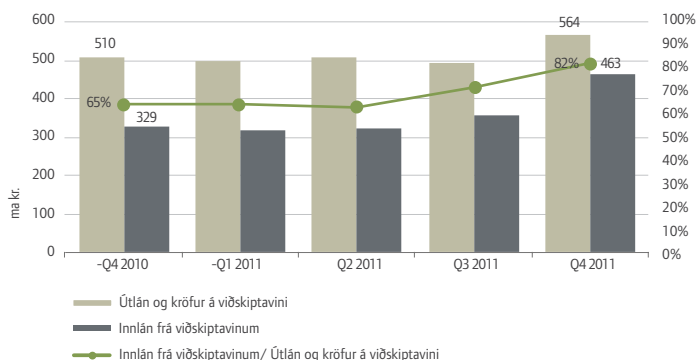
Stefna Íslandsbanka í lausafjárstýringu gerir ráð fyrir því að bankinn hafi vel skilgreinda lausafjárviðlagaáætlun. Megintilgangur viðlagaáætlunarinnar er að merkja vandamál í lausafjárstýringu eða fjármögnun eins fljótt og kostur er og auka þar með líkurnar á því að bankinn geti brugðist við með skilvirkum hætti. Samkvæmt viðlagaáætluninni hefur bankinn skilgreint 5 stig sem endurspeglar mismunandi lausafjárstöðu. Lausafjástig bankans er ákvarðað annars vegar með hliðsjón af fyrirframskilgreindum þáttum og hins vegar samkvæmt mati sérfræðinga bankans. Fyrir hvert stig eru viðbrögð stjórnenda og þörf fyrir upplýsingagjöf skilgreind. Viðlagaáætlunin og lausafjástig bankans hafa verið kynnt fyrir öllum hlutaðeigandi aðilum, þar með talið stjórn bankans, Seðlabanka og Fjármálaeftirliti.

6.11 FJÁRMÖGNUN

Innlán

Meginhluti fjármögnunar Íslandsbanka er í formi innlána frá viðskiptavinum. Einn af þeim mælikvörðum sem stöðugt er fylgst með hjá bankanum er hlutfallið milli innlána og útlána.

Innlánahlutföll bankans hækkuðu töluvert með samrunanum við Byr. Hlutfall innlána viðskiptavina af útlánnum til viðskiptavina hækkaði úr 65% í árslok 2010 í 82% í lok árs 2011. Á sama tímabili hækkaði hlutfall heildarinnlána af heildarútlánnum úr 79% í 87%.

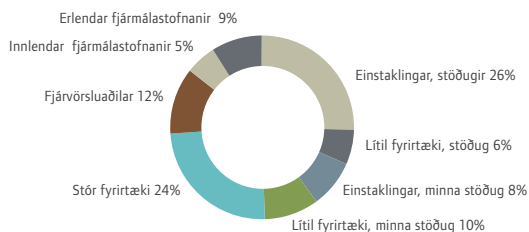
Mynd 6.3: Þróun innlána frá viðskiptavinum og útlána til viðskiptavina (ma. kr.). Samstæða, óendurskoðuð.

Íslandsbanki leggur áherslu á að draga úr samþjöppunaráhættu í innlánunum. Þetta endurspeglast í innri lausafjármælikvörðum þar sem sérstaklega er horft til áhættunnar sem felst í því að einstakir stórir aðilar taki allar innstæður sínar út á skömmum tíma. Bankinn flokkar innlán í sex yfirflokkum sem byggja á skilgreiningum Basel III-staðlanna. Taflan hér að neðan lýsir skilgreiningunum á bak við þessa flokkun og eru þau innlán sem talin eru stöðugust efst í töflunni:

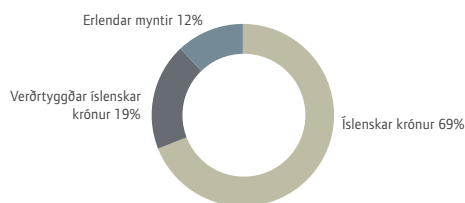
Innlánaflokkur	Basel III-skilgreining
Einstaklingar – stöðug	Einstaklingar með heildarinnstæður undir 100.000 evra
Lítill fyrirtæki – stöðug	Lögaðilar utan þeirra sem skilgreindir eru sem stærri fyrirtæki eða aðrir lögaðilar með heildarinnlán undir 100.000 evra
Einstaklingar – minna stöðug	Einstaklingar með heildarinnstæður yfir 100.000 evra
Lítill fyrirtæki – minna stöðug	Lögaðilar utan þeirra sem skilgreindir eru sem stærri fyrirtæki eða aðrir lögaðilar með heildarinnstæður yfir 100.000 evra
Stærri fyrirtæki	Lögaðilar auk seðlabanka og opinberra aðila með innstæður yfir 1.000.000 evra
Aðrir lögaðilar	Fjármálafyrirtæki, tryggingafélög, fjárvörsluaðilar, hagsmunasamtök og fjármögnunarsjóðir

Tafla 6.2: Flokkun innlána samkvæmt Basel III-staðli.

Mynd 6.4 sýnir skiptingu innlána bankans, alls að fjárhæð 534 milljarðar króna, í árslok 2011 samkvæmt skilgreiningum Basel III-staðalsins. Í síðasta flokknum, öðrum lögaðilum, er brotið frekar niður í fjárvörsluaðila, innlendar fjármálastofnanir, erlendar fjármálastofnanir og annað.

Mynd 6.4: Heildarinnlán að fjárhæð 534 ma. kr. Niðurbrot eftir mótaðila í árslok 2011. Móðurfélag, óendurskoðað.

Mynd 6.5: Myntsamsetning innlána í árslok 2011. Móðurfélag, óendurskoðað.

Sameiningin við Byr styrkti innlánafjármögnun bankans, ekki eingöngu í fjárhæðum heldur jókst einnig hlutfall innlána sem líta má á sem langtímafjármögnun. Hlutfall innlána frá einstaklingum og litlum fyrirtækjum hækkaði úr 44% í árslok 2010 í 50% í árslok 2011. Þar af má líta á um 32% sem stöðug og þar með sem langtímafjármögnun en 16% eru samkvæmt skilgreiningu minna stöðug. Sambærileg hlutföll í árslok 2011 voru 31% og 13%. Aðgreining á milli stöðugra og minna stöðugra innlána byggir á heildarfjárhæð innlána hvers viðskiptavinar, þannig eru lægri innstæður að meðaltali taldar stöðugri heldur en stærri innstæður. Einnig er horft til hvernig viðskiptasambandi milli bankans og viðkomandi innlánseigenda er háttáð. Tafla 6.3 sýnir hvernig innlánasamsetningin hefur breyst yfir árið 2011.

Niðurbrot innlána	31.12.2011	31.12.2010
Einstaklingar, stöðugir	26%	23%
Lítill fyrirtæki, stöðug	6%	5%
Einstaklingar, minna stöðug	8%	8%
Lítill fyrirtæki, minna stöðug	10%	8%
Stór fyrirtæki	24%	16%
Fjárvörsluaðilar	12%	14%
Innlendar fjármálastofnanir	5%	12%
Erlendar fjármálastofnanir	9%	11%
Aðrir	0%	3%
	100%	100%

Tafla 6.3: Samsetning innlána í árslok 2010 og 2011. Móðurfélag, óendurskoðað.

Skammtímahorfur

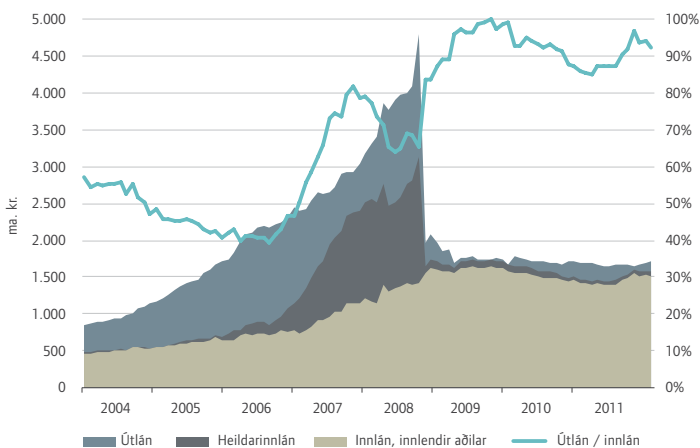
Horfurnar varðandi lausafjárstöðu bankans árið 2012 eru góðar. Minnkandi skuldsetning í íslensku efnahagslífi hefur takmarkandi áhrif á eftirspurn eftir nýju lánsfé á sama tíma og endurgreiðslur og afborganir af núverandi útlánnum mynda stöðugt innflæði fjármagns fyrir bankann. Samhliða væntingum um að það dragi úr eftirspurn eftir áhættulitlum fjárfestingakostum vegna lækkandi raunvaxta gerir bankinn ráð fyrir að selja skuldabréf og víxla í auknum mæli á árinu 2012. Íslandsbanki er ekki háður aðgengi að erlendu lánsfé til skemmri tíma. Bankinn fylgist þó stöðugt með þróuninni á alþjóðamörkuðum með það í huga að afla erlends lánsfjár ef tækifæri gefst. Útgáfa skuldabréfa í erlendri mynt er þó háð því að íslenska ríkið haldi áfram að geta aflað erlends lánsfjár sem og bættu lánshæfi íslenska ríkisins.

Einn stærsti óvissuþátturinn varðandi lausafjárstöðu bankans er afnám gjaldeyrishafta. Íslandsbanki er vel búinn undir skammtímaútlæði fjármagns í tengslum við afnám hafta en fjármálakerfið í heild sinni er mjög háð því að vel takist til við afnám gjaldeyrishaftanna.

Horfur til lengri tíma

Á næstu tveimur árum má gera ráð fyrir að eftirspurn eftir skuldabréfum, einkum sértryggðum skuldabréfum, aukist og að skuldabréfaútgáfa verði stærri hluti af fjármögnun bankans. Samhliða myndu innlánahlutföll lækka. Mynd 6.6 sýnir þróun innlána og útlána í íslenska bankakerfinu frá janúar 2004. Bláa línan sýnir samsvarandi hlutfall innlána af útlánnum fyrir kerfið í heild. Frá árinu 2004 og þar til á síðari hluta ársins 2008 jukust útlán langt umfram innlán sem leiddi til verulegrar lækkunar innlánahlutfalla. Eftir hrun íslenska bankakerfisins í lok árs 2008 lækkaði virði útlánasafna bankanna um nær helming en innlán innlendra aðila jukust á sama tíma vegna yfirlýsingar stjórnvalda um að allar innstæður í innlendum bönkum væru tryggðar af íslenska ríkinu. Núverandi innlánahlutföll eru því mjög há í sögulegu samhengi.

Þegar horft er nokkur ár fram í tímann má gera ráð fyrir að innlánseigendur flytji hluta fjármagnsins í aðra fjárfestingakosti og að innlánahlutföll lækki niður í 50%-60% líkt og raunin var árið 2004. Þessi þróun er þó mjög háð því hversu hratt íslenskur verðbréfamarkaður tekur við sér, afnámi gjaldeyrishafta og breytingum er varða Tryggingarsjóð innstæðueigenda.

Mynd 6.6: Innlán og útlán í íslenska bankakerfinu (ma. kr.). Heimild: Seðlabanki Íslands.

Vert er að taka fram að í tölunum sem hér eru sýndar er búið að taka út viðskipti milli banka. Samkvæmt hagtölum Seðlabanka jukust innlán í kerfinu milli loka árs 2010 og loka árs 2011. Eins og sjá má á mynd 6.6 lækkuðu innlán á fyrri helmingi ársins en jukust svo aftur. Á síðari hluta ársins 2011 afturkallaði Fjármálaeftirlitið starfsleyfi gömlu bankanna sem áður höfðu verið flokkaðir sem fjármálastofnanir og þar með undanskildir í innlánatölum Seðlabankans. Eftir að starfsleyfi þeirra var afturkallað hafa þeir fallið í flokk eignarhaldsfélaga og eru innifaldir í innlánatölum Seðlabankans sem slíkir. Þetta er meginástæða þeirrar innlánaaukningar sem kemur fram í tölunum á síðari helmingi ársins 2011.

7 REKSTRARÁHÆTTA

Árið 2011 voru 239 tapsatvik skráð í gagnagrunn bankans um rekstraráhættu. Atvikin eru skráð samkvæmt flokkun Basel II-reglna og voru flest atvik, 43%, í flokknum viðskiptavinir, vörur og viðskiptahættir. Í flokknum framkvæmd, afgreiðsla og verkferlar voru 32% atvika. Mest tap hlaut af atvikum í flokknum viðskiptavinir, vörur og viðskiptahættir eða 65% af öllu skráðu tapi vegna rekstraráhættu á árinu 2011.

Árið 2011 hélt bankinn áfram að styrkja umgjörð sína um rekstraráhættu og stýringu hennar. Stjórn bankans samþykkti nýja útgáfu af Rekstraráhættustefnu og framkvæmdastjórn bankans samþykkti Stefnu um samfelldan rekstur sem nú er verið að hrinda í framkvæmd.

7.1 SKILGREINING REKSTRARÁHÆTTU

Bankinn styðst við skilgreiningu á rekstraráhættu í tilskipun Evrópusambandsins nr. 2006/48/EB, þar sem rekstraráhætta er skilgreind sem „hættan á tapi sem er afleiðing af ófullnægjandi innri verkferlum, misbrestri á að verkferlum sé fylgt, starfsmönnum eða vegna ytri atburða í rekstrarumhverfi“. Bankinn skilgreinir lagalega áhættu, regluvörsluáhættu og orðsporsáhættu sem hluta af rekstraráhættu.

7.2 STEFNA, SKIPULAG OG ÁBYRGÐ

Stjórn bankans hefur samþykkt Rekstraráhættustefnu sem gildir fyrir bankann og dótturfélög hans. Í stefnunni er umgjörð rekstraráhættustýringar í bankanum skilgreind. Umgjörðinni er lýst nánar í nokkrum undirskjölum, svo sem Stefnu um samfelldan rekstur, Öryggisstefnu og Viðlagaáætlun vegna upplýsingamiðlunar, sem öll hafa verið samþykkt af framkvæmdastjórn bankans.

Samkvæmt Rekstraráhættustefnu ber framkvæmdastjórn ábyrgð á umgjörð um rekstraráhættu og ber áhættueftirlit, sem er hluti af áhættustýringu og lánaeftirliti, ábyrgð á innleiðingu og framkvæmd stefnunnar innan bankans.

Bankinn tekur fjárhagslega áhættu, svo sem útlánaáhættu og markaðsáhættu, í þeim tilgangi að skapa tekjur og er viðeigandi verðlagning fjárhagslegrar áhættu mikilvægur þáttur í starfsemi bankans. Rekstraráhætta skapar ekki tekjur fyrir bankann með sama hætti og þess vegna er markmið bankans að forðast rekstraráhættu nema þegar kostnaður við að koma í veg fyrir slíka áhættu er meiri en ávinningurinn. Bankinn hefur innleitt umgjörð fyrir rekstraráhættustýringu hjá móðurfélaginu sem uppfyllir skilyrði Basel II-reglnanna um staðalaðferð.

Helstu verkfæri við rekstraráhættustýringu eru:

- skráning allra tapsatvika sem rekja má til rekstraráhættu í bankanum,
- áhættusjálfsmat (e. Risk and Control Self Assessment) innan bankans,
- vöktun á áhættuvísunum (e. Key Risk Indicators) innan bankans,
- stefna um samfelldan rekstur,
- upplýsingagjöf um rekstraráhættu til stjórnar, framkvæmdastjórnar og stjórnenda einstakra starfseininga bankans.

Í Rekstraráhættustefnu bankans hefur stjórnin skilgreint mörk fyrir viðunandi tap vegna rekstraráhættu og ef ársfjórðungslegt tap fer yfir þau mörk er tilkynnt um það sérstaklega til framkvæmdastjórnar og stjórnar bankans ásamt því að áætlanir um hvernig draga megni úr áhættu eru kynntar.

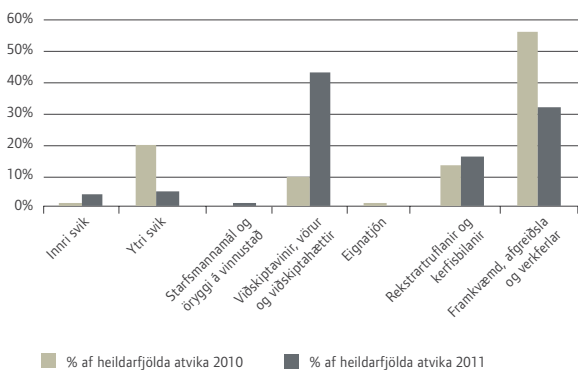
Áhættueftirlit ber ábyrgð á þróun umgjörðarinnar fyrir rekstraráhættustýringu og hefur eftirlit með rekstraráhættu. Einstakar starfseiningar bankans bera hins vegar meginábyrgð á að stýra og stjórna eigin rekstraráhættu.

7.3 MÆLINGAR OG EFTIRLIT

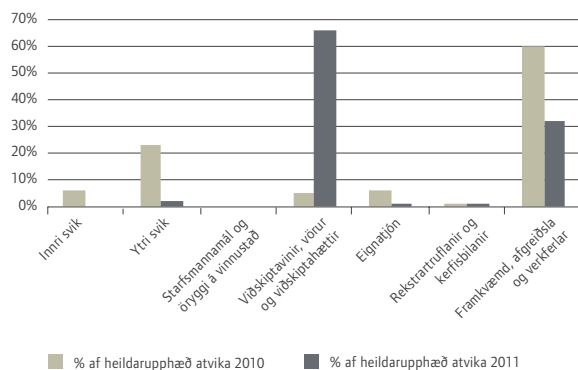
Bankinn hefur innleitt aðferð til að skrásetja tap vegna rekstraráhættu og atburða sem hefðu getað valdið tapi. Atvik sem hafa í för með sér tap sem er meira en 100.000 kr. og atburðir sem hefðu getað valdið verulegu tapi eru skráð gegnum vefkerfi og eru upplýsingarnar varðveittar í gagnagrunni bankans um tapsatvik. Gagnagrunnurinn geymir allar upplýsingar um raunverulegt tap, flokkaðar samkvæmt Basel II-skilgreiningum og eru gögn úr grunninum efniviður í skýrslur um rekstraráhættu til stjórnenda. Gögn um tapsatvik eru einnig nauðsynleg fyrir þróun fullkomnari aðferða við mat á eiginfjárkröfum vegna rekstraráhættu.

Árið 2011 voru 239 atburðir skráðir í gagnagrunn bankans um tapsatvik, þar af flokkast 43% atvikananna sem viðskiptavinir, vörur og viðskiptahættir og 32% sem framkvæmd, afgreiðsla og verkferlar.

Árið 2011 hlaut einnig mest tap vegna flokksins viðskiptavinir, vörur og viðskiptahættir eða um 65% af tapi vegna rekstraráhættu.

Mynd 7.1: Greining tapsátvika ári 2010 og 2011 eftir skilgreiningu Basel II á flokkun tapsátvika. Móðurfélag, óendurskoðað.

Mynd 7.2: Greining taps vegna rekstraráhættu ári 2010 og 2011 eftir skilgreiningu Basel II á flokkun tapsátvika. Móðurfélag, óendurskoðað.

Áhættueftirlit ber ábyrgð á að tryggja að allt raunverulegt tap (og atburðir sem hefðu getað haft tap í för með sér) sé skráð í gagnagrunn bankans um tapsatvik. Áhættumeðvitun fyrirtækjamenning er mikilvæg til að ná þessu markmiði og árið 2011 komu flestar skráningar á tapi frá hinum ýmsu starfseiningum en ekki frá áhættueftirliti.

Auk þess að safna upplýsingum um raunverulegt tap notar bankinn áhættusjálfsmat (e. Risk and Control Self Assessment) til að greina og meta rekstraráhættu í hverri starfseiningu. Að sjálfsmatinu loknu er gerð úrbótaáætlun með tilteknum verklokadegi. Viðeigandi aðila er falið að annast framkvæmd úrbóta vegna þeirra áhættuþátta sem taldir eru óásættanlegir. Þetta sjálfsmatsferli er framkvæmt um það bil einu sinni á ári af öllum einingum innan bankans og skýrslur um helstu niðurstöður og áætlanir til að draga úr áhættu eru fengnar stjórnendum viðkomandi sviða. Tilgangur sjálfsmatsins er að bæta vinnulag bankans með reglulegri endurskoðun á stefnu, ferlum og kerfum.

Áhættueftirlit gerir skýrslur fyrir stjórnendum sem ætlað er að gefa yfirlit yfir rekstraráhættu bankans til að stuðla að upplýstum ákvörðunum stjórnenda. Skýrslurnar er byggðar á skráðu rekstrartapi, áhættuvísium (e. Key Risk Indicators) og niðurstöðum úr áhættusjálfsmati í bankanum. Skýrslum er skilað a.m.k. ársfjórðungslega til stjórnar bankans, framkvæmdastjórnar og stjórnenda einstakra starfseininga.

7.4 MAT Á EIGINFJÁRÞÖRF

Bankinn notar grundvallaraðferð (e. Basic Indicator Approach) tilskipunar um eiginfjárkröfur til að reikna út lágmarkseiginfjárkröfur 1. stoðar vegna rekstraráhættu, í samræmi við reglugerð FME nr. 215/2007 um eiginfjárkröfur og áhættugrunn fjármálafyrirtækja.

Samkvæmt grundvallaraðferð er eiginfjárfraða vegna rekstraráhættu 15% af viðeigandi mælikvarða. Viðeigandi mælikvarði er meðaltal samtölu hreinna vaxtatekna og annarra rekstrartekna síðustu þriggja reikningsára.

Bankinn notar sviðsmyndagreiningu fyrir rekstraráhættu við innra mat á eiginfjárþörf (ICAAP) til að meta þörfina (ef einhver er) fyrir eigið fé samkvæmt 2. stoð til viðbótar við lágmarkseiginfjárkröfur 1. stoðar.

7.5 ORÐSPORSÁHÆTTA

Orðsporsáhætta er skilgreind sem hættan á tapi vegna neikvæðrar ímyndar bankans í huga viðskiptavina, mótaðila, hluthafa, fjárfesta eða stjórnvalda. Neikvæð ímynd getur haft áhrif á getu bankans til að viðhalda viðskiptasamböndum sínum eða til að stofna til nýrra viðskiptasambanda og alvarlegur skaði á orðspori bankans getur takmarkað aðgengi bankans að fjármögnun.

Í kjölfar hruns íslenska bankakerfisins árið 2008 hefur ímynd fjármálastofnana á Íslandi í huga almennings verið neikvæð. Bankinn gerir sér grein fyrir því að til viðbótar við þessa neikvæðu ímynd gagnvart fjármálastofnunum hafa þau tengsl sem fólk skynjar á milli Íslandsbanka og Glitnis valdið sérstakri orðsporsáhættu fyrir Íslandsbanka þar sem viðskiptavinir greina ekki alltaf á milli mála sem rekja má til Glitnis og þeirra sem rekja má til bankans.

Til að takast á við þá áhættu hafa verið sett upp innri ferli til að lágmarka orðsporsáhættu. Öll stærri verkefni í bankanum sem fela í sér orðsporsáhættu þurfa að hafa sérstaka boðskiptaáætlun. Framkvæmdastjórn bankans hefur líka samþykkt Viðlagaáætlun vegna upplýsingamiðlunar þar sem viðbrögðum við orðsporsáhættu er lýst.

Breytingum á orðspori bankans samkvæmt sérstökum mælingum er lýst í skýrslum um rekstraráhættu til stjórnenda.

7.6 LAGALEG ÁHÆTTA

Bankinn skilgreinir lagalega áhættu sem hættuna á tapi vegna óvissu um gildissvið eða túlkun samninga, laga eða reglugerða, til dæmis þegar málsókn gegn bankanum lýkur með óvæntum úrskurði, þegar samningar eru ekki fullnustuhæfir eða úrskurðaðir ólöglegir af dómstólum. Lagaleg áhætta er hluti af rekstraráhættu skv. skilgreiningu bankans á rekstraráhættu og rekstraráhættustýring tekur einnig til lagalegrar áhættu. Margvísleg lagaleg álitæfni bíða nú úrskurðar og geta þau haft umtalsverð áhrif á efnahag bankans, sem og orðspor hans. Flest álitæfnanna tengjast þeim aðstæðum sem leiddu til stofnunar bankans haustið 2008, lánnum í erlendum myntum og gengistryggðum lánnum. Fjallað er um helstu álitæfnin í ársskýrslu bankans 2011, skýringu nr. 60.

Bankinn leggur kapp á að yfirfara samningstexta og önnur skjöl til að draga úr líkum á að ágreiningur komi upp um efni þeirra og leita þyrfti til dómstóla til að skera úr um. Ef málaferli eru líkleg til að hafa í för með sér fjárhagsleg áhrif fyrir bankann er slíkt kynnt stjórn bankans og er einnig greint frá slíku í ársreikningi bankans ef það á við.

7.7 AÐRIR ÁHÆTTUÞÆTTIR

Bankinn telur eftirfarandi áhættuþætti mikilvæga þótt þeim sé ekki lýst í sérstökum stefnuskjölum. Eftirlit ef haft með þessum þáttum og fjallað er um þá í innra mati bankans á eiginfjárþörf (ICAAP).

7.7.1 VIÐSKIPTA- OG STEFNUMÓTUNARÁHÆTTA

Viðskiptaáhætta er hættan á því að hagnaður minnki vegna lægri tekna eða aukins kostnaðar sem ekki er til kominn vegna annarrar tegundar áhættu. Stefnumótunaráhætta er hættan á tapi bankans vegna breytinga í viðskiptaumhverfi og af óhagstæðum viðskiptaákvörðunum, ófullnægjandi innleiðingu ákvarðana eða skorti á viðbrögðum við breytingum í viðskiptaumhverfinu.

Stjórnendur bankans hafa stöðugt eftirlit með breytingum í viðskiptaumhverfinu og áhrifum þeirra á stefnu bankans og núverandi starfsemi. Þetta er sérstaklega krefjandi við núverandi aðstæður þar sem fjármálakreppan á Íslandi hefur skaðað markaðinn og traust á milli aðila er skert.

7.7.2 STJÓRNMÁLAÁHÆTTA

Stjórn málaáhætta er hættan á að stefnu stjórnvalda, að því marki sem hún er frábrugðin gildandi lögum eða reglum, sé fylgt eftir með þeim afleiðingum að sett séu ný lög eða reglugerðir sem hafa neikvæð áhrif á viðskipti bankans eða á verðmæti eigna hans. Ný lög voru sett árið 2011 sem hafa áhrif á bankann og er fjallað um þau í kafla 9. Nokkur atriði í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar frá 2010 hafa enn ekki verið leidd í lög. Mikilvægust eru áform ríkisstjórnarinnar um að koma á nýjum lögum um fiskveiðistjórnun. Bankinn metur stjórn málaalega óvissu þegar innra mat er gert á eiginfjárþörf (ICAAP) og ef þörf krefur er aukið við eiginfjárkröfur undir 2. stoð.

8 STARFSKJÖR

8.1 BASEL-KRÖFURNAR

Í júlí 2011 gaf Basel-nefndin út viðbótarkröfur um starfskjör sem heyra undir 3. stoð. Kröfunum er ætlað að auðvelda markaðsaðilum að leggja mat á venjur varðandi starfskjör. Kröfurnar munu auk þess stuðla að samræmi í birtingu upplýsinga um starfskjör.

8.2 ÍSLENSK LÖG OG REGLUGERÐIR

Þann 30. júní 2011 birti Fjármálaeftirlitið reglur um kaupaukakerfi fjármálafyrirtækja (nr. 700/2011) í samræmi við breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki (nr. 161/2002, lög um breytingar á lögum, nr. 75/2010). Reglurnar innihalda nokkuð aðhaldssama umgjörð um kaupaukakerfi innan fjármálageirans. Samkvæmt reglunum er fjármálafyrirtæki, sem hyggst greiða kaupauka til eins eða fleiri starfsmanna, skylt að vera með kaupaukakerfi, sem samþykkt er af stjórn bankans og endurskoðað a.m.k. árlega, og gera Fjármálaeftirlitinu grein fyrir kaupaukakerfinu. Kaupaukakerfið skal uppfylla eftirfarandi skilyrði:

- það skal ekki hvetja til óeðlilegrar áhættutöku,
- það skal ekki vinna gegn langtímahagsmunum fyrirtækisins og stöðugleika fjármálakerfisins,
- það skal samræmast sjónarmiðum um vernd viðskiptavina fyrirtækisins, kröfuhafa og hluthafa eða stofnfjáreigenda,
- það skal að öðru leyti samræmast eðlilegum og heilbrigðum viðskiptaháttum.

Reglurnar kveða á um að samtala veittra kaupauka að meðtöldum þeim hluta greiðslna sem er frestað, skuli ekki vera hærrí en 25% af ársláunum viðkomandi einstaklings án kaupauka. Greiðslu a.m.k. 40% kaupaukans skal frestað að lágmarki um þrjú ár. Áhættustýring, regluvarsla- og innri endurskoðun skulu skoða og greina hvort kaupauki sé í samræmi við kaupaukakerfi fyrirtækisins og reglur Fjármálaeftirlitsins. Kaupauki skal ekki greiddur til starfsmanna í áhættustýringu, innri endurskoðun og regluvörslu.

8.3 STARFSKJÖR HJÁ ÍSLANDBANKA

Hjá Íslandsbanka er við lýði starfskjarastefna sem samþykkt hefur verið af hluthöfum bankans. Starfskjarastefnan er birt á vef bankans.⁵ Greint er frá launum og öðrum hlunnindum stjórnar og stjórnenda í ársskýrslu bankans í samræmi við alþjóðlega reikningskilastaðla.

⁵ www.islandsbanki.is/um-islandsbanka/skipulag/verklag/starfsreglur/

9 BREYTINGAR Á LÖGUM OG REGLUGERÐUM

Talsverðar breytingar eru yfirvofandi á alþjóðlegum og innlendum reglum um fjármálastofnanir í framhaldi af alþjóðlegu fjármálakreppunni. Á alþjóðavettvangi er það markverðast að Basel-nefndin um bankaeftirlit hefur lagt fram tillögur að nýrri umgjörð, Basel III, til að stuðla að traustara regluverki, bættu eftirliti og betri áhættustýringu í fjármálakerfinu.

Íslenska efnahagskerfið hefur gengið í gegnum tímabil verulegrar aðlögunar og margar af þeim breytingum sem gerðar hafa verið á lögum og reglugerðum hér á landi eru liður í aðgerðum til að styrkja íslenskt regluverk um fjármálastarfsemi. Helstu breytingar á lögum og reglum eru tíundaðar hér að neðan.

9.1 BASEL III

Alþjóðagreiðslubankinn (e. BIS) þróað reglur fyrir alþjóðlega bankastarfsemi og Basel-nefndin um bankaeftirlit (e. Basel Committee on Banking Supervision) er samráðsstofnun innan vébanda Alþjóðagreiðslubankans.

Nýja regluverkið fyrir banka,⁶ Basel III, hefur verið próað til að styrkja alþjóðlegar reglur um eigið fé og lausafé í því augnamiði að stuðla að sterkara bankakerfi. Í desember 2010 gaf Basel-nefndin út fyrstu drög að Basel III-reglutexta og endurbætt útgáfa kom út í júní 2011.⁷ Áætlun um alþjóðlega innleiðingu nær til ársins 2018.

Helstu breytingarnar í Basel III-reglunum lúta að strangari kröfum um upphæð og gæði eiginfjárgrunnns bankans, þak á skuldsetningu bankans og innleiðingu nýrra alþjóðlegra ráðstafana í tengslum við lausafjáráhættu. Vegna sterkar eiginfjárstöðu Íslandsbanka og þess að eiginfjárgrunnur bankans er að miklu leyti samsettur úr hlutfé og óráðstöfuðu eigin fé munu þessar hertu eiginfjárkröfur ekki hamla bankanum nema að því leyti sem slíkar kröfur hafa almennt áhrif á hagnað og arðsemi banka. Ekki er heldur búist við því að skuldsetningarhlutfallið verði hamlandi fyrir núverandi áhættuvilja bankans.

Basel III-lausafjárviðmiðin, lausafjárþekja (e. LCR) og fjármögnunarþekja (e. NSFR), munu þó hafa það í för með sér að bankinn þarf að aðlagga uppbyggingu fjármögnunar í bankanum og lausafjárstýringu. Jafnvel þó að aðferðafræðin sem þessi viðmið byggja á séu almennt í samræmi við ramma bankans um lausafjáráhættu eru viðmiðin heldur strangari en innri reglur bankans gera ráð fyrir. Það skal tekið fram að íslenskir eftirlitsaðilar hafa ekki gefið út neinar leiðbeiningar um innleiðingu lausafjárþekju og fjármögnunarþekju á Íslandi. Eftirlitsaðilar hafa heldur ekki gefið til kynna að settar verði sérstakar reglur eða undanþágur veittar fyrir íslensku bankanna.

Íslandsbanki hefur sett sér innri markmið til að uppfylla kröfur um hlutföll lausafjárþekju og fjármögnunarþekju og er byrjaður að nota þau hlutföll í skýrslugjöf innan bankans. Er þar byggt á nýjustu skilgreiningum sem birtar hafa verið af Basel-nefndinni.

9.2 BREYTINGAR INNANLANDS

Helstu breytingar á rekstrarumhverfi bankans eru nýir eða hærri skattar, lög sem sett voru í kjölfar dóma Hæstaréttar og breytingar á löggjöf um fjármálafyrirtæki. Þar að auki voru gerðar breytingar á lögum um Tryggingarsjóð innstæðueigenda og fjárfesta.

9.2.1 AUKIN SKATTHEIMTA AF FJÁRMÁLAFYRIRTÆKJUM

Frá hruni íslenska bankakerfisins árið 2008 hafa skattar á fjármálafyrirtæki hækkað og nýir skattstofnar hafa bæst við. Áætlað er að heildarskattbyrði og -eftirlitsgjöld fjármálastofnana árið 2011 hafi numið 25.209 milljónum króna og áætlað er að sú fjárhæð nemi 30.069 milljónum króna árið 2012.⁸ Helstu breytingar sem gerðar voru árið 2011 eru eftirfarandi:

- Lög um fjármögnun Fjármálaeftirlitsins: Lögin heimila Fjármálaeftirlitinu að innheimta 2.002 milljónir króna frá eftirlitsskyldum aðilum árið 2012. Árið 2011 innheimti Fjármálaeftirlitið 1.582 milljónir króna frá fjármálastofnunum.⁹ Fjármálaeftirlitið hefur sagt að þarfir stofnunarinnar með tilliti til rannsóknargetu og vegna endurskipulagningar fjármálakerfisins verði í hámarki árið 2012 og árin þar á eftir muni umsvif Fjármálaeftirlitsins minnka lítillega.¹⁰
- Lög um fjármögnun embættis Umboðsmanns skuldara nr. 166/2011: Fjármálastofnanir skulu fjármagna rekstur umboðsmanns skuldara og er áætlaður kostnaður 1.050 milljónir króna. Hver fjármálastofnunum greiðir gjald sem nemur 0,03% af öllum útlánnum til þess að fjármagna embættið.
- Lög um fjársýsluskatt nr. 165/2011: Allar fjármálastofnanir skulu greiða nýjan skatt sem nemur 5,45% af öllum launum og launatengdum gjöldum. Nýr 6% skattur verður lagður á hagnað umfram 1.000 milljónir króna.

⁶ Sjá <http://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>.

⁷ Sjá <http://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>.

⁸ Ársrit Samtaka fjármálafyrirtækja 2011.

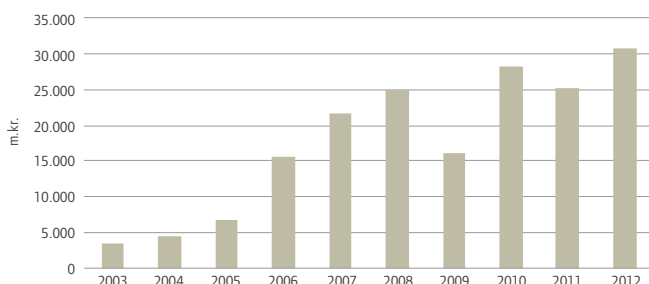
⁹ Frumvarp til laga um breytingu á lögum um greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi nr. 99/1999 (Lagt fyrir Alþingi á 140. löggjafarþingi 2011–2012).

¹⁰ Ársskýrsla Fjármálaeftirlitsins 2011.

Áætluð heildarupphæð skattheimtu vegna launaskattsins er 2.250 milljónir króna og áætluð skattheimta vegna hagnaðar ársins 2012 er 2.250 milljónir króna. Tölurnar eru fyrir fjármálageirann í heild.

- Lög um ráðstafanir í ríkisfjármálum nr. 164/2011: Bankaskattur sem settur var á árið 2010 (lög nr. 155/2010) var lagður á fjármálastofnanir en hann nemur 0,041% af skuldum hverrar fjármálastofnunar. Með lögunum er lagður á fjármálastofnanir nýr viðbótarskattur sem nemur 0,0875% af skuldum fjármálastofnana.

Súluritið hér að neðan sýnir þróun skattheimtu og eftirlitsgjalda 2003-2012. Tölur fyrir árin 2011 og 2012 eru áætlaðar. Greiðslur í Tryggingasjóð innstæðueigenda og fjárfesta eru meðtaldir.¹¹

Mynd 9.1: Þróun skatta og eftirlitsgjalda 2003–2012. Heimild: Ársrit Samtaka fjármálafyrirtækja 2011.

9.2.2 ÚRLAUSNIR VEGNA SKULDAVANDA OG FLEIRI ÞÁTTA SEM TENGJAST FALLI BANKANNA 2008

Í kjölfar úrskurða Hæstaréttar um ólögmati gengistryggðra erlendra lána og úrskurðarins um rekstrarleigusamninga samþykkti Alþingi lög til þess að lágmarka óvissu um hvernig ætti að framfylgja niðurstöðum Hæstaréttar. Í desember 2010 samþykkti Alþingi breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu nr. 38/2001 (lög nr. 151/2010) og tryggði með því almenna og samræmda framkvæmd á úrskurði Hæstaréttar um ólögmati gengistryggingar erlendra lána. Hæstiréttur úrskurðaði 15. febrúar 2012 að löggin væru andstæð stjórnarskrá og því þarf að endurskoða forsendur endurútreiknings þeirra lána sem búið var að endurreikna í samræmi við löggin.

Árið 2011 samþykkti Alþingi breytingar á lögum nr. 183/2011 um virðisaukaskatt til þess að skýra frekar hvernig standa eigi að endurútreikningi eða endurgreiðslu virðisaukaskatts sem innheimtur hafði verið af rekstrarleigusamningum.

Árið 2009 samþykkti Alþingi lög nr. 107/2009 um aðgerðir í þágu einstaklinga, heimila og fyrirtækja vegna banka- og gjaldeyrishrunsins. Árið 2011 var samþykkt breyting sem framlengdi gildistíma laganna til ársloka 2012 en þau áttu að falla úr gildi í árslok 2011.

Fjármálafyrirtækin samþykktu sameiginlegt ferli vegna fjárhagslegrar endurskipulagningar smærri og miðlungsstórra fyrirtækja og skuldaniðurfellingu til handa húsnæðiseigendum og öðrum einstaklingum að hluta til á grundvelli laganna frá 2009. Í september 2011 námu heildarafskriftir vegna endurskipulagningar skulda fyrirtækja og heimila 172,6 milljörðum króna hjá öllum fjármálafyrirtækjum. Þrátt fyrir umtalsverðar afskriftir til mikið skuldsettra heimila er enn töluverður þrýstingur frá ýmsum stofnunum og félagasamtökum á sviði neytendaverndar um frekari skuldaniðurfellingar.

9.2.3 LÖG UM FJÁRMÁLAFYRIRTÆKI OG VERÐBRÉFAMARKADI

Eftirfarandi breytingar hafa verið gerðar á löggjöf en þær fela í sér hvort tveggja breytingar til að skýra og greiða fyrir slitameðferð gjaldþrota fjármálafyrirtækja og innleiðingu tilskipana ESB í íslenska löggjöf:

- Lög um verðbréfasjóði, fjárfestingarsjóði og fagfjárfestasjóði nr. 128/2011: Ný löggjöf um starfsemi sjóða.
- Lög um greiðsluþjónustu nr. 120/2011: Gildistaka ESB-tilskipunar nr. 2007/64/EB (tilskipun um greiðsluþjónustu).
- Breyting á lögum um fjármálafyrirtæki nr. 119/2011: Lögum um fjármálafyrirtæki nr. 161/2002 hefur verið breytt til þess að innleiða tilskipun 2009/111/EB sem inniheldur nokkrar breytingar á tilskipunum ESB um fjármálastofnanir. Breytingarnar lækka mörk á stórum áhættuskuldbindingum og þrengja skilgreiningu á eiginfjárbætti A. Að auki voru gerðar breytingar á köflum um áhættustýringu og eftirlit með fjármálastofnunum.
- Breyting á lögum um fjármálafyrirtæki nr. 78/2011: Breytingar hafa verið gerðar á lögum um fjármálafyrirtæki nr. 161/2002 varðandi slitameðferð gjaldþrota fjármálastofnana.

¹¹ Ársrit Samtaka fjármálafyrirtækja 2011.

9.2.4 BREYTINGAR Á LÖGUM UM TRYGGINGARSJÓÐ INNSTÆÐUEIGENDA OG FJÁRFESTA.

Heildstætt frumvarp um nýjan regluramma fyrir Tryggingarsjóð innstæðueigenda og fjárfesta var kynnt á Alþingi árið 2010. Frumvarpið var ekki lagt fram til lokaafgreiðslu. Hins vegar voru eftirfarandi breytingar á lögum um Tryggingarsjóð innstæðueigenda og fjárfesta nr. 98/1999 samþykktar af Alþingi:

- Breyting á lögum um Tryggingarsjóð innstæðueigenda og fjárfesta nr. 55/2011: Lögum um Tryggingarsjóð innstæðueigenda og fjárfesta nr. 98/1999 var breytt til að mynda nýja og sérstaka deild í Tryggingarsjóðnum. Innstæður í íslenskum bönkum eru nú tryggðar í nýrri deild sjóðsins. Gjald, sem greitt er af bönkum sem hafa leyfi til þess að taka við innstæðum frá almenningi, var aukið úr 2.400 milljónum króna árið 2010 í 4.200 milljónir króna 2011 (áætlað). Fjármálastofnun skal greiða gjald sem nemur 0,3% af öllum innstæðum auk viðbótarálags sem byggir á áhættustuðli stofnunarinnar. Áhættustuðullinn sem verður ákvarðaður af Fjármálaeftirlitinu getur hækkað álagið í allt að 0,9% af öllum innstæðum.
- Breytingar á lögum um Tryggingarsjóð innstæðueigenda og fjárfesta fela í sér skilgreiningar á tryggðum innstæðum og eru tilteknir innstæðueigendur undanskildir frá þeirri tryggingu sem sjóðurinn veitir sem og ákveðnar tegundir innstæðna. Allar innstæður frá fjármálastofnunum, ríki og sveitarfélögum, verðbréfasjóðum, lífeyrissjóðum og heilðsöluinnlán og peningamarkaðsinnlán eru undanskilin frá þeirri tryggingu sem sjóðurinn veitir.

FME hefur ákvarðað áhættustuðul Íslandsbanka og er ákvörðunin byggð á þremur þáttum: LPA- mælikvarðanum,¹² eignfjárlutfalli og hlutfalli innlána af heildarskuldum bankans. Niðurstaðan er sú að iðgjald bankans hefur verið á bilinu 0,42% til 0,43% eins og sjá má í töflu 9.1.

	Q2 2011	Q3 2011	Q4 2011
Almennt iðgjald	0,300%	0,300%	0,300%
Breytilegt iðgjald			
vegna LPA-mælikvarða	0,100%	0,100%	0,089%
vegna eignfjárlutfalls	0,000%	0,000%	0,000%
vegna fjármögnunar	0,021%	0,028%	0,041%
Heildariðgjald	0,421%	0,428%	0,430%

Tafla 9.1: Iðgjald í Tryggingarsjóð innstæðueigenda og fjárfesta.

Bankinn vinnur að lækkun þess þáttar iðgjaldsins sem háður er LPA-mælikvarðanum með því að ljúka endurskipulagningu lánasafnsins. Hækkun iðgjalds vegna hlutfalls innlána af heildarskuldum stafar af samrunanum við Byr en hann leiddi til þess að innlán eru hærra hlutfall af fjármögnun bankans nú en áður.

9.2.5 BREYTINGAR Á FISKVEIÐISTJÓRNUNARKERFINU

Sitjandi ríkisstjórn hefur lagt fram tillögu sem felur í sér fyrningu fiskveiðikvótans á 20 árum. Íslandsbanki gerði athugasemdir við þessar tillögur í júní 2011 þar sem bankinn hefur miklar efasemdir um breytingarnar. Samkvæmt athugasemdum bankans munu flestar breytinganna hafa neikvæð áhrif á rekstrarumhverfi sjávarútvegsfyrirtækja. Breytingarnar munu draga úr hagkvæmni sjávarútvegsins, arðsemi mun minnka, hvatinn og getan til þess að fjárfesta mun minnka og samkeppnisstaða íslenska sjávarútvegarins mun versna á alþjóðlegum mörkuðum. Þetta mun, samkvæmt athugasemdum bankans, hafa áhrif á getu fyrirtækjanna til þess að standa við skuldbindingar sínar og draga þar með úr virði lánasafns bankans og leiða til frekari virðisrýrnunar lána og umtalsverðs taps fyrir bankann. Nýjar tillögur eru væntanlegar nú að vori 2012.

9.2.6 BREYTINGAR Á GILDANDI LÖGUM UM JARÐVARMAIÐNAÐINN

Umræður hafa átt sér stað á Alþingi um jarðvarmaíðnaðinn. Umræðan snýst fyrst og fremst um hámarksleigutíma jarðvarmaauðlinda og mögulegar takmarkanir á eignarhaldi erlendra aðila á virkjunum. Takmarkandi ráðstafanir af hálfu ríkisins á þessu sviði gætu haft áhrif á vilja erlendra aðila til þess að fjárfesta í geiranum og á Íslandi almennt. Þar sem jarðvarmaíðnaðurinn er skilgreindur sem eitt af sérsviðum bankans er fylgst náið með breytingum á regluverki iðnaðarins og áhrif þeirra á viðskiptalíkan bankans eru metin.

10 FJÁRHAGSLEG ENDURSKIPULAGNING

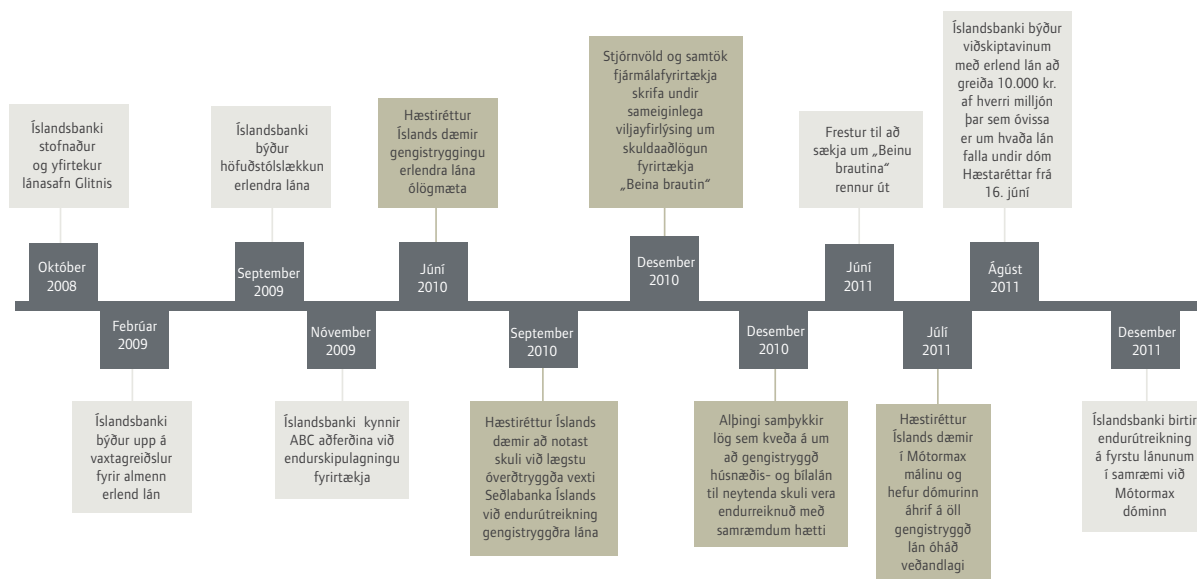
Frá stofnun Íslandsbanka árið 2008 hefur eitt af meginverkefnum bankans verið fjárhagsleg endurskipulagning á skuldum viðskiptavina. Í tengslum við þá endurskipulagningu hefur bankinn boðið ýmis úrræði, bæði fyrir einstaklinga og fyrirtæki. Þessi úrræði eru ýmist hluti af almennum úrræðum að kröfu stjórnvalda, vegna dóma í tengslum við lögmæti erlendra lána eða sérstök úrræði fyrir viðskiptavinum Íslandsbanka.

Íslandsbanki hefur frá stofnun bankans til loka árs 2011 afskrifað, leiðrétt eða gefið eftir 347 milljarða króna í tengslum við endurskipulagningu skulda viðskiptavina. Þar af eru 83 milljarðar vegna útlána til einstaklinga og 264 milljarðar vegna útlána til fyrirtækja. Í kaflanum hér á eftir er frekari útskýring á úrræðunum að baki þessum tölum.

10.1 FJÁRHAGSLEG ENDURSKIPULAGNING FYRIRTÆKJA

Bankinn náði mikilvægum árangri í endurskipulagningu útlána fyrirtækja á árinu 2011. Markmið bankans er að koma á jafnvægi milli eigna og skulda fyrirtækja í greiðsluferfiðleikum. Við endurskipulagningu fyrirtækja í verulegum fjárhagsvanda stendur bankinn frammi fyrir þeim kostum að gefa eftir skuldir, setja fyrirtæki í þrot eða breyta skuldum í eigið fé. Stefna bankans er að selja þá hluti sem hann eignast í fyrirtækjum eins fljótt og auðið er.

Tímalínan hér að neðan sýnir þau úrræði sem bankinn hefur boðið í tengslum við fjárhagslega endurskipulagningu fyrirtækja frá því í október 2008 en í þessum kafla verður farið sérstaklega yfir þau úrræði sem voru í boði á árinu 2011.

Mynd 10.1: Úrræði Íslandsbanka í tengslum við fjárhagslega endurskipulagningu fyrirtækja frá október 2008.

10.1.1 BEINA BRAUTIN

Almenn úrræði vegna skuldavanda íslenskra fyrirtækja voru byggð á samkomulagi á milli íslenskra stjórnvalda og flestra aðila að Samtökum fjármálafyrirtækja (SFF). Úrræðunum var beitt á samræmdan hátt í öllum íslenskum fjármálafyrirtækjum, með minniháttar frávikum. Samkvæmt samkomulaginu áttu öll fyrirtæki sem uppfylla skilyrði samkomulagsins að fá tilboð um endurfjármögnun fyrir 1. júní 2011.

Skilgreining

Beina brautin byggir á því að aðlaga skuldir fyrirtækja að virði eigna eða sjóðstreymis, hvort sem hærra reynist, að viðbættum öðrum tiltækum tryggingum. Skuldir eftir endurskipulagningu eru samsettar á eftirfarandi hátt:

- Skuldir í samræmi við greiðslugetu fyrirtækisins, að teknu tilliti til sjóðstreymis sem og væntanlegrar sölu eigna. Skuldin getur verið í formi langtímaláns í hefðbundnu endurgreiðsluferli, yfirdráttarheimildar, rekstrarfjármögnunar og lána með óreglulegt endurgreiðsluferli. Eignir sem ekki tengjast rekstri fyrirtækisins eru í flestum tilfellum seldar eða afhentar bankanum.

- b) Í þeim tilvikum þar sem virði eigna er hærra en virði sjóðstreymis fyrirtækisins er mismuninum breytt í vikjandi lán. Vikjandi lánið er til þriggja ára, ber lága vexti og endurgreiðsla höfuðstóls og vaxta er öll á lokagjaldsdaga. Sé vikjandi lánið greitt að hluta eða fullu leyti með nýju eigin fé fyrir gjalddaga, fær skuldari fyrirfram ákveðinn afslátt af höfuðstól. Lán af þessu tagi gefa kröfuhöfum tækifæri á að setja fyrirtækinu ákveðin takmörk varðandi m.a. arðgreiðslur, sölu á eignum og laun stjórnenda.

Beina brautin var sniðinn að fyrirtækjum sem skulda minna en einn milljarð íslenskra króna. Engu að síður hefur aðferðafræðinni einnig verið beitt á stærri fyrirtæki með þeirri undantekningu að í þeim tilfellum var innborgun nýs hlutfjár gerð að skilyrði.

Útfærsla Íslandsbanka

Í samræmi við samkomulagið var þeim fjármálafyrirtækjum sem voru aðilar að samkomulaginu heimilt að gera minniháttar frávik við útfærslu beinu brautarinnar. Til dæmis ákvað Íslandsbanki að persónulegar ábyrgðir stjórnenda væru meðhöndlaðar með sanngjörnum hætti m.v. greiðslugetu og sett var upp hvetjandi tímaáætlun fyrir útgáfu nýs hlutfjár frá hluthöfum í skiptum fyrir frekari eftirgjafir skulda.

Opið var fyrir umsóknir vegna Beinu brautarinnar til 1. júní 2011. Að þeim tíma loknum höfðu 210 umsóknir verið samþykktar af lánanefndum Íslandsbanka. Í árslok 2011 var fjárhagslegri endurskipulagningu um 40 af 210 fyrirtækjum lokið samhliða skuldaniðurfellingu að fjárhæð 7,4 milljarða króna. Byr bærust 40 umsóknir vegna beinu brautarinnar og fram að sameiningu Íslandsbanka og Byrs hafði Byr afskrifað skuldir að fjárhæð 0,4 milljarðar í tengslum við þetta úrræði. Þær umsóknir sem ekki var búið að afgreiða við sameininguna voru felldar undir afgreiðsluferli Íslandsbanka.

10.1.2 ENDURÚTREIKNINGUR Á ERLENDUM LÁNUM

Hæstiréttur Íslands komst að þeirri niðurstöðu í úrskurði sínum 9. júní 2011 að lán í erlendum gjaldmiðlum sem tekið var í nafni fyrirtækisins Mótormax hjá Landsbanka Íslands væri í raun lán í íslenskum krónum, sem væri gengistryggt á ólöglegan hátt.

Þann 15. febrúar 2012 felldi Hæstiréttur dóm sem varðar lögmati endurútreiknings bankanna á lánnum sem dæmd voru gengistryggt með ólöglegum hætti. Tveir skuldarar Frjálsa fjárfestingabankans (Frjálsi) vefengdu endurreikningsaðferðina á grundvelli þess að vaxtagreiðslur skuldara sem lánveitandi tók við án athugasemda á hverjum tíma væru endanlegar. Rök stefnanda voru að lántaki hefði í höndum fullnaðarkvittun fyrir viðkomandi vaxtagreiðslum og hefði því enga ástæðu til að ætla að lánveitandi gæti krafist frekari greiðslu vegna þess gjalddaga. Með tilvísun í fyrri dóma komst Hæstiréttur að því að í sumum tilvikum gæti aðili að samningi átt rétt á því að leiðrétta framkvæmd samnings ef í ljós kæmi að um galla hefði verið að ræða í framkvæmd í upphafi. Við ákvörðun á heimild til slíkra leiðréttinga þyrfti hins vegar að hafa hliðsjón af áhrifum þeirra á viðkomandi aðila, sérfræðiþekkingu þeirra og stöðu. Hæstiréttur komst að þeirri niðurstöðu að af aðilum þessa samnings væri eðlilegra að sá aðili sem hefði meiri sérfræðiþekkingu skyldi bera hallann af göllum í samningnum og þar með bera fjárhagslegt tap af því að vaxtagreiðslur samningsins væru álitnar fullnaðargreiðslur.

Hæstiréttur úrskurðaði að þar sem Frjálsi hefði án athugasemda innheimt viðkomandi greiðslur og gefið fullnaðarkvittun vegna greiddra vaxta á líftíma lánsins þá gæti Frjálsi ekki krafist skuldara um mismun þeirra vaxta sem viðskiptavinur greiddi í raun og þeirra vaxta sem hann hefði greitt ef hann hefði verið krafinn um vexti Seðlabanka.

Hæstiréttur taldi jafnframt að lög um vexti og verðtryggingu (151/2010) sem samþykkt voru á Alþingi í desember 2010 og sögðu til um hvernig bankar skyldu endurreikna lán gengistryggt með ólögætum hætti breyttu ekki niðurstöðunni. Með vísan til eignarréttarákvæða stjórnarskrárinnar (72. gr.) gæti löggjafinn ekki sett afturvirk lög sem skertu eignir einstaklinga án viðeigandi bóta.

Ljóst er að dómurinn breytir ekki fyrri niðurstöðu um að lánsamningar með ólögætri gengistryggingu teljist ógildir frá upphafi. Hafi lántaki þannig ekki greitt af láni, reiknast vextir Seðlabankans frá lántökudegi.

Dómurinn lætur hins vegar mörgu ósvarað, m.a. um gildi gagnvart annars konar lánsamningum og meðferð höfuðstólsgreiðslu. Því liggur fyrir að fleiri dómsúrlausna er þörf til skýringa.

Skilgreining

Í desember 2010 voru sett lög til að skýra hvernig reikna ætti út lán með ólöglegri gengistryggingu við erlenda gjaldmiðla. Lög nr. 151/2010 innihalda markverðar breytingar við lög nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu. Lögin innihéldu einnig nokkur bráðabirgðaákvæði, þeirra á meðal lög sem skylda fjármálastofnanir til að endurreikna öll lán sem uppfylla kröfur í B-hluta 68. gr. tekjuskattslaga nr. 90/2003 varðandi vaxtabætur.

Lagafyrirmælin um hvernig haga ætti endurútreikningi voru ekki til bráðabirgða en ákvæðin veita heimild til endurútreiknings vaxta aftur í tímann frá þeim degi sem samningur var gerður fram að viðmiðunardegi

endurútreiknings. Reikningsreglan í lögum var byggð á úrskurðum Hæstaréttar þar á meðal úrskurðum nr. 92/2010, nr. 153/2010 og 471/2010.

Útfærsla Íslandsbanka

Íslandsbanki hefur leitað álits óháðra lögfræðinga á því hvaða lán skulu endurreiknuð og á því hvaða vextir skulu notaðir við endurútreikninginn. Strax eftir úrskurð Hæstaréttar í júní 2010 hóf bankinn að flokka útlán sín með tilliti til þess hvaða lán gætu fallið undir úrskurðinn.

Hæstiréttur Íslands úrskurðaði að samningar í erlendum gjaldmiðlum sem tilgreina ekki lánsfjárhæðina í erlendri mynt (tilgreina aðeins jafngilda fjárhæð í íslenskum krónum) og eru greiddir út í íslenskum krónum skuli teljast lán í íslenskum krónum. Slíkir samningar eru ólöglegir og þá þarf að endurreikna. Á hinn bóginn hefur Hæstiréttur úrskurðað í útivistarmáli (ekki mætt af hálfu lántaka) að þau skjöl sem tilgreina lánsfjárhæð greinilega í erlendri mynt teljist ekki falla undir fyrri dóma. Allt bendir því til að slík skjöl verði ekki álitin andstæð lögum jafnvel þó þau hafi verið greidd út og endurgreidd í íslenskum krónum. Verulegur hluti lánasamninga bankans fellur í þennan flokk. Gengið hafa tveir héraðsdómar sem staðfesta gildi slíkra samninga.

Áður en dómur Hæstaréttar féll þann 15. febrúar 2012 hafði Íslandsbanki endurútreiknað um 20 lán fyrirtækja í samræmi við lög númer 151/2010 og fól endurútreikningurinn í sér eftirgjöf skulda að fjárhæð 600 milljónir króna. Það er mat bankans að um 400 lán falli undir dóminn og verði á endanum endurreiknuð. Tekið hefur verið tillit til þessa í uppgjöri bankans.

10.1.3 HÖFUÐSTÓLSLÆKKUN FYRIRTÆKJA

Í upphafi árs 2010 hóf Íslandsbanki að bjóða höfuðstólslækkun til fyrirtækja með lán í erlendum myntum en tekjur í íslenskum krónum. Þetta úrræði felur í sér að láni í erlendri mynt var skuldbreytt í krónulán miðað við gengi krónunnar þann 29. september 2008. Þetta úrræði var í boði fram til júlí 2011. Þá höfðu um 800 fyrirtæki þegið höfuðstólslækkun og eftirgjöf skulda nam um 12,7 milljörðum króna.

10.1.4 SÉRTÆK ÚRRÆÐI FYRIR FYRIRTÆKI

Í flóknum málum þar sem almennar lausnir duga ekki til getur bankinn boðið upp á klæðskerasniðnar lausnir þar sem hvert mál er metið sérstaklega. Í sumum tilfellum þarf bankinn að yfirtaka fyrirtæki að hluta eða að öllu leyti. Íslandsbanki hefur tilkynnt opinberlega að öll fyrirtæki sem bankinn hefur yfirtekið, eða mun yfirtaka í gegnum endurskipulagningu, muni verða seld eins fljótt og unnt er.

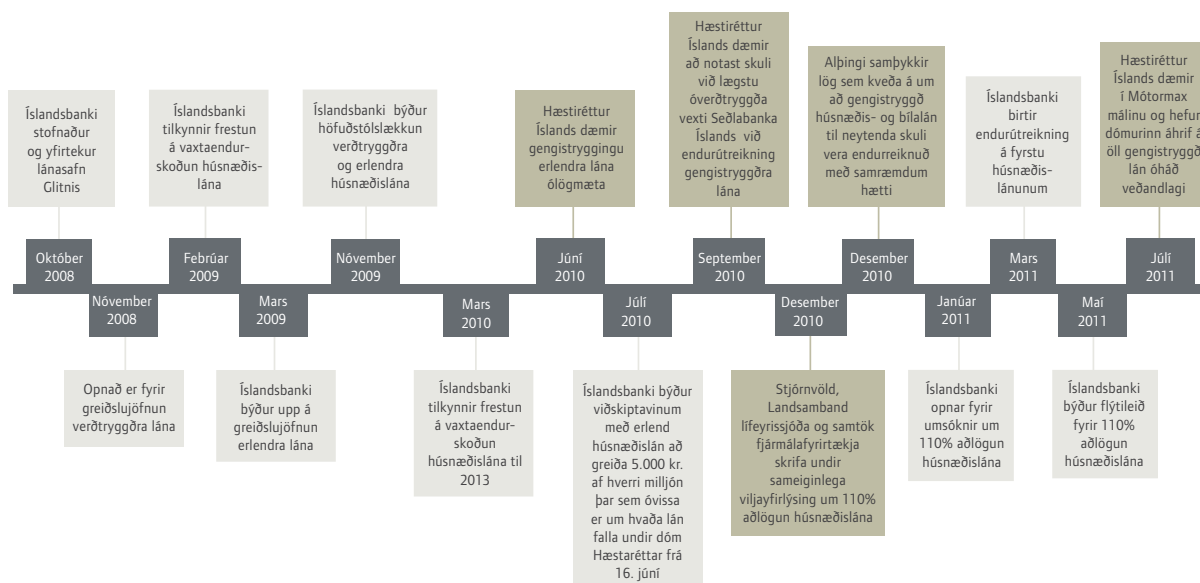
Endurskipulagning fyrirtækja með sértækum úrræðum náði hámarki á árinu 2011. Endurskipulagningin hefur almennt gengið vel og flest þau fyrirtæki sem hafa farið í gegnum endurskipulagningu standa í skilum. Einungis í örfáum tilvikum hefur bankinn þurft að grípa til frekari aðgerða en það á eingöngu við um mál sem var lokið snemma í ferlinu áður en núverandi aðferðir við endurskipulagningu voru fullmótaðar.

Árið 2011 luku Fyrirtækjalausnir Íslandsbanka 65% af endurskipulagningarverkefnum sínum. Þar á meðal eru tvö af stærstu verkefnum bankans, olíu- og smásölufyrirtækið N1 og fasteignafélagið Höfðatorg.

Í árslok 2011 hafði bankinn lokið við úrvinnslu 1.050 fyrirtækja í greiðsluerfiðleikum annaðhvort með fjárhagslegri endurskipulagningu eða í einhverjum tilvikum með gjaldþroti. Afskriftir vegna sértæktrar endurskipulagningar námu alls 236 milljörðum króna en þar af voru 150 milljarðar vegna gjaldþrota fyrirtækja. Hjá Byr voru afskriftir vegna sértæktrar endurskipulagningar að fjárhæð 3 milljarðar.

10.2 FJÁRHAGSLEG ENDURSKIPULAGNING HEIMILA

Fjárhagsleg endurskipulagning heimila er það verkefni sem Íslandsbanki hefur sett á oddinn frá stofnun bankans. Ýmis úrræði hafa verið í boði og bankinn hefur lagt áherslu á að mæta þörfum sem flestra heimila. Í fyrstu var megináhersla lögð á tímabundnar lausnir til lækkunar á greiðslubyrði til að auðvelda heimilum að standa í skilum á meðan unnið var að því að þróa varanleg úrræði. Hér á eftir verður fjallað um þau úrræði sem bankinn hefur boðið við skuldaðlögum einstaklinga. Myndin hér að neðan sýnir yfirlit þeirra úrræða sem í boði hafa verið frá stofnun bankans árið 2008.

Mynd 10.2: Úrræði Íslandsbanka í tengslum við fjárhagslega endurskipulagningu heimila frá október 2008.

10.2.1 ENDURÚTREIKNINGUR Á HÚSNÆÐISLÁNUM

Úrræðið er tilkomið vegna dóma sem féllu á árinu 2010 um ólögmæti ákveðinna tegunda af erlendum lánnum og í kjölfarið lagasetningar Alþingis á lögum nr. 151/2010, bráðabirgðaákvæðis við lög nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu, sem tók gildi 29. desember 2010.

Skilgreining

Lögin kveða á um að húsnæðislán og bílalán sem hafa að geyma ólögmæta gengistryggingu skuli endurreiknuð í samræmi við aðferð sem lýst er með dómi Hæstaréttar frá september 2010.

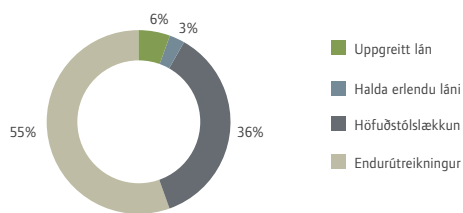
Lögum samkvæmt fór endurútreikningur þannig fram að upphaflegur höfuðstóll skuldar er vaxtareiknaður frá útborgunardegi fram að uppgjorsdegi með lægstu vöxtum á nýjum almennum óverðtrygðum útlánnum hjá lánastofnunum eins og þeir eru birtir af Seðlabanka Íslands. Frá endurútreiknuðum höfuðstól eru svo dregnar þær greiðslur sem inntar voru af hendi fram að uppgjorsdegi, vaxtareiknaðar með sama hætti og upphaflegur höfuðstóll. Með þessu móti er fenginn nýr höfuðstóll sem ber sömu skilmála og upphaflega lánið nema hvað varðar mynt og vexti sem nú miðast við íslenskar krónur.

Lögin kveða á um að ef eftirstöðvatími endurútreiknaðs láns er lengri en 5 ár, sem er yfirleitt raunin í tilvikum húsnæðislána, skuli þau að loknum endurútreikning bera lægstu vexti á nýjum almennum verðtrygðum útlánnum hjá lánastofnunum eins og þeir eru birtir af Seðlabanka Íslands nema lántaki kjósi önnur lánakjör sem lánveitandi býður.

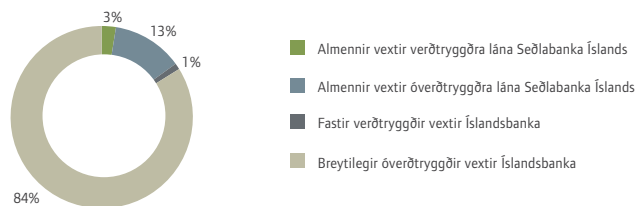
Útfærsla Íslandsbanka

Snemma í ferlinu ákvað Íslandsbanki að takmarka endurútreikning ekki við þau lán sem falla undir skilgreiningu laganna á húsnæðislánnum en þar er aðeins miðað við lán sem mynda stofn til útreiknings vaxtabóta. Bankinn fór þá leið að bjóða endurútreikning á öllum erlendum lánnum einstaklinga með veði í íbúðarhúsnæði sem veitt voru eftir gildistöku laga um vexti og verðtryggingu 1. júlí 2001. Í heild endurreiknaði bankinn 3.720 lán samkvæmt ákvæðum laganna og fól endurútreikningur í sér eftirgjöf skulda að fjárhæð 17,9 milljarða. Á sama tíma endurreiknaði Byr 332 gengistrygð lán og eftirgjöf skulda var um 4,2 milljarðar.

Þessu til viðbótar ákvað Íslandsbanki að framlengja fyrra boð um höfuðstólslækkun erlendra húsnæðislána þannig að viðskiptavinir gætu valið milli endurreiknings samkvæmt ákvæðum laganna og höfuðstólslækkunar sem bankinn hafði boðið frá því seint á árinu 2009. Mynd 10.3 sýnir hvernig val viðskiptavina skiptist á milli þeirra úrræða sem í boði voru.

Mynd 10.3: Skipting erlendra lána eftir því hvaða úrræði viðskiptavinir völdu við endurútreikning. Móðurfélag (án Byrs), óendurskoðað.

Mynd 10.4: Skipting vaxtakjara endurútreiknaðra lána. Móðurfélag (án Byrs), óendurskoðað.

Þessu til viðbótar var ákveðið að bjóða viðskiptavinum fleiri valmöguleika varðandi vaxtaskilmála en löggin kveða á um. Viðskiptavinir gátu því valið á milli fjögurra kosta:

- almennt vaxta verðtryggðra lána Seðlabanka Íslands,
- almennt vaxta óverðtryggðra lána Seðlabanka Íslands,
- beytilegra óverðtryggðra vaxta Íslandsbanka með tímabundnum vaxtaafslætti,
- fastra verðtryggðra vaxta Íslandsbanka með 5 ára endurskoðunarákvæði

Flestir viðskiptavinir völdu kost c) sem endurspeglar aukna eftirspurn einstaklinga eftir óverðtryggðum húsnæðislánunum. Ef viðskiptavinir óskuðu ekki eftir öðru voru lán þeirra sjálfkrafa færð á Seðlabankakjör lögum samkvæmt. Tæplega 700 lán voru því einhliða færð yfir á almenna verðtryggða vexti Seðlabanka Íslands. Mynd 10.4 sýnir hvernig vaxtakjör viðskiptavina skiptust eftir endurútreikning.

10.2.2 110% LEIÐIN

Í nóvember 2010 boðaði forsætisráðuneytið Samtök fjármálafyrirtækja, Landsamband lífeyrissjóða og Dróma hf. á fund til að skoða sameiginlegar aðgerðir til handa þeim sem bjuggu í yfirveðsettu húsnæði. Þann 3. desember 2010 skrifuðu samningsaðilar undir viljayfirlýsingu þess efnis að færa veðskuldir á íbúðarhúsnæði niður í 110% af markaðsvirði eða fasteignarmati, hvort sem hærra reyndist. Þann 15. janúar 2011 var viljayfirlýsingin undirrituð af öllum aðilum sem stóðu að samkomulaginu. Samkomulagið skilgreinir samræmd lágmarksviðmið sem allir aðilar samþykkja að fylgja. Einstakir aðilar, þar á meðal Íslandsbanki, ákváðu hins vegar að ganga lengra en samkomulagið kvað á um til að koma enn frekar til móts við sína viðskiptavini.

Skilgreining

Helstu efnisatriði samkomulagsins eru þessi:

Heimilum þar sem áhvílandi veðskuldir eru umfram 110% af verðmæti fasteignar, býðst að færa veðskuldir sínar niður að 110% af verðmæti eigna. Það er skilyrði niðurfellingar skulda að umsækjandi og/eða maki hans, eftir því sem við á, séu eigendur hinna veðsettu eigna og greiðendur áhvílandi lána og að umsækjandi búi í eigninni. Sett er upp einfaldari leið fyrir lántaka sem óska eftir niðurfellingu um allt að 4 m.kr. fyrir einstaklinga og 7 m.kr. fyrir einstæða foreldra, sambýlisfólk og hjón (4/7).

- Tekið er tillit til annarra aðfararhæfra eigna. Ef veðrymi er á þeim eignum, lækkar niðurfærsla veðskulda sem því nemur.
- Hjá lífeyrissjóðum mun lækkun skulda einnig takmarkast við að greiðslubyrði umsækjanda af lánunum sem samkomulag þetta tekur til verði ekki lægri en sem svarar 18% af brúttótekjum eftir niðurfellingu.
- Lántakar sem eru með veðsetningu umfram 110% af verðmæti fasteignar, þrátt fyrir lækkun veðskulda geta óskað eftir frekari niðurfellingu.
- Niðurfellingin getur í heild numið allt að 15 m.kr. fyrir einstaklinga og 30 m.kr. fyrir einstæða foreldra, sambýlisfólk og hjón (15/30).
- Mörk niðurfellingar ráðast af 110% veðsetningarhlutfalli.
- Undanskilin eru lán sem veitt voru til endurbóta af Íbúðalánasjóði og voru yfir fasteignamati hinnar veðsettu eignar við lánveitingu.
- Skuldir sem færa má niður samkvæmt samkomulaginu eru skuldir sem stofnað var til vegna húsnæðiskaupa umsækjanda fram til ársins 2009 og mynda stofn til útreiknings vaxtabóta.
- Þegar um gengistryggð lán er að ræða er veðhlutfall miðað við höfuðstól þeirra að loknum endurútreikningi

samkvæmt ákvæðum laga nr. 151/2010.

- Þeir lántakar, sem hafa þegar fengið niðurfellingu skulda sinna niður í 110% af verðmæti eigna á grundvelli annarra úrræða, geta átt þess kost að fá frekari niðurfellingu að uppfylltum skilyrðum þessa samkomulags.
- Lántaki skal snúa sér til lánveitanda þess sem er á aftasta veðrétti. Sá lánveitandi, sem lántaki leitar til, heldur utan um málið gagnvart öðrum lánveitendum.

Ef úrræðið dugði ekki til var hægt að sækja um sértæka skuldaaflögun hjá bankanum eða leita til umboðsmanns skuldara.

Útfærsla Íslandsbanka

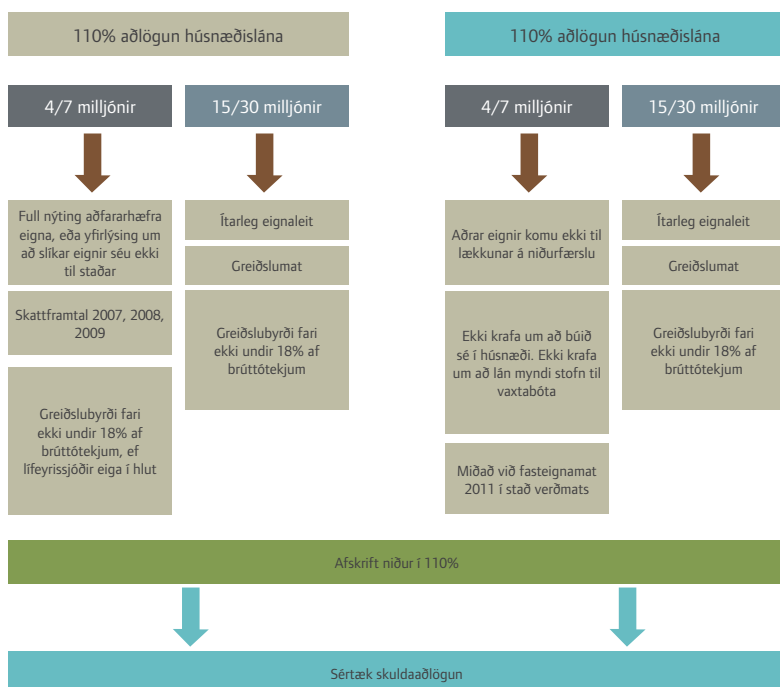
Ef aðilar að samkomulaginu voru einu lánveitendur viðskiptavinar þá var þeim heimilt að ganga lengra en skilyrði samkomulagsins kveða á um. Íslandsbanki nýtti sér þessa heimild viðskiptavinum sínum til hagsbóta en útfærsla bankans var eftirfarandi:

1. Eignir upp að 1 milljón króna voru undanskildar þegar metin var grunnur til lækkunar skulda.
2. Ekki var gerð krafa um að einstaklingar byggju í húsnæði því sem lánið hvíldi á.
3. Úrræðið gat átt við fleiri en eina eign sem skráð var í nafni viðskiptavinar svo fremi sem skráður eigandi var einstaklingur en ekki lögaðili.
4. Öll lán með veði í íbúðarhúsnæði féllu undir leiðina óháð því hvort þau mynduðu stofn til útreiknings vaxtabóta.

Breytingar á útfærslu Íslandsbanka í maí 2011

Í maí 2011 þegar um tveir mánuðir voru eftir af umsóknarfresti um 110% aflögun húsnæðisskulda höfðu einungis tæplega 500 heimili sótt um þetta úrræði hjá Íslandsbanka. Í áætlunum bankans var gert ráð fyrir því að rúmlega 3.000 heimili gætu nýtt sér þetta úrræði. Það var því ljóst að töluvert vantaði upp á að bankinn hefði náð til allra sem uppfylltu skilyrði til lækkunar skulda. Bankinn gerði könnun meðal þeirra sem úrræðið var talið ná til og var niðurstaðan sú að flestir töldu skilyrðin fyrir skuldaniðurfellingu of þröng og höfðu því ekki sótt um. Í kjölfarið ákvað bankinn að gera breytingar á 4/7 hluta úrræðisins þannig að það næði til fleiri viðskiptavina:

- Miðað var við **fasteignamat** 2011 í stað verðmats (bankinn áskildi sér rétt til að horfa til markaðsvirðis ef fasteignamat var talið með öllu óeðlilegt).
- Aðrar eignir komu ekki til lækkunar á mögulegri niðurfærslu eins og áður var.

Mynd 10.5: Munurinn á hinni almennri leið og Íslandsbanka leiðinni fyrir 110% aflögun húsnæðislána.

Þegar umsóknarfresti um niðurfellingu skulda samkvæmt 110% leiðinni lauk þann 1. júlí 2011 höfðu bankanum borist um 3.300 umsóknir. Um 300 umsóknum var hafnað þar sem viðskiptavinurinn uppfyllti ekki skilyrði niðurfellingar. Hjá Íslandsbanka nam niðurfelling skulda að meðaltali 3,9 milljónum á heimili og nam heildarlækkun höfuðstóls þeirra sem nýttu sér úrræðið alls 10,4 milljörðum króna.

Byr bárust um 510 umsóknir um 110% skuldaaflögun en 190 þeirra var hafnað. Heildarniðurfelling skulda vegna 110% leiðarinnar nam 0,5 milljörðum króna hjá Byr árið 2011.

10.2.3 ALMENN HÖFUÐSTÓLSLÆKKUN

Í maí 2010 kynnti Íslandsbanki nýtt úrræði sem kom til viðbótar höfuðstólslækkun húsnæðislána til að koma til móts við viðskiptavinum með önnur erlend lán en bílalán og lán með veði í íbúðarhúsnæði.

Skilgreining

Þetta úrræði fól í sér að færa eftirstöðvar erlendra lána niður að krónuvirði miðað við skráð gengi í september 2008 ásamt því að breyta láninu yfir í íslenskar krónur. Jafngilti þessi breyting að meðaltali um 25% lækkun á höfuðstól en lækkunin var misjöfn eftir myntum. Þetta úrræði var óháð veðandlagi ólíkt því sem gilti við höfuðstólslækkun erlendra húsnæðislána. Viðskiptavinir með lán sem voru tryggð með sjálfskuldarábyrgð, veði í sumarhúsum, hlutabréfum, lóðum o.fl. gátu því sótt um þetta úrræði. Eftir höfuðstólslækkun gátu viðskiptavinir valið á milli tveggja kosta varðandi vaxtakjör:

- breytilegra óverðtryggðra vaxta Íslandsbanka með tímabundnum vaxtaafslætti í 3 ár,
- fastra verðtryggðra vaxta Íslandsbanka með 5 ára endurskoðunarákvæði.

Hægt var að sækja um höfuðstólslækkun erlendra húsnæðislána og almennra lána fram til júlí 2011. Á þeim tíma hafði Íslandsbanki höfuðstólslækkað um 7.500 lán og nam heildarfjárhæð lækkunarinnar um 10,4 milljörðum króna. Meirihluti viðskiptavina eða um 98% kusu breytilega óverðtryggða vexti Íslandsbanka á höfuðstólslækkaða lánið.

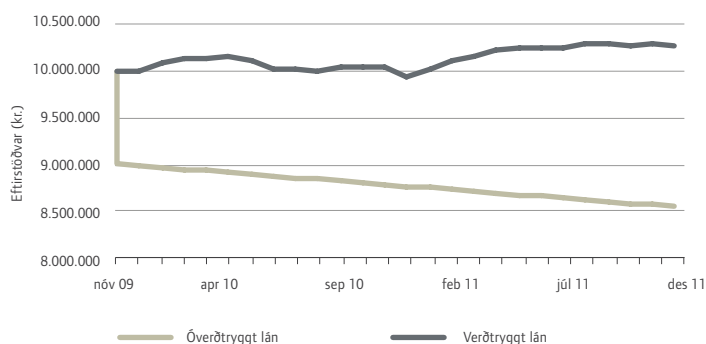
10.2.4 HÖFUÐSTÓLSLÆKKUN VERÐTRYGGÐRA LÁNA

Íslandsbanki hefur lagt áherslu á að þau skuldaúrræði sem í boði eru nái ekki eingöngu til yfirsíkulsettra viðskiptavina eða viðskiptavina með erlend lán heldur mæti líka þörfum þeirra sem horft hafa fram á verulega hækkun höfuðstóls verðtryggðra lána vegna aukinnar verðbólgu. Frá nóvember 2009 til ágúst 2010, gátu einstaklingar með verðtryggð lán hjá bankanum fengið ríflega 10% lækkun á höfuðstól lána sinna gegn því að skuldbreyta þeim yfir í óverðtryggð húsnæðislán. Til viðbótar bauð bankinn tímabundinn afslátt í vöxtum: 2,0% fyrsta árið, 1,5% annað árið og 1,0% þriðja árið. Þrátt fyrir að úrræðið sem slíkt sé ekki í boði lengur njóta þeir sem þáðu höfuðstólslækkun verðtryggðra húsnæðislána enn afsláttar í vaxtakjörum.

Höfuðstólslækkun verðtryggðra húsnæðislána stóð öllum viðskiptavinum Íslandsbanka til boða og var þessu tilboði almennt vel tekið þrátt fyrir að óverðtryggðir vextir hafi verið nokkuð háir á þeim tíma sem tilboðið stóð yfir. Samanburður á greiðslubyrði og eftirstöðvum höfuðstólslækkaðs láns annars vegar og verðtryggðs láns sem ekki fór í gegnum höfuðstólslækkun hins vegar sýnir að greiðslubyrði og eftirstöðvar lána þeirra viðskiptavina sem þáðu tilboðið hefur verið mun hagfelldari en hjá þeim sem ekki tóku tilboðinu.

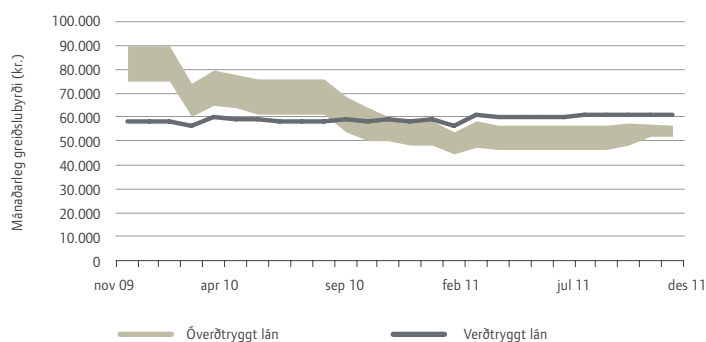
Til að sýna áhrifin eru hér sýnd tvö lán sem voru sambærileg þar til í nóvember 2009, þegar annað lánið fór í höfuðstólslækkun en hitt var óbreytt verðtryggt lán.

Mynd 10.6 sýnir þróun eftirstöðva tveggja 40 ára húsnæðislána sem stóðu í 10 milljónum í nóvember 2009. Annað lánið var höfuðstólslækkað og breytt yfir í óverðtryggt lán en hitt var á óbreyttum verðtryggðum kjörum. Vextir höfuðstólsleiðrétta lánsins voru 9,5% í upphafi tímabilsins en 5,4% í desember 2011. Vextir verðtryggða lánsins voru 4,5% yfir allt tímabilið.

Mynd 10.6: Samanburður á þróun eftirstöðva verðtryggðs húsnæðisláns og höfuðstólslækkaðs húsnæðisláns á tímabilinu frá nóvember 2009 til loka árs 2011.

Höfuðstóll óverðtryggða lánsins lækkaði um 5% til viðbótar á tímabilinu á meðan höfuðstóll verðtryggða lánsins hækkaði um 2%.

Mynd 10.7: Samanburður á mánaðarlegri greiðslubyrði verðtryggðs húsnæðisláns og höfuðstólsleiðrétts húsnæðisláns á tímabilinu frá nóvember 2009 til loka árs 2011

Mynd 10.7 sýnir samanburð á mánaðarlegri greiðslubyrði verðtryggða húsnæðislánsins og óverðtryggða lánsins sem fór í gegnum höfuðstólslækkun. Þróun greiðslubyrði óverðtryggða lánsins er sýnd sem bil þar sem neðri mörkin endurspeglar greiðslubyrði með vaxtaafslætti og efri mörkin sýna greiðslubyrðina án vaxtaafsláttar. Svæðið á milli sýnir þann vaxtaafslátt sem viðskiptavinur naut á tímabilinu. Viðskiptavinur sem tók tilboði um höfuðstólslækkun greiddi mánaðarlega um 16 þúsund krónum meira af láninu fyrstu 3 mánuði tímabilsins en á síðari hluta tímabilsins var greiðslubyrði lánsins lægri en á verðtryggða láninu. Í heild nam vaxtaafsláttur viðskiptavinarins á tímabilinu um 320 þúsund krónum.

10.2.5 SÉRSTÖK SKULDAADLÖGUN

Þann 31 desember 2009 skrifuðu Samtök fjármálafyrirtækja, Íbúðalánasjóður og Samtök lífeyrissjóða undir samkomulag um sértæka skuldaaðlögun einstaklinga. Samkomulagið var síðan uppfært í desember 2010 í framhaldi af viljayfirlýsingu stjórnvalda um leiðir til að bæta skuldavanda heimila.

Skilgreining

Úrræðið miðar að því að laga skuldir og eignir að greiðslugetu lántaka án aðkomu dómsstóla. Samningstími skuldaaðlögunar er 3 ár og standi lántaki við sinn hluta samkomulagsins getur í úrræðinu falist að kröfuhafar fallast á eftirgjöf krafna, hlutfallslega lækkan eða tímabundinn gjaldfrest. Skuldir lántaka vegna húsnæðis og bifreiðar eru færðar niður í 100% af markaðsvirði og þær samningskröfur sem eftir standa við samningslok eru felldar niður.

Til að stækka þann hóp sem eiga kost á að nýta sér þetta úrræði er það látið ná til allra sem standa undir greiðslubyrði láns að fjárhæð 70% af markaðsvirði fasteignar. Skuldum á bilinu 70%-100% af virði fasteignar er breytt í þriggja ára biðlán án vaxta og verðbóta og er samið um greiðslu þess við lok samningstímabilsins eða við sölu eignar.

Skuldaaðlögun felur í sér að lánveitendur og lántaki gera með sér samkomulag um að aðlaga skuldir og eignir viðkomandi að greiðslugetu lántaka. Eignir eru aðlagðar þannig að viðskiptavinir geti búið í húsnæði sem samræmist fjölskyldustærð og átt eina bifreið. Að öðru leyti eru lausnir mismunandi eftir einstaklingum og eru miðaðar að því að

leita að bestu mögulegu lausn fyrir hvern og einn viðskiptavin.

Sérstök skuldaaðlögun verður í boði til loka árs 2012. Íslandsbanki hafði í árslok 2011 mótttekið 330 umsóknir um þetta úrræði sem er langt undir áætlunum sem skýrist af ýmsum þáttum. Til að eiga kost á sértækri skuldaaðlögun þurfa lántakar með gengistryggð lán að hafa farið í gegnum 110% skuldaaðlögun áður en þeir geta sótt um sértæka skuldaaðlögun. Uppgjör samkvæmt 110% leiðinni hefur tekið lengri tíma en búist var við og þar með tafið sértæka skuldaaðlögun. Í árslok hafði Íslandsbanki afgreitt 170 umsóknir um sértæka skuldaaðlögun og heildarlækkun skulda viðskiptavina í tengslum við þetta úrræði nam 1,5 milljörðum króna.

Það er hins vegar mat Íslandsbanka og einnig Eftirlitsnefndar Alþingis að skuldaaðlögun sé mjög gott úrræði fyrir þá sem eru í greiðsluvanda og því til stuðnings má benda á að um nær engin vanskil er að ræða á þeim skuldaaðlögunarsamningum sem eru í gangi í dag.

Í árslok 2011 hafði Byr mótttekið 200 umsóknir um sértæka skuldaaðlögun en af þeim var meira en 30 hafnað. Um 140 umsóknir hafa verið samþykktar og lækkun skulda í tengslum við sértæka skuldaaðlögun einstaklinga nam alls um 0,4 milljörðum króna. Þær umsóknir sem enn á eftir að klára falla inn í afgreiðsluferli slíkra mála hjá Íslandsbanka.

10.2.6 ÖNNUR ÚRRÆÐI

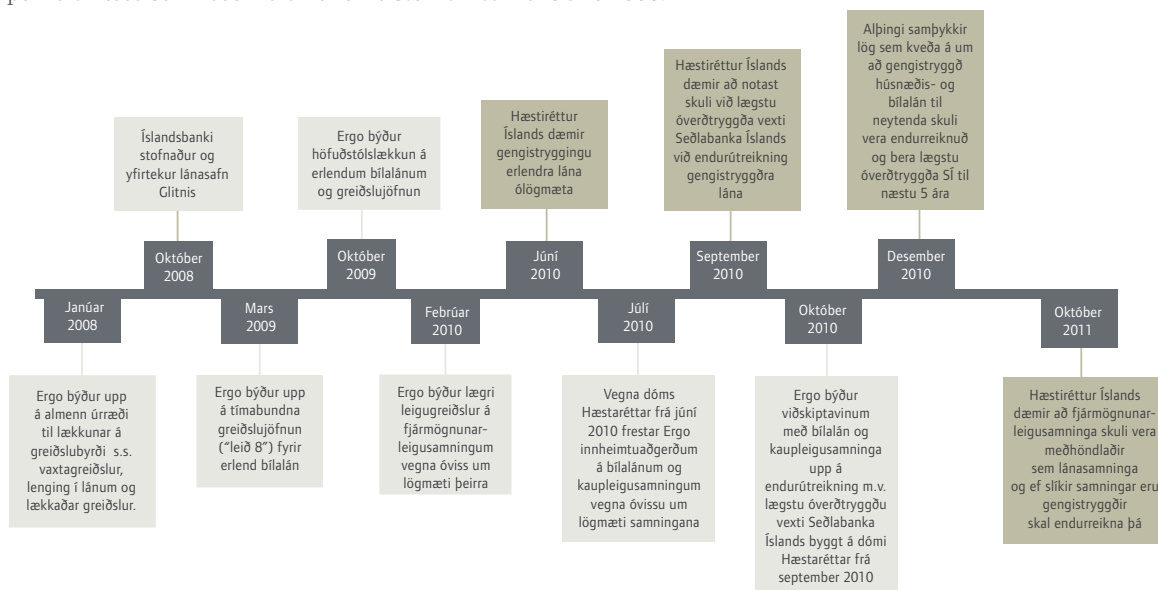
Í þeim tilvikum sem þau úrræði sem lýst er hér að framan duga ekki hefur Íslandsbanki boðið viðskiptavinum sínum sérsníðnar lausnir. Í árslok 2011 hafði bankinn boðið um 3.800 einstaklingum sértækar lausnir sem fólu í sér heildarlækkun höfuðstóls að fjárhæð 26,3 milljarðar króna. Þar af eru 9 milljarðar vegna gjaldþrota og endanlegra afskrifta.

Vegna úrræðanna hér að ofan hafði lánum í greiðslufrýstingu hjá Íslandsbanka fækkað um 97% í árslok 2011. Í upphafi árs 2012 voru eingöngu um 1% útlána bankans til heimila í endurskipulagningarferli

10.3 FJÁRHAGSLEG ENDURSKIPULAGNING HJÁ ERGO

Síðastliðið ár hefur verið viðburðarríkt hjá Ergo. Lokið var við að endurreikna 12.800 bílalán á grundvelli dóms Hæstaréttar frá júní 2010. Í október dæmdi Hæstiréttur gengistryggða fjármögnunarleigusamninga ólögmeata.

Hér á eftir verður fjallað um þau úrræði sem Ergo hefur boðið viðskiptavinum sínum. Myndin hér að neðan sýnir yfirlit þeirra úrræða sem í boði hafa verið frá stofnun bankans árið 2008.

Mynd 10.8: Úrræði Ergo í tengslum við fjárhagslega endurskipulagningu frá október 2008.

10.3.1 ENDURÚTREIKNINGUR Á KAUPLEIGUSAMNINGUM

Skilgreining

Á árinu 2011 var haldið áfram að vinna að endurreikningi kaupleigusamninga skv. dómum Hæstaréttar nr. 92/2010, 153/2010 & 471/2010. Samkvæmt þessum dómum var ólöglegt að gengistryggja fyrrgreind samningsform og þurfti að endurreikna alla slíka samninga miðað við lægstu almennu óverðtryggða vexti Seðlabanka Íslands.

Útfærsla Íslandsbanka

Ergo endurreiknaði um 12.800 samninga og var stærsti hluti þeirra samninga til einstaklinga, eða um 9.800.

Ákveðið var að gera nýja samninga við viðskiptavinum sem yfirtóku eldri samninga og þurftu viðskiptavinir að undirrita nýjan samning og skilmála. Ergo er eina fjármögnunarfyrirtækið sem fór þá leið og er það mat bankans að þegar til lengri tíma er litið verði öll vinna með safnið, t.d. vegna vanskilamála, auðveldari fyrir vikið. Almennt gekk mjög vel að fá viðskiptavinum til að undirrita, en af þeim 12.800 samningum sem voru fullkláraðir í árslok 2011 fól endurútreikningurinn í sér eftirgjöf skulda að fjárhæð 12,4 milljarða króna. Einhliða breyting var svo gerð á samningum viðskiptavina sem höfðu ekki samband við Ergo eða vildu ekki samþykkja endurútreikning. Enn er verið að vinna í slíkum málum, en stefnt er að því að klára þá vinnu á fyrsta ársfjórðungi 2012.

10.3.2 FJÁRMÖGNUNARLEIGA

Hinn 20. október 2011 féll dómur í Hæstarétti vegna fjármögnunarleigusamninga. Samkvæmt þessum dómi var ólöglegt að gengistryggja fjármögnunarleigusamninga og einnig var sjálft samningsformið dæmt ólöglegt. Það er enn óvissa um veigamikla þætti sem snerta endurútreikningsferlið, aðallega það sem snýr að meðhöndlun virðisaukaskatts.

Fyrirtæki og lögaðilar eru aðilar að fjármögnunarleigusamningum og nær þetta úrræði því ekki til einstaklinga. Ergo hefur áætlað að þörf sé á að endurreikna 4.200 samninga, þar af 2.700 uppgreidda samninga.

10.4 AFSKRIFTIR OG EFTIRGJAFIR

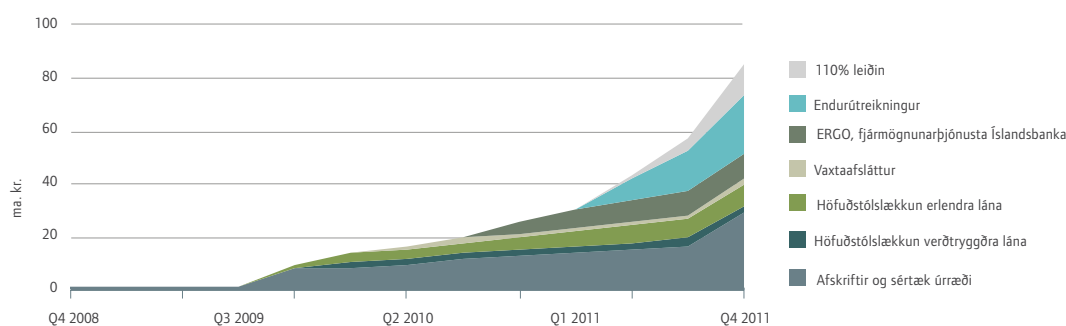
Í þessum kafla verða sýndar uppsafnaðar afskriftir og eftirgjafir sem hafa orðið til við þau úrræði sem bankinn hefur boðið upp á. Hugtakið eftirgjöf er hér notað yfir leiðréttingu á lánum vegna ólögmætis þeirra eða vegna annarra úrræða sem bankinn hefur boðið upp á. Vaxtaafsláttur samhliða höfuðstólslækkun telst einnig vera eftirgjöf.

Í lok árs 2011 hafði Íslandsbanki afskrifað eða gefið eftir 347 milljarða króna hjá viðskiptavinum sínum, þar af 83 milljarða hjá einstaklingum og 264 milljarða hjá fyrirtækjum.

Neðangreind tafla sýnir samanlagðar afskriftir og eftirgjafir til einstaklinga flokkaðar eftir þeim mismunandi úrræðum sem bankinn hefur boðið upp á.

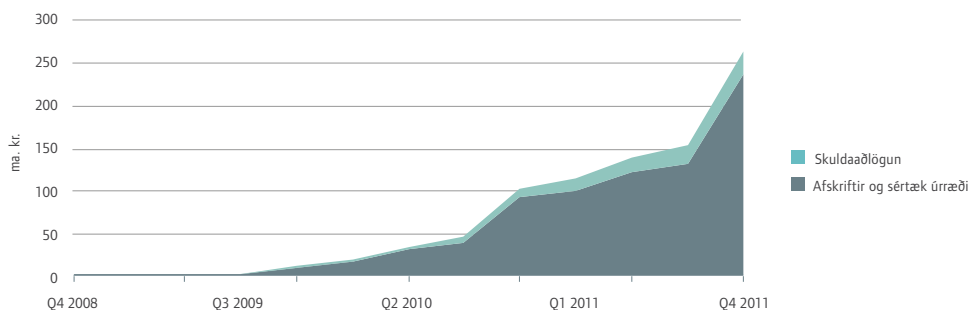
Endurútreikningur á erlendum húsnæðislánum	17,9
Endurútreikningur á erlendum húsnæðislánum (Byr)	4,2
110% leiðin	10,4
110% leiðin (Byr)	0,5
Höfuðstólslækkun erlendra lána	8,0
Höfuðstólslækkun verðtryggðra lána	2,4
Ergo, fjármögnunarþjónusta Íslandsbanka	9,3
Vaxtaafsláttur	2,0
Sértæk skuldaaðlögun	1,5
Sértæk skuldaaðlögun (Byr)	0,4
Afskriftir og sértæk úrræði	26,3
Samtals	83,1

Tafla 10.1: Afskriftir og eftirgjafir til einstaklinga frá 2008-2011 (ma. kr.). Móðurfélag, óendurskoðað.

Mynd 10.9: Uppsafnaðar afskriftir og eftirgjafir til einstaklinga frá 2008-2011. Móðurfélag, óendurskoðað.

Neðangreind tafla sýnir samanlagðar afskriftir og eftirgjafir til fyrirtækja flokkaðar eftir þeim mismunandi úrræðum sem bankinn hefur boðið upp á.

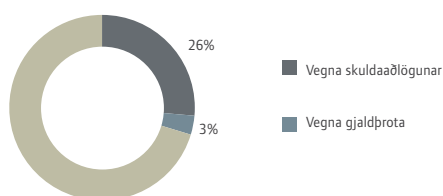

Mynd 10.10: Uppsafnaðar afskriftir og eftirgjafir fyrirtækja frá 2008-2011. Móðurfélag, óendurskoðað.

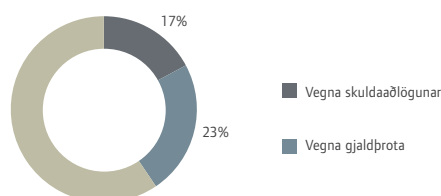
Beina brautin	7,4
Beina brautin (Byr)	0,4
Endurútreikningur á erlendum lánum	0,6
Höfuðstólslækkun erlendra lána	12,7
Ergo, fjármögnunarþjónusta Íslandsbanka	3,1
Afskriftir og sértæk úrræði	236,2
Afskriftir og sértæk úrræði (Byr)	3,2
Samtals	263,5

Tafla 10.2: Afskriftir og eftirgjafir fyrirtækja frá 2008-2011 (ma. kr.). Móðurfélag, óendurskoðað.

Til að setja þessar fjárhæðir í samhengi má líta til þess að eftirgjafir sem tengjast ekki gjaldþrotum nema um 17% af upphaflega lánasafninu fyrir fyrirtæki en 26% fyrir einstaklinga. Myndirnar hér fyrir neðan sýna uppsafnaðar afskriftir og eftirgjafir til einstaklinga og fyrirtækja, vegna skuldaaðlögunar eða vegna gjaldþrots, sem hlutfall af lánasafninu eins og það var í október 2008. Lánasafn Byrs er ekki með í tölunum.

Mynd 10.11: Afskriftir og eftirgjafir til einstaklinga.

Mynd 10.12: Afskriftir og eftirgjafir til fyrirtækja.

ORÐSKÝRINGAR

Almenn virðisrýrnun: Virðisrýrnun vegna útlánatapa sem ekki er hægt að færa á tiltekin lán strax.

Áhættuálagsáhætta: Áhættan af því að afkoma eða eigið fé verði fyrir neikvæðum áhrifum vegna óhagstæðra hreyfinga á áhættuálagi útgefenda skuldabréfa.

Áhættugrunnur: Áhættugrunnur samanstendur af heildareignum bankans sem eru áhættuvegnar samkvæmt forskrift sem ákvörðuð er af eftirlitsaðilum.

Áhættusjálfsmat: Bankinn notar áhættusjálfsmat til að greina og meta rekstraráhættu í hverri starfseiningu. Þetta sjálfsmatsferli er framkvæmt um það bil einu sinni á ári af öllum einingum innan bankans og skýrslur um helstu niðurstöður og áætlanir til að draga úr áhættu eru fengnar stjórnendum viðkomandi sviða. Tilgangur sjálfsmatsins er að bæta vinnulag bankans með reglulegri endurskoðun á stefnu, ferlum og kerfum.

Áhættuskuldbinding við vanefnd: Vænt staða áhættuskuldbindingar vegna láns við vanefnd.

Basel II: Staðall frá Basel-nefndinni um bankaeftirlit og fjallar um eigið fé alþjóðlegra fjármálafyrirtækja.

Basel III: Fyrirhuguð endurskoðun á Basel II reglum.

COREP: Samræmt form fyrir skýrslugjöf um eiginfjárstöðu/eiginfjárbörf samkvæmt Evróputilskipun um eiginfjárkröfur fjármálafyrirtækja.

Eftirlitsstofnun EFTA (ESA): Eftirlitsstofnun EFTA hefur eftirlit með eftirfylgni með reglum EES-samningsins á Íslandi, í Liechtenstein og Noregi, en samningurinn gerir þeim kleift að taka þátt í hinum sameiginlega innri markaði Evrópu.

Eiginfjárbáttur A: Innborgað hlutafé, yfirverðsreikningur hlutafjár, aðrir varasjóðir og óráðstafað eigið fé. Óefnislegar eignir og reiknuð skattaeign eru dregnar frá eiginfjárbætti A.

Eiginfjárbáttur B: Vikjandi lán.

Erfiðleikalán: Lán sem eru í meira en 90 daga vanskilum og hafa þó ekki verið virðisrýrð sérstaklega.

Friverslunarsamtök Evrópu (EFTA): EFTA er fjölþjóðleg stofnun sem var sett á fót til þess að stuðla að frjálsri verslun og efnahagssamvinnu til hagsbóta fyrir aðildarríkin, en þau eru nú fjögur: Ísland, Liechtenstein, Noregur og Sviss.

Gjaldeyrissáhætta: Áhættan af því að afkoma eða eigið fé verði fyrir neikvæðum áhrifum af völdum gengissveiflna vegna skuldbindinga í erlendum myntum.

Heildareiginfjárgrunnur: Eiginfjárbáttur A til viðbótar við eiginfjárbátt B.

Heildareiginfjárlutfall: Heildareiginfjárgrunnur deilt með áhættugrunni. (Einnig vísað til þess sem eiginfjárlutfall).

Innra matsferli á eiginfjárbörf (e. ICAAP): Innra matsferlið felur í sér mat á eiginfjárbörf samkvæmt Basel II. Bankinn skilgreinir og metur áhættu sínar og tryggir að hann hafi nægt eigið fé í tengslum við yfirlýsingu á áhættuvilja. Matið byggir á lágmarkseiginfjárkröfum samkvæmt 1. stoð, viðbótareigið fé vegna annarra áhættubátta samkvæmt 2. stoð og lækkun á tiltæku eigin fé vegna niðurstaðna álagsprófa. Heildarskýrsla um innra matsferli á eiginfjárbörf er send Fjármálaeftirlitinu einu sinni á ári.

Lagaleg áhætta: Hættan á tapi vegna óvissu um gildissvið eða túlkun samninga, laga eða reglugerða, til dæmis þegar málsókn gegn bankanum lýkur með óvæntum úrskurði, þegar samningar eru ekki fullnustuhæfir eða úrskurðaðir ólöglegir af dómstólum.

Langtímafjármögnunarhlutfall (e. Net Stable Funding Ratio): Mælikvarði sem Basel-nefndin hefur skilgreint til að meta jafnvægi milli langtímaeigna og langtímaskulda. Markmiðið með þessum mælikvarða er að draga úr lausafjárahættu vegna fjármögnunar á langtímaeignum með skammtímaskuldum.

Lausafjárahætta: Hættan á því að geta ekki fjármagnað fjárhagslegar skuldbindingar eða fyrirhugaðan vöxt, eða að geta einungis gert það gegn kjörum sem eru umtalsvert hærrí en gengur og gerist á markaði á hverjum tíma.

Lausafjárahætta í viðskiptum: Áhættan af því að bankinn geti ekki auðveldlega selt eða vegið á móti ákveðinni stöðu án þess að verð á markaði breytist vegna ófullnægjandi dýptar á markaði eða truflunar á markaði sem hefur neikvæð áhrif á tekjur og eigið fé.

Lausafjárþekjuhlfall (e. Liquidity Coverage Ratio): Mælikvarði sem Basel-nefndin hefur skilgreint fyrir mat á skammtímalausafjástöðu. Mælikvarðanum er ætla meta getu banka til að mæta lausafjárbörf til 30 daga við álagsaðstæður.

Líkur á vanefndum: Líkur á því að mótaðili vanefni skuldbindingar sínar innan árs. Vanefnd er skilgreind þar sem mótaðili er í vanskilum í meira en 90 daga með verulega lánsskuldbindingu eða er með lán með sérgreinda virðisrýrnun.

LPA-mælikvarði: Bókfært virði útlána til viðskiptavina sem hafa þörf fyrir frekari aðstoð eða endurskipulagningu (í hópi 3) deilt með heildarútlánnum til viðskiptavina.

Markaðsáhætta: Sú áhætta að verðbreytingar á mörkuðum, svo sem breytingar á vöxtum, hlutabréfaverði og gengi gjaldmiðla, hafi óhagstæð áhrif á fjármálagerninga bankans og þar með afkomu og eigið fé hans.

Orðsporsáhætta: Hættan á tapi vegna neikvæðrar ímyndar bankans í huga viðskiptavina, mótaðila, hluthafa, fjárfesta eða stjórnvalda.

Punktvirði (e. Basis Point Value): Punktvirði segir til um hvernig markaðsvirði undirliggjandi stöðu breytist ef vaxtaferlar hliðrast upp um 0,01 prósentustig (einn punkt). Ef punktvirði undirliggjandi stöðu er 1 milljón króna myndi markaðsvirði undirliggjandi stöðu lækka um 1 milljón króna ef vaxtaferlar hliðrast upp um 1 punkt.

Rekstraráhætta: Hættan á tapi sem er afleiðing af ófullnægjandi innri verkferlum, misbrestri á að verkferlum sé fylgt, starfsmönnum eða vegna ytri atburða í rekstrarumhverfi.

Samningur um Evrópska efnahagssvæðið (EES): Þann 1. janúar 1994 var undirritaður samningur um Evrópska efnahagssvæðið sem gerði EFTA ríkjunum kleift að taka þátt í innri markaði Evrópu. Samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið snertir fyrst og fremst fjórar grunnstoðir innri markaðarins þ.e. frjálstan flutning vöru, fólks, þjónustustarfsemi og fjármagns.

Samþjöppunaráhætta: Sú áhætta sem skapast þegar sameiginlegir áhættuþættir einkenna marga viðskiptavini bankans, svo sem atvinnugrein, efnahagsumhverfi, landfræðileg staðsetning, gerð fjármálagerninga eða innbyrðis tengsl mótaðila. Stórar áhættuskuldbindingar til einstakra aðila eða til hóps tengdra viðskiptamanna þar sem greiðsluþrot eins eykur verulega líkur á greiðsluþroti annarra aðila í hópnunum eru meðhöndlaðar sem samþjöppunaráhætta.

Sérgreind virðisrýrnun: Lán teljast virðisrýrð ef bankinn væntir þess að endurgreiðslur láns verði ekki í samræmi við skilmála lánsins og ef líklegt er talið að fjárhagsleg endurskipulagning lánsþega leiði til þess að hluti af útláninu tapist.

Stefnumótunaráhætta: Hættan á tapi bankans vegna breytinga í viðskiptaumhverfi og af óhagstæðum viðskiptaákvörðunum, ófullnægjandi innleiðingu ákvarðana eða skorti á viðbrögðum við breytingum í viðskiptaumhverfinu.

Stjórn málaáhætta: Hættan á að stefnu stjórnvalda, að því marki sem hún er frábrugðin gildandi lögum eða reglum, sé fylgt eftir með þeim afleiðingum að sett séu ný lög eða reglugerðir sem hafa neikvæð áhrif á viðskipti bankans eða á verðmæti eigna hans.

Stoðir Basel II:

- 1. stoð:** Rammi um útreikning á lágmarkseiginfjárkröfum fyrir útlána-, markaðs- og rekstraráhættu til að ákvarða áhættugrunn bankans.
- 2. stoð:** Umgjörð fyrir könnunar- og matsferli (e. SREP) og setur reglur um innra mat banka á eiginfjárbörf (e. ICAAP). Önnur stoðin felur í sér umgjörð til meta eiginfjárbörf vegna annarra áhættuþátta en tekið er tillit til samkvæmt fyrstu stoðinni svo sem viðskipta- og samþjöppunaáhættu.
- 3. stoð:** Setur fram kröfur um upplýsingagjöf sem gerir markaðsaðilum kleift að meta lykilupplýsingar um eigið fé, áhættur, áhættumat og eiginfjárstöðu fjármálafyrirtækisins.

Stór áhættuskuldbinding: Áhætta hóps tengdra viðskiptamanna sem nemur meira en 10% af eiginfjárgrunni bankans. Áhættuskuldbindingar eru metnar að frádregnum þeim þáttum sem vega á móti áhættunni og sem heimilt er að taka mið af samkvæmt reglum Fjármálaeftirlitsins nr. 216/2007.

Tap að gefnum vanefndum: Vænt tap á láni ef til vanefndar kemur sem hlutfall af skuldbindingunni við vanefnd.

Tilskipun um eiginfjárkröfur (CRD): Reglur um eiginfjárkröfur byggja á tilmælum Basel II og tóku gildi 1. janúar 2007. Eftirlitsramminn innan Evrópusambandsins er hannaður með það í huga að tryggja fjárhagslegt heilbrigði lánastofnana og endurspeglar hann reglur Basel II varðandi útreikninga á eigin fé og stöðlum um eigið fé. Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins hefur lagt til breytingar sem hafa verið númeraðar til þess auðveldara sé að vísa til þeirra (CRD I-IV).

Uppgjörsáhætta: Hættan á því að aðili muni ekki standa við skuldbindingar samkvæmt ákvæðum samnings á uppgjörstíma. Uppgjörstap getur átt sér stað vegna vanefnda við uppgjör og vegna mismunandi tímasetningar uppgjörs milli tveggja aðila.

Útlánaáhætta: Áhættan á tapi fyrir bankann ef viðskiptavinur eða mótaðili í fjármálagerningi stendur ekki við samningsbundnar skuldbindingar sínar. Í þessu felst meðal annars hættan á að viðskiptavinur komist í greiðsluþrot eða að endurheimtur verði minni en vænst var.

Vaxtaáhætta: Þau neikvæðu áhrif sem óhagstæðar breytingar í vöxtum geta haft á eigið fé eða afkomu bankans. Vaxtaáhættu má skipta í eftirfarandi þætti:

- endurverðlagningaráhættu sem er til komin af mismun á tímasetningu vaxtabreytinga og sjóðstreymis,
- vaxtaferilsáhættu sem er til komin af breytingum í tímarófi vaxta (t.a.m. vegna breytinga á halla og formi vaxtaferla),
- grunnáhætta sem er til komin af breytingum í sambandi vaxta til mismunandi tímalengda á vaxtaferlum,
- valréttaráhætta sem er til komin af vaxtavalréttum.

Verðáhætta: Áhættan af því að afkoma eða eigið fé verði fyrir neikvæðum áhrifum vegna breytinga á verði eða verðflökti skuldagerninga, eiginfjárgerninga eða hrávöru.

Verðtryggingaráhætta: Áhættan af því að afkoma og eigið fé verði fyrir neikvæðum áhrifum vegna óhagstæðra hreyfinga á verðbólguþætti.

Viðskiptaáhætta: Hættan á því að hagnaður minnki vegna lægri tekna eða aukins kostnaðar sem ekki er til kominn vegna annarrar tegundar áhættu.

Virðisrýrnun vegna gengisbreytinga: Virðisrýrnun sem er færð á lán í erlendri mynt þar sem áætluð greiðslugeta lántaka er takmörkuð í íslenskum krónum. Þessi lán eru virðisrýrð vegna gengisbreytinga ef gengi krónunnar lækkar til að bókfært virði þeirra haldist fast í krónum.

Vikjandi lán: Skuld sem kemur á eftir öðrum skuldum í forgangsröð ef fyrirtæki fer í skiptameðferð eða verður gjaldþrota.